

Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU12

Elmarknadsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om olika elmarknadsfrågor. Motionsyrkandena rör bl.a. nätfrågor, elområden, tillståndsprocesser och leveranssäkerhet. Utskottet hänvisar bl.a. till den förda politiken och till pågående arbete.

I betänkandet finns 30 reservationer (S, SD, V, C, MP).

Behandlade förslag

Cirka 110 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	8
Ärendet och dess beredning.....	8
Utskottets överväganden.....	9
Övergripande om elmarknaden	9
Utskottets ställningstagande.....	19
Nätfrågor	21
Utskottets ställningstagande.....	31
Nätanslutning	33
Utskottets ställningstagande.....	39
Elområden	41
Utskottets ställningstagande.....	45
Tillstånd och tillståndsprocesser.....	45
Utskottets ställningstagande.....	53
Elstöd.....	54
Utskottets ställningstagande.....	55
Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet	55
Utskottets ställningstagande.....	59
Stöd- och flexibilitetstjänster.....	61
Utskottets ställningstagande.....	66
Flödesbaserad kapacitetsberäkning	67
Utskottets ställningstagande.....	69
Elberedskapsfrågor.....	70
Utskottets ställningstagande.....	73
Vissa avtals- och avgiftsfrågor.....	74
Utskottets ställningstagande.....	76
Energigemenskaper	76
Utskottets ställningstagande.....	79
Gotlands elförsörjning.....	80
Utskottets ställningstagande.....	82
Vissa övriga elmarknadsfrågor.....	82
Utskottets ställningstagande.....	87
Reservationer	89
1. Övergripande om elmarknaden, punkt 1 (S).....	89
2. Övergripande om elmarknaden, punkt 1 (V).....	90
3. Övergripande om elmarknaden, punkt 1 (C).....	91
4. Övergripande om elmarknaden, punkt 1 (MP).....	92
5. Nätfrågor, punkt 2 (S).....	93
6. Nätfrågor, punkt 2 (V).....	94
7. Nätfrågor, punkt 2 (C).....	95
8. Nätfrågor, punkt 2 (MP).....	97
9. Nätanslutning, punkt 3 (S).....	98
10. Nätanslutning, punkt 3 (V).....	99
11. Nätanslutning, punkt 3 (C).....	100
12. Nätanslutning, punkt 3 (MP).....	101
13. Tillstånd och tillståndsprocesser, punkt 5 (MP).....	101
14. Elstöd, punkt 6 (S).....	102
15. Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet, punkt 7 (SD).....	103

16. Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet, punkt 7 (C)	104
17. Stöd- och flexibilitetstjänster, punkt 8 (C).....	105
18. Stöd- och flexibilitetstjänster, punkt 8 (MP).....	106
19. Elberedskapsfrågor, punkt 10 (S)	107
20. Elberedskapsfrågor, punkt 10 (C).....	107
21. Elberedskapsfrågor, punkt 10 (MP).....	108
22. Vissa avtals- och avgiftsfrågor, punkt 11 (S).....	109
23. Vissa avtals- och avgiftsfrågor, punkt 11 (MP)	110
24. Energigemenskaper, punkt 12 (C)	110
25. Energigemenskaper, punkt 12 (MP)	111
26. Gotlands elförsörjning, punkt 13 (V).....	113
27. Gotlands elförsörjning, punkt 13 (C).....	113
28. Vissa övriga elmarknadsfrågor, punkt 14 (S)	114
29. Vissa övriga elmarknadsfrågor, punkt 14 (C).....	115
30. Vissa övriga elmarknadsfrågor, punkt 14 (MP).....	116
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	117
Motioner från allmänna motionstiden 2024/25	117

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Övergripande om elmarknaden

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1–3 och 5,
2024/25:832 av Jamal El-Haj (-) yrkande 2,
2024/25:1238 av Lars Englund (M) yrkandena 2 och 3,
2024/25:1283 av Lars Englund (M) yrkande 3 i denna del,
2024/25:1898 av Anders Ådahl (C) yrkandena 1 och 2,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 76 och 77,
2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 32,
2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 6 och
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 84 och 110.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (V)

Reservation 3 (C)

Reservation 4 (MP)

2. Nätförfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:52 av Martina Johansson (C) yrkandena 1 och 2,
2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 19 och 20,
2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 7,
2024/25:1573 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C)
yrkandena 1 och 2,
2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkandena 1 och 4,
2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M) yrkande 3,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 50 och 60,
2024/25:2673 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),
2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 13,
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 35,
2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 43 och 44,
2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 7 och
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 75, 85–89, 104
och 106.

Reservation 5 (S)

Reservation 6 (V)

Reservation 7 (C)

Reservation 8 (MP)

3. Nätanslutning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 9,

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkandena 2 och 3,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 43,
2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 12,
2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 12 och
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 83.

Reservation 9 (S)

Reservation 10 (V)

Reservation 11 (C)

Reservation 12 (MP)

4. Elområden

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:852 av Jennie Nilsson och Arber Gashi (båda S) yrkande 2,
2024/25:880 av Magnus Manhammar (S),
2024/25:1186 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 1,
2024/25:1283 av Lars Englund (M) yrkande 3 i denna del och
2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M) yrkandena 2, 4 och 5.

5. Tillstånd och tillståndsprocesser

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1573 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkande
3,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 58,
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 43 och
2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 40.

Reservation 13 (MP)

6. Elstöd

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1186 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 2 och
2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 5.

Reservation 14 (S)

7. Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkandena 3 och 4,
2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M) yrkande 1,
2024/25:2911 av Sten Bergheden (M) och
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 43.

Reservation 15 (SD)

Reservation 16 (C)

8. Stöd- och flexibilitetstjänster

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 53, 57 och 59,

2024/25:2646 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 15,
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 41 och 42,
2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 33, 36, 41 och 50
samt
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 80.

Reservation 17 (C)

Reservation 18 (MP)

9. Flödesbaserad kapacitetsberäkning

Riksdagen avslår motion

2024/25:2057 av Niels Paarup-Petersen (C).

10. Elberedskapsfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 52,
2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 24 i denna del och
2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 51.

Reservation 19 (S)

Reservation 20 (C)

Reservation 21 (MP)

11. Vissa avtals- och avgiftsfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 49 och 56,
2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 38 och 39 samt
2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 8.

Reservation 22 (S)

Reservation 23 (MP)

12. Energigemenskaper

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:97 av Gudrun Brunegård (KD),
2024/25:2346 av Johan Andersson m.fl. (S) yrkandena 1 och 2,
2024/25:2642 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 1–5 och
2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 8.3.

Reservation 24 (C)

Reservation 25 (MP)

13. Gotlands elförsörjning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 11 och
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 116.

Reservation 26 (V)

Reservation 27 (C)

14. Vissa övriga elmarknadsfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:52 av Martina Johansson (C) yrkande 3,

2024/25:493 av Mikael Larsson (C),

2024/25:1256 av Dzenan Cisija (S),

2024/25:1283 av Lars Englund (M) yrkande 1,

2024/25:1896 av Anders Ådahl (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:2326 av Morgan Johansson m.fl. (S),

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 51,

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 45 och 51,

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 24 i denna del och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 113.

Reservation 28 (S)

Reservation 29 (C)

Reservation 30 (MP)

Stockholm den 27 februari 2025

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Fredrik Olovsson (S), Mats Green (M), Jessica Stegrud (SD), Ann-Charlotte Hammar Johansson (M), Marianne Fundahn (S), Josef Fransson (SD), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Birger Lahti (V), Eric Palmqvist (SD), Katarina Luhr (MP), Louise Eklund (L), Aida Birinxhiku (S), Daniel Vencu Velasquez Castro (S), Lili André (KD) och Rickard Nordin (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet 107 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2024/25 som rör olika elmarknadsfrågor.

I bilagan finns en förteckning över de behandlade förslagen.

Utskottets överväganden

Övergripande om elmarknaden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller övergripande elmarknadsfrågor. Utskottet hänvisar bl.a. till den pågående Elmarknadsutredningen och till införandet av det på EU-nivå reformerade regelverket för den gemensamma elmarknaden.

Jämför reservation 1 (S), 2 (V), 3 (C) och 4 (MP).

Motionerna

Betydelsen av låga och stabila elpriser för Sveriges hushåll och företag lyfts fram i kommittémotion 2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S). Motionärerna pekar bl.a. på det angelägna i att hushåll får möjlighet att teckna långa kontrakt för elleverans till rimliga och stabila priser på liknande sätt som stora kunder. De hänvisar också till att de tidigare har föreslagit ett system med s.k. folkhemsel, som innebär att staten köper upp fossilfri kraft via ett auktionsförfarande till lägsta pris, el som sedan levereras till hushållskunder på vissa villkor. Motionärerna anser att ca 60 procent av ett hushålls normalförbrukning borde kunna levereras som folkhemsel. I yrkande 6 föreslår de därför ett tillkännagivande om behovet av stabila och rimliga elpriser för hushållen, s.k. folkhemsel.

Birger Lahti m.fl. (V) framhåller i kommittémotion 2024/25:54 att klimatkrisen är akut och att det behövs ett systemskifte för att minska utsläppen. Ett led i det arbetet är att reformera prissättningen av el. Motionärerna pekar på att Vänsterpartiet under lång tid har påtalat riskerna med den prissättningsmodell som låter kontinentala priser på el smitta den svenska marknaden. Anledningen är att den svenska exporten av el är prissättande även för den inhemska marknaden, eftersom exportpriset avgör elpriset även för svenska hushåll och industrier. Motionärerna förordar i stället en modell med s.k. Sverigepriser, vilket innebär att den inhemska marknaden separeras från exportmarknaden och att den el som konsumeras i Sverige prissätts först på nationell nivå, och sedan exporteras ett eventuellt överskott till gällande europeiska priser. I yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag på genomförande av modellen för Sverigepriser på el. Sverige bör även skyndsamt till EU deklarerar avsikten att införa Sverigepriser på el. Ett tillkännagivande med den innebörden föreslås i yrkande 2 och i yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör initiera en samsrådsprocess med övriga EU-länder i syfte att införa Sverigepriser på el.

Ågandet av samhällsviktig verksamhet är en fråga som har diskuterats en hel del nationellt och inom EU under senare år. Motionärerna menar att just

inteckningen av framtida elproduktion till företag i andra länder är en fråga som bör genomlysas både med anledning av det säkerhetspolitiska läget och utifrån det framtida inhemska behovet av el. I yrkande 5 begärs därför ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en elkris Kommission för att utreda osäkerheten i elförsörjningen med anledning av hur utländska investerares investeringar i elproduktionen påverkar det svenska elsystemet och framtida planer på omställning.

Utan närmare motivering förordar Rickard Nordin m.fl. (C) i kommittémotion 2024/25:3169 yrkande 84 ett tillkännagivande till regeringen om att genomföra en översyn av ellagen och elnätsregleringen för att underlätta investeringar i smart teknik och för att bereda väg för nya affärsmodeller såsom införande av timmätning för kunder i det svenska elsystemet senast 2026. I yrkande 110 efterfrågar motionärerna ett tillkännagivande om att det är viktigt att beakta värdet av lokal energiproduktion, vilken ökar systemets motståndskraft och möjliggör ödrift, dvs. förmåga att fungera självständigt utan uppkoppling mot ett centralt stamnät. Inte heller detta yrkande motiveras närmare i motionen.

Elin Söderberg m.fl. (MP) föreslår i kommittémotion 2024/25:2613 yrkande 76 ett tillkännagivande till regeringen om att ta fram en handlingsplan för att säkerställa el i närtid till industrins klimatomställning. Motionärerna framhåller näringslivets avgörande roll i klimatomställningen och pekar bl.a. på behovet av billig el i närtid. Utöver detta understryker motionärerna betydelsen av en förbättrad effekttilldelning för att möta industrins behov. Ett tillkännagivande om att förbättra tilldelningen av effekt för att skynda på industrins klimatomställning efterfrågas därför i yrkande 77.

Vid sidan om ett planeringsmål för elproduktion behövs ett mål för grön baskraft. Detta anför Linus Lakso m.fl. (MP) i kommittémotion 2024/25:3047. Motionärerna konstaterar att den tillkommande elproduktionen i Sverige inom överskådlig tid väntas komma från förnybara energikällor som vind- och solkraft och att riksdagen därför bör anta ett planeringsmål som fokuserar på effekt. I yrkande 32 begär motionärerna ett tillkännagivande om ett planeringsmål för grön baskraft till 2030 om 10 GW genom effekthöjningar, energilagring och flexibilitet.

Sverige har sedan några år drabbats av volatila och stundtals extremt höga elpriser bl.a. som ett resultat av nedläggning av planerbar elkraft. Detta slår Lars Englund (M) fast i motion 2024/25:1238. Motionären efterfrågar i yrkande 2 ett tillkännagivande till regeringen om att ta fram en prismodell för el för att kompensera företag genom en skattereduktion för elpriser som överstiger ett nationellt referenspris på el. I yrkande 3 föreslår motionären ett tillkännagivande om att ett sådant referenspris bör definieras.

Samme motionär anser att grunden med spotprissättning av el – där den dyraste kilowattimmen i ett elområde alltså definierar kundpriset – måste förändras. I motion 2024/25:1283 yrkande 3 i denna del föreslår motionären därför ett tillkännagivande om att regeringen bör överväga att se över spotprismarknadsmodellen.

Enligt motion 2024/25:1898 av Anders Ådahl (C) är det svenska elsystemet numera fysiskt och finansiellt en del av Europas elsystem, har gått från att vara hierarkiskt uppbyggt till att bli alltmer distribuerat och nätverkslikt samt har en marknadsfunktion som kan möta både energi- och effektutmaningar. Motionären anser att det nya moderna elsystemet skulle tjäna på en uppdatering av ellagen som tar sin utgångspunkt i dessa förhållanden. I yrkande 1 föreslår motionären ett tillkännagivande till regeringen om att modernisera ellagen och i yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att tillsätta en utredning som har som syfte att skriva om den svenska ellagen i grunden.

I motion 2024/25:832 av Jamal El-Haj (-) yrkande 2 efterfrågas ett tillkännagivande om att utreda prissättningen på el samt alternativ till den modell som marknaden använder i dag. Motionären anser att alternativet folkhemsel eller andra sätt som kan leda till rättvisa priser på el måste utredas snabbt.

Bakgrund och pågående arbete

Energipolitikens inriktning

Efter valet hösten 2022 tillträdde en ny regering bestående av Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna med stöd av Sverigedemokraterna. I Överenskommelse för Sverige (det s.k. Tidöavtalet) drog regeringspartierna och Sverigedemokraterna sedan upp riktlinjerna för det gemensamma arbetet efter valet 2022. Ett av samarbetsprojekten inom avtalet betecknas Klimat och energi. Projektet syftar bl.a. till att återupprätta ett fungerande elsystem, med ökad elproduktion och låga elpriser, samt att möjliggöra en effektiv klimatomställning. Bland de reformer som listas inom ramen för projektet återfinns en med rubriken Nya regler för elmarknaden. Här anges att det ska tillsättas en ny utredning om elmarknadens utformning med uppdrag att ta fram förslag som syftar till att samtliga kraftslag ska ha likvärdiga spelregler samt en ordning där stödtjänster som krävs för ett välfungerande elsystem prissätts och där de kraftslag som bidrar med sådana stödtjänster också ersätts för detta, i första hand genom ersättning från de producenter som inte kan bistå med samma stödtjänster. Elmarknadsdirektivet ska få ett korrekt genomförande i svensk rätt och ansvarsfördelningen mellan elsystemets aktörer ska tydliggöras.

Av överenskommelsen framgår det också att Svenska kraftnät ska få ett förtydligt uppdrag att säkerställa driftssäkerheten i elsystemet, bl.a. genom att upphandla planerbar elproduktion. Därutöver ska Energimyndigheten få i uppdrag att planera och främja planerbar elproduktion där den bäst behövs för systemet. Vidare nämns ett högkostnads skydd till drabbade hushåll och företag så snart det är praktiskt möjligt och med retroaktiv utbetalning. Det anges också att utbyggnaden av exporterande elkablar bör pausas till dess att prisdifferenserna mellan prisområdena har minskat betydligt. Målet ska vara att skapa en bättre balans mellan elproduktion och elanvändning i olika delar av Sverige, för att därmed ge förutsättningar för stabilare och lägre elpriser så att Sverige på sikt och efter utredning kan bli ett samlat elprisområde.

I en tilläggsöverenskommelse till Tidöavtalet om klimatpolitiken från november 2023 konstateras det bl.a. att en storskalig utbyggnad av fossilfri och stabil elproduktion som ger långsiktiga förutsättningar är den enskilt viktigaste åtgärden och en förutsättning för elektrifiering och långsiktig måluppfyllnad.

I den nya regeringens första budgetproposition – den för 2023 – slogs det bl.a. fast att den svenska energipolitiken behöver en ny inriktning (prop. 2022/23:1 utg.omr. 21 Energi). Våren 2023 beslutade riksdagen sedan om ett nytt energipolitiskt mål med innebörden att elproduktionens sammansättning 2040 ska vara 100 procent fossilfri (prop. 2022/23:99, bet. 2022/23:FiU21, rskr. 2022/23:254).

I mars 2024 överlämnade regeringen en energipolitisk inriktningsproposition till riksdagen (prop. 2023/24:105). I propositionen konstaterade regeringen att Sveriges konkurrenskraft och välfärd bygger på tillgång till fossilfri energi till konkurrenskraftiga priser. För att nå klimatmålen och möjliggöra den gröna omställningen behöver ytterligare steg tas i elektrifieringen av industrin och transportsektorn. Med den elektrifiering som samhället står inför väntas elbehovet i Sverige öka kraftigt. För att kunna möta samhällets ökade behov av el och samtidigt säkerställa god försörjningstrygghet krävs det enligt regeringen en omfattande utbyggnad av elproduktionskapacitet, elnät och lagringsmöjligheter samt förbättrade möjligheter till flexibilitet.

Regeringen slog vidare fast att energisystemet behöver utvecklas samtidigt som det pågår annan viktig samhällsutveckling, exempelvis inom totalförsvaret. Utvecklingen behöver också vara kostnadseffektiv för samhället, med hänsyn till bl.a. hushållens ekonomi.

I propositionen tydliggjorde regeringen den långsiktiga inriktningen för energipolitiken och föreslog

- ett planeringsmål om att planeringen av det svenska elsystemet ska ge förutsättningar att leverera den el som behövs för en ökad elektrifiering och för att möjliggöra den gröna omställningen
- ett leveranssäkerhetsmål om att det svenska elsystemet ska ha förmågan att leverera el där efterfrågan finns, i rätt tid och i tillräcklig mängd, i den utsträckning det är samhällsekonomiskt effektivt.

Omotiverade hinder i elsystemet ska undanröjas för att skapa förutsättningar för en effektiv marknad som främjar konkurrenskraftiga priser.

I sitt ställningstagande på temat energipolitikens inriktning anförde utskottet bl.a. följande (bet. 2023/24:NU14 s. 16):

En förutsättning för att nå framgång i omställningsarbetet är att Sverige har ett robust och leveranssäkert elsystem. Det handlar om att öka produktionen av planerbar fossilfri el betydligt genom tillkomsten av ny kärnkraft, men också om att förstärka och bygga ut kraftöverföringssystemet. Det måste också råda ett gott investeringsklimat och hushållen måste ha råd att betala sina elräkningar. Utskottet kan konstatera att regeringen redan har tagit många viktiga steg på dessa områden och att den i den nu aktuella propositionen pekar på ytterligare insatser för att människor och

företag i hela landet ska få en trygg elförsörjning med stabila och konkurrenskraftiga elpriser [...] Samtidigt vill utskottet påminna om att många förnybara väderberoende produktionsslag har begränsade egenskaper när det exempelvis gäller planerbarhet och systemtjänster. Dessa brister måste alltid beaktas så att de inte missgynnar kraftsystemets övergripande förmåga att kontinuerligt leverera el till stabila och konkurrenskraftiga priser [...] För att möta de väderberoende kraftslagens nackdelar behövs även investeringar i lagringsmöjligheter samt förbättrade incitament för flexibilitet på både produktions- och användarsidan. Enligt utskottets bedömning visar regeringen stor förståelse för vikten av att hantera dessa utmaningar.

En snabb utveckling av kraftsystemet i fråga om såväl tillkommande produktion som överföringskapacitet är beroende av att de tillståndsproucesser som krävs fungerar effektivt. Att effektivisera dessa processer är ett viktigt steg för att bättre möta företagets behov och i förlängningen för Sveriges möjlighet att genomföra klimatomställningen och stärka den svenska konkurrenskraften. Även på detta område kan utskottet konstatera att regeringen har vidtagit, utreder eller överväger en mängd olika åtgärder, inte minst när det gäller att snabba på och därmed förkorta de miljöprövningsprocesser som oundvikligen hänger samman med nästan alla typer av investeringar i kraftsystemet.

Planeringsmål för elsystemet

I den nyss refererade energipolitiska inriktningspropositionen redovisade regeringen bedömningen att Sverige bör planera för att kunna möta ett elbehov om minst 300 TWh 2045. Behovet av el i olika geografiska områden bör tydliggöras för 2030, 2035, 2040 och 2045 och följas upp vid regelbundna kontrollstationer, med start 2030. Därför föreslog regeringen ett planeringsmål för energisystemet med innebörden att planeringen av det svenska elsystemet ska ge förutsättningar för att leverera den el som behövs för en ökad elektrifiering och för att möjliggöra den gröna omställningen.

Regeringen konstaterade vidare att ett planeringsmål med lång- och kort-siktig kvantifiering tydliggör energipolitikens ambition när det gäller elsystemets utveckling och underlättar omställningen genom att minska osäkerheten i samband med investeringsbeslut.

Utskottet välkomnade regeringens förslag om ett planeringsmål med innebörden att planeringen av det svenska elsystemet ska ge förutsättningar för att leverera den el som behövs för en ökad elektrifiering och för att möjliggöra den gröna omställningen. Utskottet tillstyrkte således förslaget i propositionen om ett planeringsmål och avstyrkte ett förslag om ett mål om grön baskraft som var snarlikt ett av de nu aktuella yrkandena. Riksdagen beslutade i linje med utskottets förslag (bet. 2023/24:NU14).

Elmarknadsutredningen

Den 25 januari 2024 beslutade regeringen om att tillsätta en särskild utredare med uppgift att analysera och föreslå hur den svenska elmarknaden kan utvecklas och regleras med syftet att tydliggöra systemansvaret, öka leveranssäkerheten och robustheten, skapa långsiktiga planeringsförutsättningar och ge

fossilfria kraftslag och flexibla resurser marknadsmässig ersättning för de nyttor som de bidrar med (dir. 2024:12). Samtidigt utsågs tidigare departementsrådet Bo Diczfalusy till särskild utredare. Utredaren ska bl.a.

- föreslå på vilket sätt den finansiella elmarknaden, långsiktiga energiköpsavtal, kapacitetsmekanismer och stödtjänstmarknader kan utvecklas
- föreslå hur termerna systemansvarig för överföringssystem och systemansvarig för distributionssystem kan införas och tydliggöras
- föreslå hur marknadsaktören leverantör av balanstjänst kan regleras
- föreslå hur systemet med anvisade elavtal på slutkundsmarknaden kan utvecklas
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 25 april 2025.

Elmarknaden och EU

För att bl.a. möta utmaningar på klimat- och energiförsörjningsområdena antog EU under 2019 ett lagstiftningspaket (Ren energi för alla européer) som bl.a. innehöll delar som syftade till att ytterligare anpassa EU:s marknadsregler till nya marknadsförutsättningar. Under den energimarknadskris som sedan seglade upp under 2022 uppmanade Europeiska rådet kommissionen att snabbt genomföra strukturella reformer av den gemensamma elmarknaden för att dels säkra europeisk energisuveränitet, dels uppnå klimatneutralitet.

Ett utkast till en förbättrad utformning av elmarknaden presenterades sedermera av dåvarande energikommissionär Kadri Simson vid energirådets möte i december 2022, och i mars 2023 presenterade kommissionen ett förslag om att reformera utformningen av EU:s elmarknad för att snabbare öka andelen förnybar energi och utfasningen av gas, göra konsumenternas utgifter mindre beroende av instabila priser på fossila bränslen, bättre skydda konsumenterna mot framtida pristopp och eventuell otillbörlig marknadspåverkan samt göra EU:s industri renare och mer konkurrenskraftig. Efter förhandlingar med Europaparlamentet om lagstiftningsens slutliga utformning nåddes en överenskommelse i december 2023.

Den 22 februari 2024 beslutade regeringen om ett uppdrag till Energimarknadsinspektionen om genomförandet av EU:s reviderade elmarknadslagstiftning. Energimarknadsinspektionen ska bedöma vilka åtgärder som krävs med anledning av nya krav enligt revideringen av EU:s elmarknadsdirektiv, i de delar som inte kräver ett genomförande inom sex månader från det att ändringarna träder i kraft. Energimarknadsinspektionen ska dessutom bistå Regeringskansliet i genomförandet i övriga delar. Energimarknadsinspektionen ska också bedöma vilka åtgärder som krävs med anledning av nya krav enligt revideringen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 (elmarknadsförordningen) samt nya krav enligt revideringen av förordningen om integritet och öppenhet på grossistmarknaderna för energi (Remit).

Uppdraget redovisades till regeringen den 20 januari 2025. Den del av uppdraget som handlar om ändringarna i elmarknadsdirektivet och elmarknadsförordningen redovisas i rapporten Energidelning och andra nyheter till följd av ändringar i EU:s elmarknadslagstiftning (Ei R2025:01). Den del av uppdraget som handlar om ändringarna i Remit redovisas i rapporten En effektiv bekämpning av marknadsmissbruk på grossistmarknaderna för energi (Ei R2025:02). Den förstnämnda rapporten skickades ut på remiss i början av februari 2025 med sista svarsdag den 5 maj 2025.

I den propositionsförteckning som presenterades i januari 2025 anger regeringen att den har för avsikt att lämna en proposition med den preliminära titeln Förbättrad utformning av EU:s elmarknad till riksdagen i juni 2025.

Handlingsplan för prisvärd energi

Kommissionen har meddelat avsikten att presentera en handlingsplan för energi till rimliga priser vid sitt sammanträde den 26 februari 2025.

Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering

I maj 2022 gav regeringen Energimyndigheten, Energimarknadsinspektionen, Svenska kraftnät och Trafikverket i uppdrag att göra en myndighetsgemensam uppföljning under 2022–2024 av samhällets elektrifiering och utvecklingen av elsystemet inklusive elproduktionen. Uppdraget omfattade ett flertal deluppdrag till de utpekade myndigheterna. En första avrapportering gjordes i mitten av december 2022 (Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering – Rapportering 2022).

En andra uppföljningsrapport lämnades i mitten av december 2023 (Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering – Rapportering 2023). Liksom i den första rapporten upprepas bl.a. att det finns stora osäkerheter och utmaningar som behöver hanteras för att en storskalig elektrifiering ska kunna genomföras. Bland möjligheterna ses att all fossilfri elproduktion kan och behöver bidra och att det finns en utbyggnadspotential i Sverige för såväl land- som havsbaserad vindkraft, solex och kärnkraft. Det har dock identifierats att åtgärder krävs för att möjliggöra en storskalig utbyggnad av elproduktionen, och bland dessa ryms vikten av att etablera långsiktiga spelregler, välfungerande marknader, översyn av regelverk, ett förbättrat kunskapsläge och informationsinsatser, acceptans samt samexistens mellan olika samhällsintressen.

Uppdraget slutredovisades sedan den 13 december 2024 (Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering – Huvudrapport 2024, ER 2025:03). En slutsats som dras i rapporten – och som dessutom betecknas som viktig av myndigheten – är att elmarknadsmodellen i grunden fungerar väl. Det innebär bl.a. att det är viktigt att värna grundprincipen i systemet med prissignaler som marknaden kan reagera på. Det anges att en välfungerande marknad främjar aktörers investeringar i ny elproduktion, överföring, flexibilitetstjänster, lagringslösningar och nya verksamheter. Tilltron till efterfrågan

och utbudet av el i framtiden kommer, enligt rapporten, att vara avgörande för hur både produktionen och användningen faktiskt utvecklas. Vidare framhålls vikten av långsiktiga och stabila mål samt en konsekvent och förutsägbar styrning. Ytterligare något som lyfts fram i rapporten är betydelsen av välfungerande och förutsägbara tillståndsproucesser. Genom lokal och regional samplanering av olika samhällsintressen kan utbyggnaden av ny elproduktion, överföringskapacitet och lagring effektiviseras och tillståndsproucesserna bli mer förutsägbara. Samtidigt ger det möjlighet att skapa högre acceptans för omställningen och att hitta kompromisser och samexistens mellan olika intressen.

Om Sverigepriser på el

I en av motionerna efterfrågas en ny modell för prissättning som sammanfattningsvis innebär att svenska elkonsumenter betalar ett nationellt pris för den el som produceras i Sverige och att den el som exporteras prissätts efter det pris som råder i Kontinentaleuropa. Motionärerna betecknar modellen Sverigepriser.

I november 2024 besvarade statsrådet Ebba Busch en interpellation från Birger Lahti (V) som gällde just den modellen (ip. 2024/25:143). Statsrådet bedömde modellen som orealistisk av flera skäl eftersom den i praktiken skulle innebära att Sverige lämnar den del av EU:s inre marknad som handlar om fri rörlighet för elenergi. En statlig prisreglering skulle enligt statsrådet dessutom behöva införas i Sverige och en sådan reglering av hur aktörerna ska lägga sina bud ligger inte i linje med vare sig svenska regler eller EU-bestämmelser. Det skulle också ställa höga krav på myndigheters övervakning av marknaden för att säkerställa att aktörerna höll sig till de nya reglerna. Vidare skulle en trolig effekt bli att regleringen skapar incitament för önskat arbitrage i olika former, t.ex. att aktörerna köper el billigt till ett s.k. Sverigepris och sedan säljer den vidare till ett högre pris på exportmarknaden. Då skulle priserna närma sig varandra, och det skulle alltså ändå inte bli billigare. Det finns enligt statsrådet även en uppenbar risk att det skulle strida mot EU:s grundläggande regler om fri rörlighet för varor och tjänster om Sverige skulle vidta åtgärder som syftar till att generera lägre priser till svenska kunder än till utländska. Utöver detta såg statsrådet en risk för att förslaget om Sverigepriser skulle kunna leda till att investeringar i elproduktion uteblir och till att svenska företag och hushåll står utan el i en krissituation. Sammantaget menade statsrådet att förslaget om Sverigepriser på el är både orealistiskt och ogynnsamt för svenska intressen.

Elmarknaden under 2024

I december 2024 publicerade Energimyndigheten en årskrönika över utvecklingen på de olika energimarknaderna. Av denna framgår bl.a. att elpriserna i Sverige och Europa var lägre under 2024 än under 2023 och är de lägsta sedan pandemiåret 2020. Samma trend syns i hela Europa. De lägre priserna beror på svag efterfrågan, ökad elproduktion från förnybara källor och kärnkraft

samt lägre priser på gas och kol. Under 2024 råde det också negativa elpriser under ett rekordstort antal timmar. Svensk elproduktion, elanvändning och nettoexport förväntas dessutom bli högre 2024 än under 2023.

En förklaring till de lägre elpriserna är enligt krönikan att elanvändningen i Sverige och i stora delar av Europa inte har återhämtat sig från de låga nivåerna under 2022–23, när elpriserna var väldigt höga. Att elanvändningen inte ökar anges bero på flera faktorer. För det första ledde de höga priserna 2022–23 till en strukturell förändring i hur el används. I Sverige investerade t.ex. många hushåll i värmepumpar, vilket har en bestående effekt på elanvändningen. För det andra befinner sig Sverige och Europa i en lågkonjunktur, vilket innebär att ekonomin inte växer lika mycket och att efterfrågan på el från industrin därför inte heller ökar.

Vindkraftsproduktionen ökade med 12 procent och väntades nå närmare 40 TWh för helåret 2024. Mängden solkraft som har matats ut på nätet hade ökat med drygt 30 procent jämfört med 2023. Även elproduktionen från kärnkraft väntades bli högre under 2024 än föregående år, medan vattenkraften väntades producera på ungefär samma nivå. Sammantaget ökar elproduktionen mer än elanvändningen. Det innebär att även nettoexporten väntades ha ökat under 2024.

Energimyndigheten om utvecklingsvägar för befintlig och ny elproduktion

I juni 2022 fick Energimyndigheten i uppdrag av regeringen att analysera utvecklingsvägar för både befintlig och ny elproduktion. Myndigheten skulle bl.a. se över potentialer, ledtider och andra förutsättningar för olika kraftslag att tillsammans bidra till en robust, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning samt hur befintliga och nya anläggningar kan samverka. En jämförelse skulle göras mellan helt förnybara elsystem och olika elsystem som inkluderar kärnkraft (livstidsförlängd och/eller ny). Väsentliga hinder för marknadsdrivna investeringar skulle belysas och förslag lämnas för att undanröja icke-ekonomiska hinder.

Uppdraget redovisades i juni 2023 i rapporten Utvecklingsvägar för Elproduktion – Möjligheter och utmaningar för att möta ett växande elbehov (ER 2023:18). I rapporten analyserades olika utvecklingsvägar för elproduktionen fram till 2050 och vad som krävs för att möjliggöra en storskalig utbyggnad av denna för en omfattande elektrifiering av samhället. Energimyndigheten konstaterade bl.a. att all fossilfri elproduktion behöver öka i den utsträckning detta bidrar till ett hållbart elsystem som möjliggör det som en energi- och klimatomställning samt en nyindustrialisering behöver.

Det förslag om en bredare översyn av elmarknaden som lyftes fram i rapporten har enligt myndigheten hörsammats genom beslutet om att tillsätta den tidigare omnämnda Elmarknadsutredningen i januari 2024 (se ovan).

Bättre förutsättningar för intermittent kraftproduktion

I december 2024 gav regeringen Energimarknadsinspektionen, Energimyndigheten och Svenska kraftnät två gemensamma uppdrag som syftar till att skapa bättre förutsättningar för att intermittent kraftproduktion, t.ex. sol- och vindkraft, ska kunna bidra till ett robust elsystem.

Det ena uppdraget (KN2024/02495) handlar om att ta fram uppdaterade tekniska specifikationer för intermittent kraftproduktion. Dessa ska bl.a. beskriva hur vind- och solkraft bättre kan bidra till driftsäkerheten. Myndigheterna ska även beskriva hur intermittenta produktionsanläggningar kan kompletteras eller utformas för att i större utsträckning bidra till effektbalansen i Sverige.

Det andra uppdraget (KN2024/02494) innebär att myndigheterna ska ta fram eller föreslå incitament som främjar effekt vid rätt tidpunkt. Syftet är att skapa incitament som med utgångspunkt i en helhetssyn på elsystemet förbättrar den intermittenta kraftproduktionens bidrag till elsystemets driftsäkerhet och resurstillräcklighet.

Avsikten är att uppdragen sammantaget ska leda till tydligare specifikationer och incitament för att befintlig och ny tillkommen intermittent elproduktion ska bidra till ett robust elsystem. Båda uppdragen ska redovisas senast den 18 december 2025.

Utökade möjligheter att granska direktinvesteringar

I en av motionerna föreslås att det ska tillsättas en elkriskommission för att utreda osäkerheten i elförsörjningen med anledning av hur utländska investerars inteckningar i elproduktionen påverkar det svenska elsystemet och framtida planer på omställningen.

Med anledning av det förslaget kan det finnas skäl att nämna att en lag (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar trädde i kraft den 1 december 2023 (prop. 2022/23:116, bet. 2022/23:JuU32, rskr. 2023/24:3). Lagen syftar till att hindra utländska direktinvesteringar i svensk skyddsvärd verksamhet som kan inverka skadligt på Sveriges säkerhet eller på allmän ordning eller allmän säkerhet i Sverige. I propositionen konstaterar regeringen att främmande makt kan ha ett intresse av att förvärva känslig egendom eller anläggningar av betydelse för exempelvis det svenska energiförsörjningssystemet. Syftet med ett sådant förvärv skulle vara att skaffa sig inflytande över eller kunskap om samhällskritiska funktioner.

Genom lagen infördes ett granskningssystem för utländska direktinvesteringar som innebär att en myndighet får möjlighet att granska, och om nödvändigt förbjuda, utländska direktinvesteringar i svenska företag vars verksamhet har betydelse för svenska säkerhetsintressen.

Tidigare riksdagsbehandling

När riksdagen våren 2024 behandlade övergripande elmarknadsfrågor avstyrktes samtliga då aktuella motionsförslag. I sitt ställningstagande refererade utskottet bl.a. till EU:s pågående reformer på elmarknadsområdet och till den likaledes pågående Elmarknadsutredningen (bet. 2023/24:NU9). Vidare nämnde utskottet Energimarknadsinspektionens uppdrag att bedöma vilka åtgärder som krävs med anledning av nya krav enligt revideringen av EU:s elmarknadsdirektiv samt att det vid den aktuella tidpunkten pågick en omfattande myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering och utvecklingen av elsystemet inklusive elproduktionen. Utöver detta konstaterade utskottet att frågor med koppling till elmarknaden uppmärksammas i den proposition om energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105) som regeringen hade lämnat till riksdagen den 19 mars 2024 men som ännu inte hade behandlats.

Sammantaget slog utskottet fast att det vid den aktuella tidpunkten pågick ett antal processer som kommer att ha stor betydelse för elmarknadens framtida funktion, både den svenska och den europeiska, och att det inte fanns tillräckliga skäl för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av förslagen i de motioner som var aktuella.

Utskottets ställningstagande

Klimatutmaningarna och omvälvande omvärldshändelser har ökat angelägenheten i att ställa om det svenska samhället bort från fossila bränslen och det beroende av import från opålitliga och i många fall demokratiskt tvivelaktiga stater som tyvärr har fått förekomma under en alltför lång tid. Vägen framåt stavas en omfattande elektrifiering av det svenska samhället baserad på inhemsk fossilfri och förnybar kraftproduktion. Utskottet vill hävda att det i grunden råder en bred samsyn om denna huvudinriktning bland riksdagens partier även om det förekommer olika uppfattningar om produktionsmixens sammansättning och om vilka styrmedel staten bör använda för att på det mest effektiva sättet styra in omställningsarbetet på rätt spår och accelerera tempot i det arbetet.

Utskottet kan också konstatera att några av de senaste vintrarnas elpriscocker har fått vissa aktörer att ifrågasätta elmarknadens funktion, inklusive den prissättningsmodell som används. Utöver detta förekommer det regelbundet diskussioner i högt tonläge om rimligheten i elnätsföretagens nätavgifter och om de elprisskillnader som emellanåt uppkommer mellan Sveriges fyra elprisområden.

I likhet med vad som anfördes när elmarknadsfrågor behandlades av riksdagen våren 2024 vill utskottet påminna om att Sveriges elmarknad är en del av en alltmer integrerad europeisk elmarknad. En gemensam elmarknad kräver ett gemensamt regelverk, och många av de bestämmelser som reglerar elmarknaden härrör därför från EU:s elmarknadsförfattningar som t.ex. elmarknadsdirektivet och elmarknadsförordningen. Detta är regelverk som har reviderats

under de senaste åren bl.a. för att reformera den europeiska elmarknaden i ljuset av klimatutmaningarna och det nya säkerhetspolitiska läget.

Utskottet vill också påminna om att det har gjorts en viktig och omfattande myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering och utvecklingen av elsystemet inklusive elproduktionen. Detta arbete slutredovisades i december 2024 och utskottet noterar att en slutsats som dras i rapporten – och som dessutom betecknas som viktig – är att den nuvarande elmarknadsmodellen i grunden fungerar väl. Vidare bedömer utskottet att uppföljningen har resulterat i viktiga kunskaper som även har betydelse för hur elmarknaden bör anpassas till de nya förutsättningar som en omfattande elektrifiering av samhället kommer att innebära.

I anslutning till detta vill utskottet också upprepa det som konstaterades i samband med förra årets behandling av elmarknadsrelaterade förslag, nämligen att Sverige, trots förekomsten av gemensamma europeiska elmarknadsregler, har ett visst handlingsutrymme när det gäller att efter egna önskemål avgöra hur EU-bestämmelserna ska genomföras. Bland annat av det skälet har en särskild utredare för närvarande i uppgift att analysera och föreslå hur den svenska elmarknaden kan utvecklas och regleras med syftet att tydliggöra systemansvaret, öka leveranssäkerheten och robustheten, skapa långsiktiga planeringsförutsättningar och ge fossilfria kraftslag och flexibla resurser marknadsmässig ersättning för de nyttor som de bidrar med. Uppdraget ska slutredovisas senast den 25 april 2025.

Utöver detta vill utskottet nämna att Energimarknadsinspektionen i slutet av januari 2025 redovisade ett regeringsuppdrag om vilka åtgärder som krävs med anledning av vissa nya krav efter revideringen av EU:s elmarknadsdirektiv samt att regeringen har redovisat avsikten att i juni 2025 överlämna en proposition till riksdagen med den preliminära titeln Förbättrad utformning av EU:s elmarknad.

När det gäller förslaget i en av motionerna om s.k. Sverigepriser på el delar utskottet de tvivel på denna modells fördelar och förenlighet med nuvarande elmarknadsreglering som statsrådet Ebba Busch redovisade i ett interpellationssvar hösten 2024. Utskottet ser därför ingen anledning att verka för att denna modell införs i Sverige eller att uppmana regeringen att agera på EU-nivå för att få genomslag för den.

I en av motionerna efterfrågas ett mål för det som motionärerna betecknar grön baskraft. Utskottet avstyrkte samma förslag i samband med att riksdagen tog ställning till regeringens energipolitiska inriktningsproposition våren 2024 och de förslag om ett leveranssäkerhetsmål och ett planeringsmål för elsystemet som regeringen då presenterade. Utskottet har inte ändrat uppfattning i frågan och föreslår därför att riksdagen ska avslå förslaget även denna gång.

Utskottet anser att riksdagen även kan avslå förslagen om referenspriser på el och s.k. folkhemsel med hänvisning till att sådana frågor kan komma att beröras inom ramen för den pågående Elmarknadsutredningen och att riksdagen därför inte har anledning att i detta skede göra några uttalanden till förmån för dessa förslag. Detsamma gäller det mer allmänt hållna förslaget om en

översyn av ellagen (1997:857) och elnätsregleringen som får anses vara tillgodosett med hänvisning till den pågående Elmarknadsutredningen och den utredning om elnätsregleringen där det väntas förslag från regeringen senare under innevarande valperiod.

Avslutningsvis anser utskottet att riksdagen även kan avslå förslaget om en elkriscommission som skulle ha i uppgift att utreda konsekvenserna av utländska direktinvesteringar i den svenska elproduktionen. Här hänvisar utskottet till de utökade lagreglerade möjligheter att granska och förbjuda sådana investeringar i skyddsvärd verksamhet (däribland viss energiproduktion) som infördes så sent som för något år sedan och till de förarbeten som låg till grund för lagförslaget.

Därmed avstyrker utskottet samtliga yrkanden.

Nätfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller olika nätfrågor, däribland ett antal yrkanden om nätutbyggnad. Utskottet hänvisar bl.a. till en bred politisk samsyn om att samhällets ökade behov av leveranssäker el med god försörjningstrygghet bl.a. kräver en omfattande utbyggnad av den infrastruktur som behövs för kraftöverföringen.

Jämför reservation 5 (S), 6 (V), 7 (C) och 8 (MP).

Motionerna

I partimotion 2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) slås det fast att behovet av investeringar i ny produktion och ny överföringskapacitet är enormt, för industrialiseringen och för elektrifieringen av transportsektorn. Det kräver bl.a. en proaktiv utbyggnad av kraftnätet, så att det kan hantera såväl en större elkonsument som en ökad och mer decentraliserad elproduktion. I yrkande 13 efterfrågas ett tillkännagivande om att regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att i förväg anpassa transmissionsnätet till dels en snabbt utökad storskalig produktion av el på många platser, inklusive planerade vindkraftsparker, dels en kraftigt ökad överföringskapacitet mellan olika elområden.

Daniel Helldén m.fl. (MP) efterfrågar i partimotion 2024/25:3038 yrkande 35 ett tillkännagivande till regeringen om att uppgradera det svenska elnätet så att hela landet får ett smart, flexibelt och robust elnät som klarar av en ökad andel förnybar el, står emot cyberattacker och extremväder bättre och klarar ödrift så att telekommunikationer och värmeförsörjning kan upprätthållas även vid kriser.

För att möjliggöra den gröna omställningen, nya industrisatsningar och tusentals jobb behöver elen kunna transporteras dit den behövs. Detta framhålls i kommittémotion 2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S). Motionärerna påpekar att en omfattande och snabb utbyggnad av elnäten är viktigt samtidigt som kostnaderna för utbyggnaden måste vara rimliga för elkunderna, oavsett var i landet de bor eller verkar. Motionärerna anser att det behövs en ny modell för regleringen av nätbolagens intäkter som sänker dessa bolags avkastning men ändå ger betalt för insatser som effektiviserar användning och innovationer. I yrkande 7 efterfrågas ett tillkännagivande om elnätsutbyggnad och intäktsreglering.

Även i kommittémotion 2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD) lyfts bristande överföringskapacitet fram som ett allmer tilltagande samhällsproblem inte minst i ljuset av den ökande elektrifieringen. Samtidigt pekar motionärerna på att ny elproduktion, exempelvis genom att små modulära reaktorer (SMR), på rätt plats kan avlasta elsystemet och lokalt dämpa behovet av elnätsutbyggnad. I yrkande 7 efterfrågar motionärerna ett tillkännagivande om elnätsutbyggnaden.

Birger Lahti m.fl. (V) anför i kommittémotion 2024/25:54 att elproduktionen behöver ses som en del av samhällets infrastruktur, som är byggd utifrån samhällliga mål. Därför anser motionärerna att det är väsentligt att elnätet är ägt av samhället genom exempelvis staten eller kommunerna och inte begränsas av privata ägarintressen. I yrkande 19 efterfrågas ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda möjligheten att göra det svenska elnätet samhällsägt. Motionärerna anser också att regeringen bör ge i uppdrag åt Svenska kraftnät att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet. I yrkande 20 föreslås ett tillkännagivande med den innebörden. Motionärerna anser att utbyggnaden av stamnätet i Sverige är kraftigt eftersatt och att stora delar av nätet behöver förnyas, bl.a. för att kunna överföra mer el från de norra till de södra delarna av landet och därmed även minska prisskillnaderna på el mellan olika elområden. Den bristande elnätskapaciteten gör också att det råder effektbrist på flera håll i landet.

I kommittémotion 2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) finns ett antal yrkanden som bl.a. gäller ökad utbyggnad av elnätet. I yrkande 75 föreslås ett tillkännagivande om att stärka överföringskapaciteten för att möta den ökande efterfrågan på el och om att satsa på smarta elnät, ökad användarflexibilitet, energieffektivisering och energilagring. I yrkande 85 efterfrågas ett tillkännagivande om att ge Svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut nätkapacitet till all storskalig elproduktion och att finansiera detta med redan intjänade s.k. flaskhalsintäkter. Motionärerna anser också att det ska vara möjligt för Svenska kraftnät att projektera nätutbyggnaden till privata aktörer som kan bygga ut elnäten i en snabbare takt. Ett tillkännagivande med den innebörden efterfrågas i yrkande 86. Att bygga ut elnätsinfrastrukturen kan ha stor påverkan på den fysiska miljön och på många aktörer över region- och kommungränserna. Motionärerna vill därför se en ökad regional samordning vid planeringen av elnätsinfrastruktur, så att den byggs ut på ett sätt som gagnar regionen som

helhet, vilket kräver god lokalkännedom. I yrkande 87 begär de därför ett tillkännagivande om att öka möjligheten till regional samplanering av nätinfrastuktur. I yrkande 88 begär de ett tillkännagivande om att elnätsinfrastrukturen bör byggas ut på ett sätt som minimerar behovet av markintrång, samt att kravet på att använda marksnål teknik när det är möjligt bör skärpas. Det är även motionärernas uppfattning att de möjligheter som finns till undantag från koncessionsplikt bör användas i större omfattning eftersom de i dagsläget inte tillämpas på något systematiskt eller förutsebart sätt. I yrkande 89 begär motionärerna ett tillkännagivande om att undanta redan miljöprövade verksamhetsområden från kravet på koncession och därigenom möjliggöra en snabbare elnätsutbyggnad.

Att flera havsbaserade vindkraftsprojekt måste avbrytas på grund av att regeringen har slopat att delvis bekosta anslutningsavgiften till havs skapar stora konsekvenser bl.a. för södra Sveriges elförsörjning. I yrkande 104 begär motionärerna därför ett tillkännagivande om att regeringen bör överväga att åter ge Svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut stamnätet till havs för att inte riskera att viktiga investeringar i elproduktion uteblir under kommande år.

Utöver detta anser motionärerna att gränserna i nätregleringen bör kartläggas för att undvika att befintlig vindkraft minskar sin produktion av lönsamhetsskäl. Ett tillkännagivande med den innebörden begärs i yrkande 106.

Elin Söderberg m.fl. (MP) listar i kommittémotion 2024/25:2613 ett antal åtgärder som syftar till ökad flexibilitet på elmarknaden och som gäller det som brukar betecknas smarta elnät. I yrkande 50 begärs ett tillkännagivande om att säkra att tillgången på nätkapacitet styrs av miljö- och samhällsnytta och i yrkande 60 begärs ett tillkännagivande om att göra det möjligt att överföra egenproducerad el mellan olika byggnader inom samma fastighet eller närliggande fastigheter. Motsvarande förslag finns även i kommittémotion 2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) där yrkande 43 sammanfaller med det nyss refererade yrkande 60 i motion 2024/25:2613 och yrkande 44 med yrkande 50 i samma motion.

Genom att klassa elnät som ett riksintresse skulle elnätsutbyggnaden prioriteras över andra intressen vid tillståndsprövning och därmed ges ett tydligare företräde som den avgörande infrastruktur som ett utbyggt elnät är. Detta anförs i motion 2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S). Ett tillkännagivande om att elnät ska klassas som ett riksintresse begärs i yrkande 1. Vidare framhåller motionärerna i yrkande 4 att det finns skäl att se över ellagen för att möjliggöra utbyggnad av elnätet baserad på sannolikhetsjusterade prognoser, vilket inte är tillåtet i dag.

Mats Sander m.fl. (M) konstaterar i motion 2024/25:2388 att Sydvästlänken är det viktigaste exemplet på pågående utbyggnad av kraftöverföringskapaciteten inom Sverige. Sydvästlänken blev efter många års försening färdig i juli 2021. I yrkande 3 begär motionärerna ett tillkännagivande om att det är viktigt att överföringskapaciteten inom Sverige fortsätter att byggas ut.

Ett tillkännagivande om att övergripande säkra elinfrastrukturen för att klara omställningen till ett mer hållbart samhälle efterfrågas i motion

2024/25:2673 av Ann-Sofie Lifvenhage (M). Motionären påpekar bl.a. att omställningen av den tunga industrin och den alltmer omfattande digitaliseringen kraftigt ökar både elbehovet och effektuttaget i bl.a. Södermanland.

I motion 2024/25:52 av Martina Johansson (C) finns två yrkanden som på olika sätt gäller produktion av solex och mikronätsdragningar. I yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att göra det tillåtet att dra elledningar mellan hus så att man kan nyttja det bästa läget för solceller i ett område. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att göra det tillåtet att bygga en solpark för egen konsumtion när det egna taket inte är lämpligt.

Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) anför i motion 2024/25:1573 att för mycket fokus har lagts på överföringskapaciteten från norr till söder och på de flaskhalsar som finns i elöverföringskapaciteten i de mellersta och södra delarna av landet. Svenska kraftnät har därför aviserat en kraftfull utbyggnad av stamnätet fram till 2040, men den måste även innefatta de begränsningar som uppstår i norr. I yrkande 1 begär motionärerna ett tillkännagivande om att tydliggöra för Svenska kraftnät att det behövs en utbyggnad av och investeringar i stamnätet i hela landet. Med hänvisning till att det finns begränsningar i kraftöverföringen även i norra Sverige som hotar viktiga företagsetableringar i bl.a. Robertsfors kommun förordar motionärerna i yrkande 2 att riksdagen genom ett tillkännagivande ska framföra till regeringen att investeringar i stamnätet inte enbart bör bygga på prognoser utan även bör göras med marginal för att möjliggöra ytterligare elintensiva investeringar i hela Sverige.

Bakgrund och pågående arbete

EU:s handlingsplan för elnät

I november 2023 publicerade kommissionen en handlingsplan för elnät, Elnät, den felande länken – en EU-handlingsplan för elnät (COM(2023) 757). I handlingsplanen identifieras sju övergripande utmaningar för att påskynda nätutvecklingstakten i Europa och kommissionen identifierar åtgärder och presenterar åtgärder och rekommendationer för hur utmaningarna kan hanteras på kort och medellång sikt.

Kommissionen noterar att det krävs en snabb reform av elmarknadens utformning, med bestämmelser som bl.a. tar hänsyn till vikten av proaktiva investeringar, och att både kapitalutgifter och driftskostnader kan räknas in i nättarifferna. Kommissionen avser att föreslå bl.a. incitament för en proaktiv utbyggnad, en förbättrad tillgång till finansiering och ett bättre utnyttjande av elnäten.

Kommissionens avsikt är att under första kvartalet 2025 föreslå riktlinjer för de villkor för proaktiva investeringar som normalt bör förväntas och att föreslå vägledande principer för att fastställa villkoren för att bevilja proaktiva investeringar i nätprojekt.

Som har nämnts tidigare i betänkandet har kommissionen för avsikt att presentera ett meddelande i form av en handlingsplan för energi till rimliga priser

i slutet av februari 2025. Enligt uppgift från Klimat- och näringslivsdepartementet väntas denna inkludera en del åtgärder med koppling till utbyggnad av elnät, men vilken typ av åtgärder det kan komma att handla om har man ingen närmare kännedom om.

Regeringen om elnätsutbyggnad

I budgetpropositionen för 2025 konstaterar regeringen att elnätet behöver byggas ut och förstärkas för att möjliggöra en ökad tillförsel av el (prop. 2024/25:1, utg.omr. 21). Regeringen framhåller också att det har genomförts regelförändringar för att bidra till en tydligare och snabbare process för att förnya, förstärka och bygga ut elnät (prop. 2023/24:88, bet. 2023/24:NU15, rskr. 2023/24:202). Ändringarna innebär bl.a. att det blir tydligare vilka förutsättningar som ska gälla vid valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel. Även vissa av kraven för att få nätkoncession för linje tydliggörs. Ett beslut om nätkoncession för linje kommer också med automatik att innebära undantag från vissa bestämmelser i miljöbalken (se även avsnittet om tillståndprocesser).

Svenska kraftnäts utvecklings- och investeringsplaner

Svenska kraftnät innehar det svenska transmissionsnätet, som ägs av staten, dvs. det nät med vilket el överförs långa sträckor med höga spänningsnivåer. I november 2021 presenterade Svenska kraftnät en systemutvecklingsplan för perioden 2022–2031. I planen anges det bl.a. att Svenska kraftnät planerar för reinvesteringar på ca 46 miljarder kronor under 2022–2031 för att hantera ett nät som är i behov av förnyelse, samtidigt som affärsverket genomför anslutningsprojekt, systemförstärkningar och marknadsintegration för drygt 49 miljarder kronor.

I Nätutvecklingsplan 2024–2033 redovisar affärsverket både pågående anläggningsinvesteringsprojekt och aktuella behovsutredningar. Nätutvecklingsplanen var tidigare en del av systemutvecklingsplanen men publiceras numera som en egen rapport.

I december 2024 godkände riksdagen regeringens förslag om investeringsplan för Svenska kraftnät som en riktlinje för affärsverkets investeringar under perioden 2025–2027 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 21, bet. 2024/25:NU3). Under perioden beräknas de planerade investeringarna uppgå till 42,6 miljarder kronor, varav 10,3 miljarder kronor avser 2025.

Uppdrag om nätutvecklingsplaner

I regleringsbrevet för 2024 fick Energimarknadsinspektionen i uppdrag av regeringen att utreda och ta fram en metod för att hantera och använda nätutvecklingsplaner i energiplaneringssyfte, dvs. skapa transparens och dialog i relevanta planeringsprocesser och ange planerade nätinvesteringar som krävs för att ansluta ny produktionskapacitet och ny last, för alla branscher och tra-

fikslag. Energimarknadsinspektionen skulle i ett första steg utreda hur innehållet i nätutvecklingsplanerna kan sammanställas och tillgängliggöras för intressenter och i ett andra steg utveckla ett ändamålsenligt it-stöd.

Den första delen av uppdraget redovisades i slutet av augusti 2024 (Distributionsnätsföretagens nätutvecklingsplaner – Hur kan innehållet göras tillgängligt för att bidra till transparens och dialog i energiplaneringen? Ei R2024:07).

Den andra delen av uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2025.

Översyn av regleringen av avgifter på el- och naturgasområdena

I mars 2022 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna om de avgifter som elnäts- och naturgasföretagen tar ut för att ge tillgång till nät och annan infrastruktur (dir. 2022:20). Syftet med utredningen var att åstadkomma ett regelverk som är förenligt med elmarknadsdirektivet respektive gasmarknadsdirektivet. Vidare var syftet att på ett tydligt sätt ta till vara kundernas intressen och nätföretagens roll i utvecklingen och utbyggnaden av el- och naturgasnäten i Sverige för att på bästa sätt kunna möta nuvarande och framtida utmaningar.

Uppdraget redovisades i oktober 2023 i betänkandet Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät (SOU 2023:64) och betänkandet remissbehandlades därefter.

Av den propositionsförteckning som regeringen presenterade i januari 2025 framgår det att dess avsikt är att överlämna en proposition till riksdagen i september 2025 med den preliminära titeln Regelverket för framtidens el- och gasnät.

Utökade undantag från kraven på nätkoncession

För att bygga och använda en starkströmsledning krävs koncession enligt 2 kap. 1 § ellagen. Regeringen får dock enligt 2 kap. 5 § ellagen bevilja undantag från kravet på koncession. Nätkoncessionsutredningen (SOU 2019:30) föreslog utökade undantag från koncessionsplikten och möjligheter till dispens. Flera av utredningens förslag på detta område har genomförts genom ändringar i förordningen (2007:215) om undantag från kravet på nätkoncession enligt 2 kap. 1 § ellagen (1997:857), den s.k. IKN-förordningen, som trädde i kraft den 1 januari 2022. Undantagen regleras i 22 a–c §§ IKN-förordningen.

I regleringsbrevet för 2021 fick Energimarknadsinspektionen i uppdrag att ytterligare analysera det svenska regelverket när det gäller undantag från kravet på nätkoncession. I december 2022 redovisade myndigheten uppdraget i rapporten Slutna distributionssystem och interna nät – En analys av elmarknadsdirektivets bestämmelser om slutna distributionssystem och en översyn av undantagen från kravet på nätkoncession (Ei R2022:12). Inom ramen för uppdraget har Energimarknadsinspektionen bl.a. analyserat bestämmelserna i artikel 38 i elmarknadsdirektivet om slutna distributionssystem i förhållande

till regler om medborgarenergigemenskaper och gemenskaper för förnybar energi.

I mitten av december 2024 beslutade regeringen om vissa ändringar i den s.k. IKN-förordningen. Ändringarna väntas göra det lättare att bygga lagringsanläggningar för el i närheten av produktionsanläggningar. Tillkomsten av sådana lagringsanläggningar väntas i sin tur kunna bidra till ökad flexibilitet i elsystemet, vilket kan göra att elsystemet nyttjas mer effektivt, och till förbättrad effektbalans.

Genom regeringens beslut om ändringar i IKN-förordningen blir det t.ex. möjligt att utan tillstånd dra ledningar mellan en produktionsanläggning och en energilagringsanläggning, att dra ledningar mellan energilagringsanläggningar samt att dra ledningar till det tillståndspliktiga elnätet. Det blir också tillåtet att överföra el för någon annans räkning inom en allmän eller enskild institution, t.ex. ett sjukhus eller en skola.

De nya reglerna gäller sedan den 14 januari 2025.

Uppdrag om att redovisa elnätsutbyggnad

I regleringsbrevet för 2025 har Energimarknadsinspektionen fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för att myndigheten årligen ska kunna redovisa hur mycket elnät som byggs i Sverige på samtliga nätnivåer samt även kostnaden för utbyggnaden. Redovisningen ska kunna göras övergripande för elnätsutbyggnaden i hela Sverige och vara fördelad mellan och inom elområden samt på olika spänningsnivåer. Uppdraget ska redovisas senast den 2 september 2025.

Nätutbyggnad och flaskhalsintäkter

I oktober 2024 besvarade statsrådet Ebba Busch en fråga från Linus Lakso (MP) om regeringens syn på att bygga ut stamnätet till havs i elområde 4 (dvs. sydligaste Sverige) och att finansiera detta med s.k. flaskhalsintäkter (fr. 2024/25:171).

I sitt svar anförde statsrådet bl.a. att Svenska kraftnät enligt sin instruktion ska bygga ut ett transmissionsnät för el i Sverige och förbindelser med elnät i andra länder baserat på samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar. Om Svenska kraftnät bedömer att transmissionsnät i havet är samhällsekonomiskt motiverat i någon utsträckning finns det därför ingenting som hindrar en utbyggnad. Om sådan utbyggnad kan finansieras med s.k. flaskhalsintäkter eller inte kräver en tolkning av lagstiftning, vilket statsrådet inte ansåg vara lämpligt för henne i egenskap av regeringsmedlem. Vidare angav statsrådet att användningen av flaskhalsintäkter är reglerad genom artikel 19 i elmarknadsförordningen och att det är Energimarknadsinspektionen som i sin roll som tillsynsmyndighet prövar Svenska kraftnäts användning av flaskhalsinkomster.

Om förutsättningarna för proaktiv nätutbyggnad

I en av motionerna efterfrågas utökade möjligheter till proaktiv nätutbyggnad eller annorlunda uttryckt sådan nätutbyggnad som bygger på prognoser om framtida utbyggnad av kraftproduktion eller anslutning av fler och/eller större elanvändare.

Med anledning av det nyssnämnda förslaget bör det nämnas att koncessionshavaren när det gäller nätkoncession för område (2 kap. 2 § ellagen) har monopol att inom ett geografiskt område med en högsta spänningsnivå bygga och driva elnäten. Det finns därför inte något i elnätregleringen som hindrar koncessionshavaren från att göra proaktiva investeringar i nätprojekt. Däremot begränsar regleringen av elnätsavgifter nätföretagens möjlighet att inkludera kostnader i intäktsramarna för ledningar eller anläggningar som inte används. När väl en sådan ledning eller anläggning tas i drift får koncessionshavaren emellertid ta upp ledningarna som en kostnad i intäktsramen och kan därmed få fullt betalt för anläggningen. Koncessionshavaren får alltså bära en ekonomisk risk för att återbetalningen av investeringen kommer att ta längre tid än om ledningen tas i drift direkt.

När det gäller nätkoncessioner för linje ansöker och beviljas koncessionshavaren oftast koncession för en ledning med en spänning som är högre än det dagsaktuella behovet, dvs. ledningen har en viss överkapacitet. Det finns inte heller i detta fall något förbud mot en proaktiv investering i ett nätprojekt och inte heller mot att bevilja nätkoncession för en sådan ledning. Samtidigt ska koncession inte beviljas en sådan ledning där man bedömer att förutsättningarna för att ledningen kommer att byggas är små. I dessa fall görs alltså en bedömning från fall till fall av om koncession ska beviljas för en proaktiv investering i ett nätprojekt, men allmänt sett bör chansen vara större att en ledning beviljas koncession om den kommer att behövas inom en kortare tid från beslutet än om den tas i drift först på längre sikt.

Här bör också avslutningsvis påminnas om att kommissionen i sin ovan omnämnda handlingsplan för elnät har framhållit att det krävs en snabb reform av elmarknadens utformning, med bestämmelser som bl.a. tar hänsyn till vikten av proaktiva investeringar och att både kapitalutgifter och driftskostnader ska kunna räknas in i nättarifferna.

Marksnål teknik vid nätutbyggnad

Frågor om marksnål teknik vid nätutbyggnad tas upp i en av motionerna. I slutet av november 2024 besvarade statsrådet Ebba Busch en skriftlig fråga från Rickard Nordin (C) om användning av marksnål teknik vid elnätutbyggnad (fr. 2024/25:467). I sitt svar slog statsrådet fast att det är Svenska kraftnät som ansvarar för att bygga och driva ett robust och säkert transmissionsnät och att den verksamheten ska bedrivas i enlighet med reglerna i ellagen och miljöbalken. Vidare konstaterade statsrådet att det är Energimarknadsinspektionen i första instans och, i vissa fall regeringen i första eller överprövande instans, som ska pröva om den utformning som ansökan avser är lämplig med hänsyn

till förutsättningarna i det enskilda fallet. Enligt statsrådet förutsätter regeringen att Svenska kraftnät planerar och utformar elnätet på ett sätt som är förenligt med kraven i den ovan nämnda lagstiftningen. Utöver detta anförde statsrådet att regeringen sedan den 1 juli 2024 har ett bemyndigande i 2 kap. 17 a § ellagen om att kunna meddela föreskrifter om vilka förutsättningar som ska gälla för teknikvalet vid prövningen av nätkoncession för linje. Statsrådet meddelade att nya förordningsbestämmelser med stöd av det nya bemyndigandet var under beredning inom Regeringskansliet vid den aktuella tidpunkten.

Regeringen beslutade därefter i slutet av januari 2025 om ändringar i förordningen (2021:808) om nätkoncession med innebörden att elledningar för 130 kilovolt (kV) eller högre spänning som byggs med stöd av nätkoncession för linje som huvudregel ska byggas som luftledningar. Beslutet förväntas inte leda till fler luftledningar än i dag, men regeringen bedömer att det har potential att skynda på tillståndsprocesserna för den övervägande majoritet av projekt där det i praktiken inte är aktuellt med markförlagd kabel. Regeringen påminner också om att det är Svenska kraftnät och elnätsföretagen som planerar, bygger och driver det svenska elnätet, och att de ansvarar för att ansöka om den lösning som de bedömer mest lämplig i det enskilda fallet.

Förordningsändringarna träder i kraft den 1 mars 2025.

Elnät som riksintresse

Av 3 kap. 8 § miljöbalken framgår att mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för t.ex. energidistribution så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar, och områden som är av riksintresse för dessa ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av dem. Klimaträttsutredningen (SOU 2022:21) framförde uppfattningen att en effektiv tillämpning av bestämmelserna om områden av riksintresse i 3 kap. miljöbalken och plan- och bygglagen (2010:900) är beroende av att områden av riksintresse för energidistribution uppdateras och lägesredovisas kontinuerligt. Utredningen ansåg att uppdaterade områden av riksintresse för energidistribution, åtminstone när det gäller elnät, är avgörande för att elnät av nationell betydelse ska kunna upprätthållas och byggas ut på ett effektivt sätt.

I mars 2024 gav regeringen Energimyndigheten i uppdrag att se över riksintresseanspråk för fossilfri energiproduktion och energidistribution och ta fram underlag för och redovisa sin syn på vilka områden som är särskilt lämpliga för fossilfri energiproduktion och energidistribution (KN2024/00663). Uppdraget ska redovisas senast den 25 oktober 2025.

I slutet av januari 2024 föreslog Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) med stöd av sitt riksintressemandat att samtliga ledningar och stationer i transmissionsnätet för el samt ledningarna i distributionsnätet för el mellan fastlandet och Gotland med tillhörande stationer ska klassas som områden av riksintresse eftersom de behövs för totalförsvarets anläggningar.

Efter remittering av förslaget beslutade MSB i oktober 2024 att peka ut transmissionsnätet för el samt distributionsnätet för el mellan fastlandet och Gotland som områden av riksintresse för totalförsvarets anläggningar.

Tidigare riksdagsbehandling

Flera av de nu aktuella motionsyrkandena behandlades i identisk eller snarlik utformning av utskottet våren 2024 (bet. 2023/24:NU9). Vid det tillfället anförde utskottet bl.a. följande:

Utskottet vill hävda att det råder en bred politisk samsyn om att samhällets ökade behov av leveranssäker el med god försörjningstrygghet kräver en omfattande utbyggnad av både elproduktionskapaciteten och elnätsinfrastrukturen [...]

Utskottet kan konstatera att det pågår ett intensivt arbete med att genomföra ny- och reinvesteringar i det svenska transmissionsnätet i Svenska kraftnäts regi. Samtidigt kan utskottet, liksom Riksrevisionen, slå fast att Svenska kraftnät inte har kunnat bygga ut transmissionsnätet i den takt som planerats eftersom överklaganden och omtag inom ramen för tillståndsprocesserna har förhindrat genomförandet enligt den tänkta tidsplanen. Utskottet noterar här också att regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att det finns en betydande risk för att Svenska kraftnät framöver inte kommer att kunna genomföra åtgärder i den takt som behövs och att ytterligare åtgärder därför krävs från regeringen och andra aktörer för att underlätta myndighetens utbyggnad av transmissionsnätet.

Utöver det som utskottet har redovisat om åtgärder för att förkorta tillståndsprocesser vill utskottet också påminna om att riksdagen på förslag av regeringen har avsatt ett särskilt anslag för en utökad energiplanering som bl.a. syftar till att stärka och samordna energiplaneringen på lokal, regional och nationell nivå och investeringar i elproduktion, eldistribution och ökad elanvändning i näringslivet därigenom ska gå i takt både geografiskt och tidsmässigt.

Energimarknadsinspektionen har i uppdrag att utreda och ta fram en metod för att hantera och använda nätutvecklingsplaner i energiplaneringssyfte, dvs. skapa transparens och dialog i relevanta planeringsprocesser och ange vilka nätinvesteringar som krävs för att kunna ansluta ny produktionskapacitet och ny last.

När det gäller frågor om sådana elnät som inte behöver tillstånd enligt ellagen (icke koncessionspliktiga nät, IKN) vill utskottet hänvisa till de utökade undantagsmöjligheter som har införts i den s.k. IKN-förordningen och till att det pågår beredning inom Regeringskansliet av förslag om ytterligare sådana undantag.

Med anledning av att kraftförsörjningssituationen i norra Sverige lyfts fram i en av motionerna vill utskottet avslutningsvis nämna att Energimarknadsinspektionen har i uppdrag att genomföra pilotprojektet Norra Sverige där myndigheten skapar en plattform för dialog om elmarknadens regelverk med regionalt verksamma aktörer. Vidare syftar projektet till att främja integration av flexibilitet i relevanta projekt utifrån nyindustrialiseringen i Norrbottens och Västerbottens län så att anslutning till elnätet eller abonnemangsökning blir effektiv och underlättar investeringar för elektrifieringen och den gröna omställningen.

Sammanfattningsvis anser utskottet inte att det finns anledning för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av de förslag som behandlas i detta avsnitt. Därmed avstyrks motionsyrkandena.

I ett annat av utskottets betänkanden från 2024 berördes frågor om vilken teknik som bör användas vid nätutbyggnad och hur teknikvalet påverkar markanvändningen (bet. 2023/24:NU15). Utskottet konstaterade med anledning av detta att frågor som rör valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel uppkommer i merparten av nätkoncessionsärendena och att det i den då aktuella propositionen angavs att eftersom teknik kan vara föremål för snabba förändringar är det lämpligast att kriterier för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel regleras på lägre nivå än i lag. Utskottet instämde med regeringen i detta och såg inget behov av att riksdagen skulle agera genom att besluta om ett tillkännagivande. Således avstyrkte utskottet den då aktuella motionen.

Utskottet har även vid ett flertal tillfällen behandlat förslag om att göra elnätet samhällsägt som har varit snarlika det som nu är aktuellt i en av motionerna. Våren 2023 anförde utskottet följande när ett sådant förslag var aktuellt:

När det gäller förslaget i en av motionerna om att göra elnätet samhällsägt vill utskottet påminna om att det s.k. transmissionsnätet redan ägs av staten och förvaltas av Svenska kraftnät. Om motionärerna med sitt förslag åsyftar en överföring av hela eller delar av distributionsnätet (regional- och/eller lokalnäten) bör det noteras att staten (via Vattenfall) eller kommunerna redan äger en inte oväsentlig del av elnätet på dessa nivåer. Mot bakgrund av detta drar utskottet slutsatsen att motionärernas förslag riktar in sig på den resterande delen av distributionsnätet som ägs av privata aktörer. Här är emellertid utskottets uppfattning att det inte kan anses finnas några övertygande skäl för att förorda ett brett offentligt övertagande av dessa nät antingen genom att de köps upp, konfiskeras eller övertas på något annat sätt. Samtidigt har utskottet självfallet inga synpunkter på att enskilda kommuner – vanligen via kommunala bolag – väljer att äga elnät och kanske även att utöka detta ägande om tillfälle bjuds.

Utskottets ställningstagande

I likhet med vad som anfördes våren 2024 vill utskottet hävda att det råder en bred politisk samsyn om att samhällets ökade behov av leveranssäker el med god försörjningstrygghet kräver en omfattande utbyggnad av både elproduktionskapaciteten och elnätsinfrastrukturen. Samtidigt vill utskottet understryka att sammansättningen av kraftproduktionen påverkar förutsättningarna att överföra el på ett effektivt sätt över långa avstånd. En väl genomtänkt produktionsmix gör att elnätet kan utnyttjas mer effektivt och därmed även dämpa utbyggnadsbehovet. Det är dyrt och tar tid att tillståndspröva, projektera och bygga ny kraftinfrastruktur, och sådana anläggningar medför oundvikligen ingrepp såväl i människors livsmiljö som i naturen. I den utsträckning en effektivare användning av det befintliga nätet kan bidra till att nya investeringar kan undvaras är det naturligtvis positivt.

Samtidigt är det enligt utskottets uppfattning på många håll emellertid nödvändigt med både ny- och reinvesteringar i elnätet som bl.a. innebär att överföringsbegränsningar byggs bort och gör det möjligt att integrera ny smart teknik som bl.a. kan ge incitament för en ökad flexibilitet på både produktions- och användarsidan. Det handlar i grund och botten om att elnätet drivs och utnyttjas på ett kostnadseffektivt sätt, med incitament att upprätthålla en leverans kvalitet som motsvarar kundernas behov samtidigt som elektrifieringen ska främjas genom ett effektivt nätutnyttjande och, i det fall det är nödvändigt med utbyggnad, kortare ledtider med bibehållen rättssäkerhet.

Utbyggnad av kraftinfrastruktur ställer krav på välfungerande planering och samordning. I det avseendet instämmer utskottet i det som anförs i en av motionerna på detta tema. Samtidigt vill utskottet peka på att det under året har utförts och alljämt pågår ett arbete med att hantera och använda nätutvecklingsplaner i energiplaneringssyfte, dvs. bl.a. för att skapa transparens och dialog i relevanta planeringsprocesser. Utskottet vill också i likhet med vad det anförde förra året påminna om att riksdagen på förslag av regeringen har avsatt ett särskilt anslag för en utökad energiplanering som bl.a. syftar till att stärka och samordna energiplaneringen på lokal, regional och nationell nivå.

Eftersom kraftinfrastruktur som t.ex. elledningar och transformatorstationer medför ingrepp i miljön har det sedan länge pågått en diskussion om teknikval, eller mer specifikt när, var och hur markförlagd kabel (s.k. kablfiering) ska väljas framför luftledning. Även i år finns förslag som gäller valet av de motionärerna betecknar som marksnål teknik och som vanligen brukar implicera ett förord för kablfiering framför luftledning eftersom den senare tekniken anses medföra ett större intrång. Här föreslår utskottet att riksdagen ska avslå det aktuella förslaget med hänvisning till att regeringen nyligen har tagit ställning för att elledningar för 130 kV eller högre spänning som byggs med stöd av nätkoncession för linje som huvudregel ska byggas som luftledningar. Utskottet delar regeringens uppfattning i det avseendet, men vill samtidigt understryka att förordet för luftledning innebär att nödvändiga hänsyn ändå ska tas till andra markanvändningsintressen och att intrång så långt som möjligt ska begränsas i så måtto att påverkan blir – för att låna motionärernas vokabulär – så ”marksnål” som möjligt.

I några av motionerna berörs frågor om undantag från kravet på tillstånd enligt ellagen, s.k. nätkoncession, för vissa ledningar. Här vill utskottet påminna om de utökade undantagsmöjligheter som har införts i den s.k. IKN-förordningen under de senaste åren. Så sent som i mitten av januari 2025 började nya undantagsregler gälla, vilka bl.a. väntas göra det lättare att bygga lagringsanläggningar för el i närheten av produktionsanläggningar. Det blir därmed möjligt att utan tillstånd dra ledningar mellan en produktionsanläggning och en energilagringsanläggning, att dra ledningar mellan energilagringsanläggningar samt att dra ledningar till det tillståndspliktiga elnätet. Det blir också tillåtet att överföra el för någon annans räkning inom en allmän eller enskild institu-

tion, t.ex. ett sjukhus eller en skola. Så vitt utskottet kan bedöma bör de utökade undantagsmöjligheterna helt eller delvis tillgodose det som efterfrågas i några av motionerna på detta område, varför riksdagen kan avslå dessa.

Även förslaget om att klassa elnät som ett riksintresse bör avslås av riksdagen. Här hänvisar utskottet till Energimyndighetens pågående uppdrag om riksintressen för fossilfri elproduktion och eldistribution samt till att MSB redan i oktober 2024, med stöd av sitt riksintressemandat, beslutade att samtliga ledningar och stationer i transmissionsnätet för el samt ledningarna i distributionsnätet för el mellan fastlandet och Gotland med tillhörande stationer ska utgöra områden som är av riksintresse eftersom de behövs för totalförsvarets anläggningar.

När det gäller förslaget om att elnätet ska vara samhällsägt har utskottet inget annat att anföra än det gjorde när riksdagen behandlade ett likalydande förslag våren 2023. I korthet innebär detta att det inte kan anses finnas några övertygande skäl för att förorda ett brett offentligt övertagande av de delar av elnätet som inte redan ägs av offentliga aktörer.

Beträffande förslaget om att det ska vara möjligt för Svenska kraftnät att projektera nätutbyggnaden till privata aktörer kan utskottet konstatera att affärsverket redan har den möjligheten. Yrkandet är således tillgodosett och bör därför avslås av riksdagen.

Eftersom det även i år finns ett yrkande om kraftförsörjningssituationen i norra Sverige hänvisar utskottet till det som utskottet våren 2024 redovisade om Energimarknadsinspektionens pilotprojekt Norra Sverige. Detta arbete fortlöper i de berörda länen och ska redovisas senast den 1 juni 2026.

Sammanfattningsvis anser utskottet inte att det finns anledning för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av de förslag som behandlas i detta avsnitt. Därmed avstyrks samtliga motionsyrkanden.

Nätanslutning

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning bl.a. till att en aviserad proposition om regelverket för framtidens el- och gasnät bör avvaktas avslår riksdagen förslag i motioner om anslutning till elnätet.

Jämför reservation 9 (S), 10 (V), 11 (C) och 12 (MP).

Motionerna

Utan närmare motivering begär Muharrem Demirok m.fl. (C) i partimotion 2024/25:2954 yrkande 12 ett tillkännagivande om att regeringen bör överväga möjligheten att finansiera anslutningar till stora fossilfria produktionskällor av el till elnätet.

Även i kommittémotion 2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) berörs anslutningsfrågor. Mer specifikt gäller det anslutning av havsbaserad vindkraft

till stamnätet. Motionärerna anser att Sverige behöver fullfölja utbyggnaden av den havsbaserade vindkraften, bl.a. eftersom den kan ge en kraftigt ökad energiproduktion, särskilt i landets södra delar. I yrkande 12 begär de ett tillkännagivande om att Svenska kraftnäts tidigare uppdrag om anslutning av havsbaserad vindkraft ska återupptas.

Anslutning av havsbaserad vindkraft berörs också i kommittémotion 2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V). Motionärerna pekar på att en stor del av den havsbaserade vindkraftens kostnader kan härledas till nätanslutningen. I dag står elproducenterna för den kostnaden, men ett annat alternativ är enligt motionärerna att Svenska kraftnät svarar för den. I yrkande 9 begär motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med en redogörelse för hur man avser att gå till väga för att avskaffa anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft.

Utan närmare motivering efterfrågar Rickard Nordin m.fl. (C) i kommittémotion 2024/25:3169 yrkande 83 ett tillkännagivande om att öka transparensen i köerna för anslutning till stamnät och regionnät för både producenter och konsumenter.

Elin Söderberg m.fl. (MP) efterfrågar i kommittémotion 2024/25:2613 yrkande 43 ett tillkännagivande om att återinföra stödet för anslutning av havsbaserad vindkraft. Motionärerna anser att den förnybara energiproduktionen behöver byggas ut och att el som kan ersätta den fossila energi som importeras behöver frigöras.

I motion 2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) framhålls att det för att det ska vara möjligt att möta det snabbt ökande behovet av nätkapacitet och tillgång till mer förnybar el och lagringsmöjligheter krävs ett stort antal åtgärder som frigör kapacitet i elnätet och möjliggör utbyggnad och ökad flexibilitet. Motionärerna anser bl.a. att reglerna för effektreservat måste ses över och utvecklas. I yrkande 2 efterfrågas därför ett tillkännagivande om att se över reglerna för effektreservat och överväga om det bör medföra en kostnad att reservera effekt utan att använda den inom en viss tid. Vidare anser de att det finns ett behov av att underlätta investeringar i utbyggnad av vindkraft. Den havsbaserade vindkraften kan, enligt motionärerna, bidra särskilt till en kraftigt ökad energiproduktion, hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och konkurrenskraftiga elpriser. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att överväga hur ett nytt stöd i syfte att underlätta utbyggnad av havsbaserad vindkraft kan utformas.

Bakgrund och pågående arbete

Allmänt om anslutning till elnätet

Elnätsföretag är enligt ellagen skyldiga att ansluta elanläggningar till elnätet. Anslutningsavgifter och övriga villkor vid anslutning till elnätet ska vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande. Villkoren ska också utformas så att de är förenliga med ett effektivt utnyttjande av elnätet samt effektiv elproduktion och elanvändning. Vid anslutning till det svenska kraftsystemet gäller

principen att anslutningar ska göras till lägsta möjliga spänningsnivå och därmed, först i sista hand till stamnätet.

Anslutningsavgiften till stamnätet ska motsvara de skäligen kundspecifika kostnader som uppstår vid anslutningen. Det kan t.ex. handla om kostnader som uppkommer för att den nya anslutningen kräver nätförstärkningar. Det bör i sammanhanget noteras att kostnader för det anslutande nätet fram till stamnätspunkten (både på land och till havs) bärs av det anslutande nätbolaget och således inte ingår i anslutningsavgiften till stamnätet.

Översyn av regleringen av anslutningsavgifter

Själva processen för anslutning av en elproduktionsanläggning till ett nätföretags ledningsnät är i grunden en civilrättslig fråga mellan nätföretaget och den anslutande parten. Men eftersom elnät är ett s.k. naturligt monopol, kringgärdas processen av ett flertal bestämmelser på både EU-nivå och nationell nivå. Bestämmelserna rör bl.a. principer för anslutning och hur stora avgifter nätföretagen får ta ut.

Som har redovisats tidigare i betänkandet har en utredning sett över reglerna om de avgifter som elnäts- och naturgasföretag tar ut för att ge tillgång till nät och annan infrastruktur (dir. 2022:20). Uppdraget redovisades i oktober 2023 i betänkandet Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät (SOU 2023:64).

Av den propositionsförteckning som presenterades i januari 2025 framgår det att regeringens avsikt är att överlämna en proposition till riksdagen i september 2025 med den preliminära titeln Regelverket för framtidens el- och gasnät.

Stamnätet och havsbaserad vindkraft

I oktober 2021 beslutade regeringen att sänka anslutningskostnaderna för havsbaserad vindkraft genom att ge Svenska kraftnät i uppdrag att stå för en del av kostnaden. Beslutet innebar att förordningen (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät ändrades på så sätt att affärsverket fick i uppdrag att bygga ut transmissionsnätet till områden inom Sveriges sjöterritorium där det finns förutsättningar för att ansluta flera elproduktionsanläggningar och där en sådan utbyggnad främjar uppfyllelsen av Sveriges dåvarande mål om förnybar elproduktion.

Efter valet 2022 tillträdde en ny regering och i det s.k. Tidöavtalet anges principen att den som ansluter till elnätet ska stå för de kostnader som anslutningen orsakar. Detta ska även gälla vid anslutningar till havs. Utgångspunkten ska enligt överenskommelsen vara att alla produktionsslag bär sina egna kostnader.

Hösten 2023 beslutade därför regeringen om att ändra Svenska kraftnäts instruktion med innebörden att den bestämmelse som hade införts av den föregående regeringen i oktober 2021 togs bort.

Utredning om prövning av havsbaserad vindkraft

I maj 2023 beslutade regeringen om direktiv till en särskild utredare (chefs-rådmannen Magnus Hermansson) att analysera hur regelverket för användning av havsområden vid etablering av vindkraft kan förbättras och hur tillståndsprövningen av vindkraft i Sveriges ekonomiska zon kan bli mer effektiv och tydlig (dir. 2023:61). I utredningsdirektivet slogs det bl.a. fast att det krävs anslutning till elnätet för att kunna ta vara på den el som produceras genom havsbaserad vindkraft. Förutsättningarna för elanslutning har följaktligen stor påverkan på vilket projekt som kan etableras inom ett visst område och inom vilken tidsrymd.

Utredningen presenterade sitt resultat i december 2024 i betänkandet Vindkraft i havet – En övergång till ett auktionssystem (SOU 2024:89). I betänkandet finns bl.a. överväganden med koppling till de kostnader som en anslutning av havsbaserad vindkraft till stamnätet medför.

Betänkandet har skickats ut på remiss med sista svarsdag den 11 april 2025.

Svenska kraftnät om anslutningar eller om utökat abonnemang

I slutet av februari 2023 redovisade Svenska kraftnät ett regeringsuppdrag om hanteringen av förfrågningar om anslutning eller om utökat abonnemang. Affärsverket bedömde att hanteringen visserligen är ändamålsenlig men att det finns utrymme för att utveckla den. Analysen visar att det juridiska ramverket är tydligt i fråga om anslutningsplikten och krav på objektiva och icke-diskriminerande och i övrigt skäliga villkor för att ansluta till elnätet. Däremot är det inte möjligt att införa andra styrande parametrar, t.ex. samhälls- eller miljönytta, eftersom det enligt affärsverket saknas utrymme för detta i både svensk och europeisk lagstiftning. Rapporten visar dock att det finns viss förbättringspotential för att hanteringen ska bli effektivare. Det handlar bl.a. om att höja kravet på mognadsgrad vid ansökan om anslutning till stamnätet och om att tillåta att anslutningar som ryms inom det befintliga nätet ansluts medan anslutningar som kräver förstärkningsåtgärder får vänta. Ytterligare förbättringsåtgärder är att villkora kapacitet för att minska beroenden och konflikter och att se över möjligheten att införa intressentpools för aktörer som vill ansluta till nätet på land. Affärsverket konstaterar också att utmaningen med dagens process ligger i att hantera konflikter och beroenden på ett effektivt sätt tillsammans med anslutande parter.

Effektivare process för anslutning till transmissionsnätet

I juni 2023 fick Svenska kraftnät i uppdrag av regeringen att effektivisera processen för anslutning till transmissionsnätet. Den första delen av uppdraget redovisades den 31 december 2023 i form av en komplettering av Svenska kraftnäts befintliga vägledning för anslutning till stamnätet avseende ökade krav på mognadsgrad och krav på informationsdelning mellan Svenska kraftnät, nätföretag och deras kunder tillsammans. Utöver detta ingick en promemoria om förändringarna i vägledningen.

I slutet av januari 2024 slutrapporterades uppdraget i rapporten Effektivisering av processen för anslutning till transmissionsnätet. Slutrapporten innehåller bl.a. en utredning om möjligheterna till förtur för kunder som kan erbjuda systemnytta till stamnätet eller vars anslutning ryms inom det befintliga nätet. Vidare beskrivs Svenska kraftnäts arbete med att ta fram avtal om villkorad kapacitet.

Svenska kraftnät redovisar en rad förslag som syftar till att effektivisera anslutningsprocessen till stamnätet. Bland annat utreds möjligheten att ge en anslutande part som kan erbjuda systemnytta, eller vars anslutning ryms inom det befintliga nätet, förtur vid anslutning till stamnätet. Svenska kraftnät publicerar även rekommendationer till nätföretag om hanteringen av anslutningsärenden. I rapporten undersöks bl.a. en princip om förtur för anslutningar vars effekt redan ryms inom det befintliga nätet, under förutsättning att det kan säkerställas endast en begränsad negativ påverkan för den aktör vars anslutning inte ryms inom det befintliga nätet. Syftet är att undvika att stora reservationer av kapacitet i näten blockerar anslutningar som annars skulle kunna genomföras. Svenska kraftnät presenterar också ett förslag på en åtgärd som ska kunna möjliggöra snabbare anslutning av elproduktion i områden som har eller kan få brist på el. Eftersom det finns ett stort behov av att snabbt tillföra mer elproduktion anser Svenska kraftnät att det är motiverat att ge förtur för tillkommande elproduktion där den konkurrerar med tillkommande förbrukning om kapacitet i nätet. I rapporten beskriver Svenska kraftnät också möjligheten att snabbare få till kapacitet där det i dag finns begränsningar genom villkorade avtal, vilka kan tillåta både ökade effektuttag (förbrukning) och inmatning (elproduktion) utan att nätförstärkningar behöver inväntas.

I slutet av januari 2024 publicerade Svenska kraftnät också ett antal rekommendationer till nätföretag om anslutning av anläggningar till elnäten. Rekommendationerna är inte bindande utan visar hur nätägare kan eller bör agera i processen för anslutning till elnätet. Därefter har Energiföretagen tillsammans med branschen tagit fram det som betecknas Branschpraxis Mognadsgrad som ger vägledning och riktlinjer för hur nätföretag bör agera i anslutningsärenden. Svenska kraftnät har i och med detta bedömt att det inte finns något behov av att fortsätta att utveckla och uppdatera deras rekommendationer till nätägare, utan man hänvisar de nätföretag och aktörer som vill ansluta till elnätet till den nyssnämnda branschpraxisen.

Energimarknadsinspektionen om nya föreskrifter om anslutningsavgifter för el och naturgas

I mitten av februari 2024 initierade Energimarknadsinspektionen ett projekt för att ta fram föreskrifter och allmänna råd om anslutningsavgifter för el och naturgas, detta med hänvisning till att det efter den s.k. Tysklandsdomen, en dom från 2021, inte längre är tillåtet för länder inom EU att detaljreglera anslutningsavgifter för el och naturgas i lag. Vidare konstaterar myndigheten att

förslagen om lagändringar från den tidigare refererade utredningen Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät (SOU 2023:64) kan påverka utformningen av anslutningsavgifter för el och naturgas. I utredningen föreslås bl.a. att ett antal bestämmelser i ellagen upphävs eller omformuleras och delvis ersätts med föreskrifter. Trots att lagändringarna ännu inte har beslutats såg Energimarknadsinspektionen det som nödvändigt att påbörja arbetet med att ta fram dessa föreskrifter för att fullgöra uppgifterna enligt elmarknads- och gasmarknadsdirektiven. Enligt uppgift från Energimarknadsinspektionen i slutet av januari 2025 kommer arbetet med föreskrifterna att fortsätta under 2025. Nödvändiga lagändringar har emellertid ännu inte beslutats och myndigheten kommer därför att behöva invänta ett bemyndigande för att kunna ta föreskriftsarbetet i mål och fatta beslut.

Som har nämnts tidigare har regeringen aviserat en proposition med titeln Regelverket för framtidens el- och gasnät till september 2025.

Outnyttjad nätkapacitet i anslutningsärenden

I juni 2024 gav regeringen Energimarknadsinspektionen i uppdrag att utreda möjligheten för elnätsföretag att använda och fördela effekt som inte utnyttjas inom ramen för anslutningsavtal eller abonnemangsavtal (nyttjandeavtal). Enligt uppdraget skulle myndigheten också utreda i vilken utsträckning elnätsföretagens disponerande av effekt ska leda till ersättning för kunden. Syftet med uppdraget var att undersöka om outnyttjad nätkapacitet kan frigöras för ett mer effektivt nätutnyttjande.

Uppdraget redovisades i december 2024 i rapporten Använda och fördela outnyttjad kapacitet i elnäten (Ei R2024:14). I rapporten konstaterar Energimarknadsinspektionen bl.a. att det finns vinster att göra genom att ge elnätsföretagen ytterligare incitament att exempelvis utforma och anpassa avtal, processer och tariffer så att företagen kan bedriva sin verksamhet på ett kostnadseffektivt sätt. Sådana incitament kan ges genom intäktsramsregleringen och regler som möjliggör tariffer med lokaliseringssignaler. Enligt myndigheten kräver detta dock ändringar i ellagen, i linje med de förslag som har lämnats i den tidigare omnämnda utredningen Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät (SOU 2023:64). Vidare konstaterar myndigheten att genomförandet av det reviderade elmarknadsdirektivet och kraven som planeras i en ny EU-förordning om efterfrågeflexibilitet kommer att förtydliga möjligheterna att teckna flexibla anslutningsavtal. Därmed kommer det att bli tydligare vilka regler som gäller för hur avtal och ersättningar kan utformas.

Plattform för dialog om elmarknadens regelverk

I regleringsbrevet för 2025 fick Energimarknadsinspektionen i uppdrag att skapa en plattform för dialog om de delar av elmarknadens regelverk som avser anslutning, abonnemangsökning och flexibilitet. Dialogen ska föras med berörda aktörer som är verksamma i Norrbottens och Västerbottens län samt utökas till att även omfatta aktörer i Västra Götalands, Skåne och Gotlands

län. Därigenom ska Energimarknadsinspektionen främja att flexibilitet integreras i relevanta projekt, så att processerna för anslutning till elnätet eller abonnemangsökning blir mer effektiva och därmed underlättar investeringar för elektrifieringen och den gröna omställningen i de berörda länen. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2026.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågor om anslutning av kraftproduktion till stamnätet har behandlats flera gånger under de senaste åren, senast våren 2024. Vid detta tillfälle konstaterade utskottet bl.a. att frågor på detta tema har varit föremål för ett antal utredningar i närtid och att en särskild utredare har haft regeringens uppdrag att se över regleringen av olika avgifter på el- och naturgasmarknadsområdena, inklusive de avgifter som en elproducent måste betala för att få ansluta sig till ett befintligt elnät. Uppdraget redovisades i oktober 2023 och var ute på remiss till början av februari 2024. Utskottet nämnde också att Energimarknadsinspektionen därefter har inlett ett arbete med att ta fram föreskrifter och allmänna råd om anslutningsavgifter för el och naturgas med hänvisning till att det inte längre är tillåtet för länder inom EU att detaljreglera sådana anslutningsavgifter i lag.

Utskottet påminde också om att det vid den aktuella tidpunkten pågick en utredning av hur regelverket för användning av havsområden vid etablering av vindkraft kan förbättras bl.a. med hänvisning till att förutsättningarna för elanslutning har stor påverkan på vilket projekt som kan etableras inom ett visst område och inom vilken tidsrymd.

I fråga om statliga subventioner till anslutning av nya kraftproduktionsanläggningar redovisade utskottet den principiella inställningen att sådana kostnader ska bäras av respektive anläggning oavsett vilken typ av produktion som avses. Utskottet ansåg inte att det var aktuellt att särbehandla något specifikt kraftslag i detta avseende utan att principen om att den som ansluter till elnätet ska stå för de kostnader som anslutningen orsakar ska upprätthållas även när det gäller t.ex. havsbaserade vindkraftsparker. Samtliga motionsyrkanden avstyrktes.

Utskottets ställningstagande

Elnätsverksamhet bedrivs som naturliga monopol. Detta ställer särskilda krav på regleringen av verksamheten för att marknadsdominansen inte ska kunna missbrukas. Detta inkluderar bl.a. bestämmelser om anslutningsplikt och om de villkor som får ställas upp för anslutning, inklusive för de avgifter som får tas ut.

Det har under många år pågått en diskussion om regleringen av nätföretagens intäkter som till betydande del hämtar energi från missnöjda kunder hos dessa företag som anser att avgifterna är för höga och att företagen gör orim-

liga övervinster i nätverksamheten. Detta i kombination med elmarknadsreformer på EU-nivå och vissa betydelsefulla utslag i EU-domstolen har bidragit till att bl.a. frågor om anslutning till stamnätet har varit föremål för ett antal utredningar under de senaste åren. En särskild utredare har haft regeringens uppdrag att se över regleringen av olika avgifter på el- och naturgasmarknadsområdena. Bland de avgifter som har berörts återfinns de som en elproducent måste betala för att få ansluta sig till ett befintligt elnät. Uppdraget redovisades i oktober 2023 och regeringen har meddelat att den avser att överlämna en proposition till riksdagen i september 2025 med den preliminära titeln Regelverket för framtidens el- och gasnät.

I avvaktan på att riksdagen ska behandla den aviserade propositionen arbetar Energimarknadsinspektionen med att ta fram föreskrifter och allmänna råd om anslutningsavgifter för el och naturgas med hänvisning till att det inte längre är tillåtet för länder inom EU att detaljreglera sådana anslutningsavgifter i lag. Energimarknadsinspektionen har också nyligen redovisat en rapport om hur outnyttjad kapacitet i elnäten kan fördelas och utnyttjas mer effektivt, vilket i sin tur kan frigöra anslutningsutrymme.

Svenska kraftnät har dessutom undersökt en princip om förtur för anslutningar vars effekt redan ryms inom befintligt nät, under förutsättning att man kan säkerställa endast en begränsad negativ påverkan för den aktör vars anslutning inte ryms inom det befintliga nätet. Syftet är att undvika att stora reservationer av kapacitet i näten blockerar anslutningar som annars skulle kunna genomföras. Vidare har Svenska kraftnät behandlat frågor bl.a. om ökade krav på anslutningsprojektens mognadsgrad och på informationsdelning. Arbetet resulterade i ett antal rekommendationer till nätföretagen som i sin tur har utmynnat i en branschpraxis som förhoppningsvis kan innebära en korrekt och mer enhetlig tillämpning av relevanta bestämmelser på området. Utskottet välkomnar detta.

Utskottet kan för övrigt konstatera att nätanslutningsfrågor inte sällan handlar om att ansluta större havsbaserade vindkraftsparker till stamnätet. Så är även fallet i flera av de motioner som behandlas i detta avsnitt. Här vill utskottet påminna om att det nyligen har presenterats en utredning om hur regelverket för användning av havsområden vid etablering av vindkraft kan förbättras bl.a. med hänvisning till att förutsättningarna för elanslutning har stor påverkan på vilket projekt som kan etableras inom ett visst område och inom vilken tidsrymd. Utredningen har skickats ut på en bred remiss till i mitten av april 2025.

När det gäller frågor om statliga subventioner till anslutning av nya kraftproduktionsanläggningar är utskottets principiella inställning densamma som regeringens, dvs. att sådana kostnader ska bäras av respektive anläggning oavsett vilken typ av produktion som avses. Det är alltså inte aktuellt att särbehandla något specifikt kraftslag i detta avseende, och principen om att den som ansluter till elnätet ska stå för de kostnader som anslutningen orsakar ska alltså upprätthållas även när det gäller t.ex. havsbaserade vindkraftsparker.

Sammantaget gör utskottet bedömningen att det pågår ett antal viktiga processer som bör avvaktas innan det finns skäl för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av vad som föreslås i de nu aktuella motionerna.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Elområden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om elområden. Utskottet hänvisar bl.a. till att den pågående översynen av elområdesindelningen på EU-nivå bör avvaktas.

Motionerna

Det är inte rimligt att elkonsumenterna i södra Sverige ska bära de kraftiga elprisökningar som kan uppkomma till följd av flaskhalsar i kraftöverföringssystemet. Denna uppfattning redovisas i motion 2024/25:852 av Jennie Nilsson och Arber Gashi (båda S). Höga elpriser innebär påtagligt försämrade investeringskalkyler i sådan industri som är beroende av konkurrenskraftiga elpriser, vilket kan leda till att investeringar i produktion görs i andra länder och att konkurrenskraften hos företagen i södra Sverige hotas. I yrkande 2 begär motionärerna ett tillkännagivande om att skapa likvärdiga förutsättningar för elkonsumenterna och företagande oavsett elområde.

I motion 2024/25:880 av Magnus Manhammar (S) slås det fast att flaskhalsar i kraftöverföringssystemet och indelningen i elområden gör att priset på el blir högre i södra Sverige än i de norra delarna av landet. Att elpriset varierar mellan olika delar i samma land uppfattar motionären som orättvist. Motionären har noterat den pågående översynen på EU-nivå av elområdesindelningen men anser att det redan nu bör vara möjligt att slå fast att inriktningen för det kommande arbetet bör vara ett gemensamt svenskt elprisområde. Ett tillkännagivande med den innebörden efterfrågas i motionen.

I motion 2024/25:1283 yrkande 3 i denna del föreslår Lars Englund (M) ett tillkännagivande till regeringen om att verka för att det införs elprisområden i Tyskland. Ett införande av elprisområden i Tyskland skulle sannolikt dämpa elpriserna i Sveriges sydligaste elområde (SE4).

Skåne har varit, och är fortfarande, extra hårt drabbat av elkrisen, framhålls det inledningsvis i motion 2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M). Enligt motionärerna är en åtgärd för att komma till rätta med situationen en alternativ indelning av elområdena. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om elområdesindelningen och dess effekter samt om att utreda möjligheterna att på sikt och efter utredning återgå till ett enda elprisområde. Motionärerna betonar vikten av att en lösning kommer på plats för rättvisa och likvärdiga elpriser även i södra Sverige. I yrkande 4 efterfrågas ett tillkännagivande till regeringen om att överväga att ge Svenska kraftnät i uppdrag att få en lösning på plats när det

gäller elområdena som inte missgynnar Skåne. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att ge i uppdrag åt Svenska kraftnät att, så länge det finns fyra elområden i Sverige, införa ett system med garanterad minimikapacitet i överföringen mellan de två sydligaste elområdena 3 och 4 i enlighet med förslag från en utredning.

Ett tillkännagivande om en utredning av de svenska elområdena föreslås även i motion 2024/25:1186 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 1. Motiönären anser att möjligheten till ett sammanhållet nationellt elprisområde bör utredas av en oberoende statlig utredning liksom alternativ som hybridmodeller med elområden för producenter och nationella priser för elkunder.

Bakgrund och pågående arbete

Sveriges elområden

Sedan den 1 november 2011 är Sverige indelat i fyra elområden (emellanåt även kallade elprisområden). Gränserna har beslutats av Svenska kraftnät och går vid de tre snitt i Sverige där stamnätets elöverföringskapacitet är begränsad eller mer vardagligt uttryckt där det råder flaskhalsar i kraftöverföringssystemet. Elområde 1 omfattar nordligaste Sverige, elområde 2 området mellan Luleå i norr och Gävle i söder, elområde 3 det område som sträcker sig från strax söder om Gävle i norr till strax söder om Oskarshamn i söder och elområde 4 den återstående delen av södra Sverige. Det nordisk-baltiska området bildar ett sammanhängande marknadsområde och består av olika elområden. I marknadsområdet kan el handlas oberoende av nationsgränser så länge nätens tekniska kapacitet att överföra elen räcker till. När denna kapacitet är nådd uppstår prisområden som påverkar priset i de olika elområdena. Elområden med produktionsöverskott kommer att få lägre priser än elområden med produktionsunderskott när det finns överföringsbegränsningar mellan områdena. Tillgängligheten och produktionen i kärnkraftverken är också en viktig komponent för möjligheten att hålla rätt spänning i kraftsystemet, vilket i sin tur påverkar överföringskapaciteten. För svensk del gäller att det i norra Sverige finns ett överskott av elproduktionskapacitet jämfört med efterfrågan på el. I södra Sverige råder det motsatta förhållandet.

Om elområden i Tidöavtalet

Som har redovisats tidigare i betänkandet anges det i det s.k. Tidöavtalet att utbyggnaden av exporterande elkablar bör pausas till dess att prisdifferenserna mellan prisområdena har minskat betydligt. Det anförs att målet ska vara att skapa en bättre balans mellan elproduktion och elanvändning i olika delar av Sverige, för att därmed ge förutsättningar för stabilare och lägre elpriser så att Sverige på sikt och efter utredning kan bli ett enda samlat elprisområde.

Översyn av elområdesindelningen

Det pågår för närvarande en gemensam översyn av indelningen i elområden i Europa. Arbetet styrs av EU:s gemensamma regelverk. Arbetet har beskrivits närmare i förra årets elmarknadsbetänkande (bet. 2023/24:NU9). Avsikten var att resultaten från den EU-gemensamma elområdesöversynen skulle publiceras den 27 januari 2025, men den 16 januari 2025 meddelades att publiceringen skjuts upp och att planen är att publicera rapporten senare under våren 2025. Skälet till att skjuta på publiceringen anges hänga samman med att alla kombinationer av konfigurationer för nationell elområdesindelning för region Centraleuropa ännu inte har slutförts i enlighet med den beslutade metoden. I anslutning till publiceringen har Svenska kraftnät för avsikt att lämna sin rekommendation till regeringen om att ändra eller bibehålla dagens elområden.

Nytt samarbete om Skånes elektrifiering

Eftersom elförsörjningssituationen i Skåne lyfts fram i en av motionerna kan det vara motiverat att nämna att Skånes effektkommission, som består av Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, företrädare för näringslivet, energiföretag m.fl., under 2023 tog fram Färdplan för Skånes energiförsörjning 2030. Färdplanen syftar till att öka Skånes självförsörjningsgrad av eleffekt från dagens 15 procent till minst 50 procent 2030.

I slutet av januari 2024 initierade effektkommissionen ett nytt samarbete för att hantera regionens växande elbehov. Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, Svenska kraftnät och energibolaget Eon lanserade samverkansplattformen Nätutbyggnad Effektivt Tillsammans (NET), eller Skånes effektkommission NET. Syftet är en snabbare och mer omfattande elektrifiering av samhället, industrin och transportsektorn i det man betecknar som en av landets mest elintensiva regioner. Målet är att underlätta och möjliggöra bygget av nya kraftledningar i Skåne fram till 2035. Inom ramen för det nya samarbetet eftersträvas effektiva lösningar för att säkerställa att elnäten har den kapacitet som krävs för att hantera regionens utveckling, både på kort och på lång sikt.

I januari 2025 presenterade Skånes effektkommission rapporten Rustar för framtiden – Så säkrar vi Skånes elförsörjning tillsammans. I rapporten redovisas flera nyckelutmaningar för Skånes framtida energiförsörjning. Det handlar om bristande överföringskapacitet och låg självförsörjningsgrad, och elektrifieringen av industrin och transportsektorn kräver nya anslutningar och flexibilitetslösningar för att hantera svängningar i elanvändningen.

I rapporten beskrivs bl.a. Svenska kraftnäts och Eons arbete med att öka kapaciteten genom nya elledningar och stationer, inklusive en långsiktig nätutvecklingsplan som ska öka kapaciteten till Skåne (se vidare nedan).

Här finns också skäl att nämna den tidigare beskrivna utvidgade plattformen för dialog om elmarknadens regelverk som Energimarknadsinspektionen har i uppdrag att etablera med berörda aktörer i bl.a. Skåne och som syftar till att främja att flexibilitet integreras i relevanta projekt så att processerna för anslutning till elnätet eller abonnemangsökning blir mer effektiva och därmed

underlättar investeringar för elektrifieringen och den gröna omställningen i de berörda länen, inklusive Skåne.

En långsiktig nätutvecklingsplan för södra Sverige

I fråga om situationen i elområde 4 kan nämnas att Svenska kraftnäts styrelse i oktober 2024 beslutade om en strategisk inriktning för utvecklingen av stamnätet i södra Sverige. Konkret består inriktningen av tre åtgärds paket, som tillsammans ska säkra det långsiktiga elbehovet i regionen och möjliggöra anslutning av ny elproduktion. De tre åtgärds paketen berör främst Skåne län, men i viss utsträckning även Blekinge. Den regionala nätutvecklingsplanen för södra Sverige kommer att omsättas i projekt som man planerar att utföra i etapper, huvudsakligen under tidsperioden 2036–2045.

Beslutet innebär att utvalda regionnätledningar med lägre spänning i södra Skåne ersätts med ett nytt stamnät som byggs av Svenska kraftnät och ett nytt regionnät som byggs av Eon. De nya näten anläggs i de befintliga ledningsgatorna och planen omfattar totalt ca 36 mil ledningsnät i stamnätet. Preliminärt beräknas de tre åtgärds paketen kosta drygt 14 miljarder kronor.

Skriftlig fråga om ett gemensamt svenskt elområde

I slutet av december 2024 besvarade statsrådet Ebba Busch en skriftlig fråga från Lars Mejern Larsson (S) om huruvida statsrådet avser att vidta några åtgärder för att Sverige åter ska bli ett enda gemensamt elprisområde. Statsrådet redovisade bl.a. omläggningen av energipolitiken och olika åtgärder som regeringen har vidtagit för att åstadkomma såväl en jämnare fördelning mellan elproduktion och elanvändning i alla delar av Sverige som en hög och stabil överföringsförmåga inom landet samt till att regeringen och samarbetspartiet Sverigedemokraterna i det s.k. Tidöavtalet har kommit överens om att Sverige på sikt och efter utredning ska kunna bli ett samlat elområde. Vidare nämnde statsrådet den pågående elområdesöversynen i Europa. Sedan ett förslag har presenterats kommer regeringen att bereda detta och – enligt statsrådets skriftliga svar – inom en snar framtid återkomma med hur den avser att gå vidare med frågan.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen redogjort för att det pågår en översyn av elområdesindelningen i Europa och har i samband med beredningen av förslag på temat elområden löpande redovisat det aktuella läget i det arbetet. Utskottet har återkommande även avstyrkt elområdesrelaterade förslag med hänvisning till att den nyssnämnda översynen bör avvaktas innan det finns skäl för riksdagen att agera i frågan. Senast gjorde utskottet detta våren 2024 (bet. 2023/24:NU9) och utskottet hade då inte ändrat uppfattning i frågan.

Utskottet sa sig inte heller se att några nya fakta talade för att ompröva dess tidigare avvaktande syn på frågan om en garanterad minimikapacitet mellan vissa elområden.

Samtliga de då aktuella yrkandena på temat elområden avstyrktes.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har utskottet vid flera tillfällen behandlat förslag om indelningen av Sverige i elområden och då avstyrkt dessa med hänvisning till att den översyn av elområden som pågår på europeisk nivå bör avvaktas innan det finns skäl för riksdagen att agera i frågan.

Eftersom denna översyn ännu inte är slutförd vidhåller utskottet sitt tidigare ställningstagande och avvisar således de nu aktuella motionsyrkandena med samma motivering. Detsamma gäller förslaget om en garanterad minimikapacitet mellan vissa elområden.

Utskottet vill också nämna det arbete som pågår med att förstärka kraftöverföringsinfrastrukturen i de sydligaste delarna av landet och det viktiga samarbete som har etablerats mellan centrala aktörer och som syftar till att möta regionens växande elbehov och bitvis osäkra effektbalans.

Utskottet bedömer inte att några riksdagsuttalanden skulle ha någon avgörande betydelse för att understryka vikten av berörda aktörer på både central, regional och lokal nivå ger kraftförsörjningssituationen i sydligaste Sverige den uppmärksamhet som krävs.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Tillstånd och tillståndsprocesser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om de tillståndsprocesser som föregår tillkomsten av sådan kraftöverföringsinfrastruktur som t.ex. elnät. Utskottet hänvisar till genomfört och pågående arbete med att förenkla och effektivisera dessa processer.

Jämför reservation 13 (MP).

Motionerna

För att säkra både klimatomställningen och industrins konkurrenskraft samt anpassa energisystemet för ett nytt säkerhetspolitiskt läge behövs ett brett grepp om energifrågorna. Detta synsätt redovisas i partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP). Motionärerna anser att det genom ändrade regleringar, ökad samordning och kraftfulla investeringar i ny nätkapacitet är möjligt att halvera tiden det tar att bygga elnät och förkorta tiden det tar att bygga stamnät med minst två år. Ett tillkännagivande med den inriktningen efterfrågas i yrkande 43.

Även i kommittémotion 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) finns ett snarlikt förslag. I yrkande 58 efterfrågas ett tillkännagivande om att kraftfullt skynda på utbyggnaden av en smart elinfrastruktur för framtidens elsystem genom att minst halvera tiden för byggande av elnät och förkorta byggtiden för stamnät med minst två år genom att genomföra de regelförändringar som föreslås i den statliga utredningen om moderna tillståndsprocesser för elnät. Ett liknande förslag finns även i kommittémotion 2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 40.

När intresset för grön industri växer i Norrland kan man inte ha väntetider på upp till tio år för de tillståndsprocesser och det utrymme i elnätet som krävs. Denna uppfattning redovisas i motion 2024/25:1573 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C). I yrkande 3 begär motionärerna ett tillkännagivande till regeringen om att ha som målsättning att halvera tiderna för tillståndsprocesserna.

Bakgrund och pågående arbete

Moderna tillståndsprocesser för elnät

Våren 2021 behandlade riksdagen regeringens proposition Moderna tillståndsprocesser för elnät (prop. 2020/21:188). I propositionen föreslog regeringen ändringar i bl.a. ellagen (1997:857) som syftade till att det skulle bli enklare att bygga ut elnätet i Sverige och att tillståndsförfarandena skulle bli mindre resurskrävande både för elnätsföretagen och för de berörda myndigheterna. I propositionen fanns det även förslag som syftade till att göra det lättare att inleda en ledningsförrättning. Riksdagen biföll regeringens förslag i propositionen (bet. 2020/21:NU22, rskr. 2020/21:415) och lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2021.

Kortare ledtider för elnätsutbyggnad

Hösten 2021 fick Energimarknadsinspektionen tillsammans med Lantmäteriet och länsstyrelserna i uppdrag av regeringen att utveckla och testa nya arbets sätt för en koordinerad process för att hantera de tillstånd och rättigheter som krävs för att bygga ut eller förstärka det svenska elnätet. Uppdraget redovisades i april 2023 i rapporten Kortare ledtider för elnätsutbyggnad – Utveckla arbets sätt och parallella processer (Ei R2023:09). Inom ramen för uppdraget testades olika åtgärdsförslag i fem pågående nätutvecklingsprojekt. Baserat på arbetet med åtgärdsförslagen gjorde Energimarknadsinspektionen bedömningen att myndigheterna tillsammans med nätägarna kan förkorta ledtiderna med en tredjedel genom de åtgärder som har identifierats. Detta gäller åtgärder som nätägarna och myndigheterna kan vidta direkt utan författningsändringar.

I regleringsbrevet för 2024 och 2025 har Energimarknadsinspektionen där efter fått i uppdrag att fortsätta att utveckla och genomföra metoder och arbets sätt för tillståndsprocesser i syfte att ytterligare korta de ledtider som bl.a. har identifierats i den ovannämnda rapporten Kortare ledtider för elnätsutbyggnad.

Arbetet ska bedrivas tillsammans med Lantmäteriet och berörda länsstyrelser och inom ramen för faktiska ansökningar. Myndigheterna uppmanas att gemensamt prioritera sådana projekt som syftar till att förbättra överföringen i nord-sydlig riktning, mellan elområden och till tillväxtområden samt projekt till slutkunder som bedöms medföra stor samhälls- och/eller klimatnytta. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 1 juni 2026.

Inom ramen för uppdraget arbetade Energimarknadsinspektionen under 2024 bl.a. med projektet Gemensam tidsplan som syftar till att uppmanera elnätsföretagen att bjuda in berörda myndigheter till ett möte redan tidigt i ett nätutvecklingsprojekt. Vid mötet upprättas en gemensam tidsplan där samtliga deltagare uppskattar hur lång tid olika processer kan ta. Tidsplanen ska uppdateras under projektets gång genom löpande dialog och ge berörda parter större möjlighet att planera sin verksamhet. Energimarknadsinspektionen, Lantmäteriet, berörda länsstyrelser och elnätsföretag har testat gemensam tidsplan i utvalda nätutvecklingsprojekt och ska fortsätta detta arbete under 2025.

Energimarknadsinspektionen har även etablerat ett samarbete med Försvarsmakten, Sveriges Kommuner och Regioner, Tillväxtverket och Naturvårdsverket som bl.a. har omfattat frågor om innebörden av begrepp som betydande miljöpåverkan och om försättningarna för att kunna etablera en gemensam syn på vilka krav som finns på en miljökonsekvensbeskrivning.

Energimarknadsinspektionen, elnätsföretagen och Lantmäteriet arbetar också med att utveckla parallella processer inom området markåtkomst och för att minimera förekomsten av dubbelarbete.

Arbetet med att utveckla informationen om koncessioner på Energimarknadsinspektionens webbplats fortsatte också under 2024.

Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering

Som har redovisats tidigare i betänkandet hade Energimyndigheten, Energimarknadsinspektionen, Svenska kraftnät och Trafikverket under 2022–2024 i uppdrag att göra en myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering och utvecklingen av elsystemet inklusive elproduktionen.

Uppdraget slutredovisades den 13 december 2024 (Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering – Huvudrapport 2024, ER 2025:03) och en slutsats som dras i rapporten är betydelsen av välfungerande och förutsägbara tillståndprocesser. Det anges att utbyggnaden av ny elproduktion, överföringskapacitet och lagring kan effektiviseras och tillståndprocesserna bli mer förutsägbara genom lokal och regional samplanering av olika samhällsintressen. Samtidigt ger det möjlighet att skapa högre acceptans för omställningen och att hitta kompromisser och samexistens mellan olika intressen.

En tydligare process för tillståndsprövning av elnät

Våren 2024 behandlade riksdagen regeringens proposition En tydligare process för tillståndsprövning av elnät (prop. 2023/24:88). Förslagen i propositionen syftade till att bidra till en tydligare och snabbare process för att förnya,

förstärka och bygga ut elnät. Förslagen rör starkströmsledningar som kräver nätkoncession för linje, eftersom tillståndprocessen för sådana ledningar är längre än för övriga nät. För att göra tillståndsprövningen tydligare och därigenom förkorta ledtiderna i tillståndprocessen ska regeringen få meddela föreskrifter om valet av teknik mellan luftledning och mark- eller sjökabel. Därutöver föreslogs att byggande och underhåll av starkströmsledningar med nätkoncession för linje undantas från förbuden i miljöbalken mot påverkan på områden som omfattas av generella biotop- eller strandskydd. Utskottet hade inga invändningar mot regeringens lagförslag och riksdagen biföll förslagen i propositionen (bet. 2023/24:NU15). Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2024.

Resursförstärkning till Energimarknadsinspektionen

Energimarknadsinspektionen prövar ansökningar om tillstånd att bedriva elnätverksamhet (koncession). Antalet stora och komplexa ansökningar om nätkoncession för linje har ökat under senare år bl.a. som en följd av den pågående elektrifieringen.

I budgetpropositionen för 2025 konstaterade regeringen att det har genomförts förändringar för att bidra till en tydligare och snabbare process och hänvisade till de ovan omnämnda lagändringarna från våren 2024 (prop. 2023/24:88, bet. 2023/24:NU15, rskr. 2023/24:202). Vidare nämnde regeringen det myndighetsgemensamma uppdraget att fortsätta utveckla och genomföra metoder och arbetssätt för kortare ledtider vid prövning av nätkoncessioner. Utöver detta redovisade regeringen att Svenska kraftnät har vidtagit interna och externa åtgärder för att förkorta ledtiderna inom transmissionsnätprojekt. Svenska kraftnät bedömer att åtgärderna kan bidra till att ledtiderna framöver kan förkortas från 14,5 till 8,5 år.

Energimarknadsinspektionen har fått medel för att förstärka tillståndsverksamheten (anslaget 1:4 Energimarknadsinspektionen) och kunna fatta betydligt fler beslut om nya nätkoncessioner än under tidigare år. Handläggningstiderna ökade dock något, till i genomsnitt 16,5 månader under 2023 jämfört med 2022 (15,2 månader), men var lägre än under 2021 (18 månader). De tidigare omnämnda ändringarna i ellagen om ändring av befintliga nätkoncessioner (prop. 2020/21:188, bet. 2020/21:NU22, rskr. 2020/21:415) bedömer regeringen har medfört positiva effekter för handläggningstiderna.

I avsnittet Politikens inriktning i budgetpropositionen för 2025 konstaterar regeringen att Energimarknadsinspektionen har en avgörande roll i att besluta om intäktsramar som tar till vara kundernas och nätföretagens intressen i utvecklingen och utbyggnaden av el- och naturgasnäten för att på bästa sätt kunna möta nuvarande och framtida utmaningar. Myndigheten har även en viktig roll för regelutveckling, kontroll och tillsyn av energimarknaderna. Energimarknadsinspektionen föreslogs därför få förstärkta resurser även under 2025.

Det bör i sammanhanget även noteras att ett av de utvecklingsområden som Energimarknadsinspektionen anger i sin verksamhetsstrategi för perioden 2025–2027 är kortare handläggningstider och ledtider i myndighetens ärendehantering. Myndigheten konstaterar i det sammanhanget att långa ledtider kan leda till negativa konsekvenser för enskilda aktörer och i förlängningen riskerar att sänka tempot i omställningen av energisystemet. En effektiv ärendehantering frigör dessutom resurser för andra ändamål.

Utvecklad energiplanering

I juni 2023 gav regeringen i uppdrag till Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Energimyndigheten att utveckla regional och lokal energiplanering för elektrifiering. Svenska kraftnät, Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen har fått i uppgift att stödja länsstyrelserna i uppdraget. Energimarknadsinspektionen fick tillsammans med Lantmäteriet och berörda länsstyrelser ett gemensamt uppdrag att fortsätta arbetet med att förkorta ledtiderna vid prövning av nätkoncession. I budgetpropositionen för 2024, som riksdagen beslutade om i december 2023, infördes ett nytt anslag för energiplanering, vilket gör det möjligt att fördela medel till länsstyrelserna, Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen för att utveckla energiplaneringen på nationell, regional och lokal nivå (prop. 2023/24:1, utg.omr. 21 Energi, bet. 2023/24:NU3, rskr. 2023/24:94).

I budgetpropositionen för 2025 konstaterar regeringen att många av de viktigaste vägvalen för utbyggnad av både elproduktion och elinfrastruktur görs på lokal och regional nivå. För att ta ett bredare grepp om samordningen av den långsiktiga planeringen av det nationella elsystemet föreslogs anslaget öka med 10 miljoner kronor under 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 21 Energi, bet. 2024/25:NU3).

Effektivare process för anslutning till transmissionsnätet

Som har redovisats tidigare i betänkandet fick Svenska kraftnät i juni 2023 i uppdrag av regeringen att effektivisera processen för anslutning till transmissionsnätet. Den första delen av uppdraget redovisades den 31 december 2023 och bestod av en komplettering av den befintliga Vägledning för anslutning till stamnätet, i fråga om ökade krav på mognadsgrad samt krav på informationsdelning mellan Svenska kraftnät, nätföretag och deras kunder tillsammans.

I slutet av januari 2024 slutrapporterades uppdraget i rapporten Effektivisering av processen för anslutning till transmissionsnätet. Slutrapporten innehåller bl.a. en utredning om möjligheterna till förtur för kunder som kan erbjuda systemnytta till stamnätet eller vars anslutning ryms inom det befintliga nätet. Vidare beskrivs Svenska kraftnäts arbete med att ta fram avtal om villkorad kapacitet.

En mer effektiv miljöprövning

Miljöprövning är ofta en betydande del av de tillståndsprocesser som föregår anläggning av kraftinfrastruktur.

Hösten 2024 behandlade riksdagen regeringens proposition Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning (prop. 2023/24:152, bet. 2024/25:MU4, rskr. 2024/25:21). Syftet med förslagen i propositionen var att skapa en modernare och effektivare miljöprövning och att förenkla regelverket för miljöprövning genom större enhetlighet och tydligare kravnivåer.

Miljö- och jordbruksutskottet ställde sig bakom regeringens samtliga förslag till lagändringar. Utskottet konstaterade bl.a. att det pågår ett antal arbeten för att ytterligare förbättra miljöprövningen. Miljötillståndsutredningen (se vidare nedan) har t.ex. i uppdrag att lämna förslag på hur tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas genom att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsebar. Utskottet sa sig se positivt på dessa pågående insatser och delade näringsutskottets bedömning i dess yttrande (yttr. 2024/25:NU1y) att det vid den aktuella tidpunkten saknades skäl för riksdagen att rikta tillkännagivanden till regeringen om att återkomma med fler förslag för att ytterligare förkorta ledtiderna i tillståndsprocesserna.

Riksdagen följde utskottets förslag och de nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 2025.

Miljötillståndsutredningen

I det s.k. Tidöavtalet anförs att det ska tillsättas en utredning för att förenkla och förkorta miljötillståndsprövningen enligt miljöbalken. Den 8 juni 2023 beslutade regeringen om direktiv till en särskild utredare (dir. 2023:78) och i slutet av samma månad utsågs huvudsekreteraren och tidigare bygglovschef Camilla Adolfsson till särskild utredare.

Utredningen antog namnet Miljötillståndsutredningen och överlämnade ett betänkande till statsrådet Romina Pourmokhtari den 21 januari 2025 (SOU 2024:98 En ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess). I betänkandet föreslås bl.a. att det inrättas en ny prövningsmyndighet för hela miljöprövningsprocessen som ska ansvara för hela miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocessen. Vidare föreslås en ny samlad reglering av miljöprövning – för att underlätta tillämpningen av regelverket. Därtill föreslår utredningen att det införs en ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess, så att den motsvarar EU-rättens krav.

I början av februari 2025 skickade regeringen ut utredningens betänkande på en bred remissrunda med sista svarsdag den 15 juni 2025.

I anslutning till överlämnandet av betänkandet beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2025:2) för utredningen bl.a. med innebörden att den ska

- analysera möjligheterna att samla bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden i en särskild lag och ta ställning till hur ett besked om det allmännas grundläggande syn på lämpligheten av en viss verksamhet på en viss plats kan lämnas i ett tidigt skede

- bedöma möjligheterna att i ett tidigt skede lämna besked om det allmännas grundläggande syn på lämpligheten av en viss verksamhet på en viss plats
- utreda hur handläggningstiden i plan- och byggprocessen kan förkortas genom bl.a. tydligare regler om vilket underlag som ska tas fram i planärenden och förändrad instansordning för överklagande
- analysera om den totala handläggningstiden för tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förkortas.

Det nya uppdraget ska delredovisas senast den 1 juli 2025 i den del som gäller bestämmelserna om hushållning med mark och vatten och senast den 31 december 2025 i den del som gäller att korta tidsåtgången för prövning i plan- och byggprocessen och i samband med överklagande enligt miljöbalken. Övriga delar ska slutredovisas senast den 31 mars 2026.

Regeringsprövningsutredningen

I början av februari 2024 överlämnade den s.k. Regeringsprövningsutredningen sitt betänkande Rätt frågor på regeringens bord – en ändamålsenlig regeringsprövning på miljöområdet (SOU 2024:11) till statsrådet Romina Pourmokhtari. Regeringsprövningsutredningen har övervägt om regeringens roll ska minska i vissa miljöprövningsärenden, samtidigt som den ska öka i andra avseenden. Utredningen har bl.a. sett över prövningsprocessen för verksamheter inom Sveriges ekonomiska zon, såsom havsbaserad vindkraft. Utredningen har också undersökt under vilka omständigheter regeringen bör tillstånds- och tillåtlighetspröva vissa verksamheter enligt miljöbalken.

Delar av utredningens förslag var ute på remiss under våren 2024, dock inte delen om havsbaserad vindkraft, vilken i stället överlämnades för fortsatta överväganden till den tidigare omnämnda Utredningen om havsbaserad vindkraft som presenterade sitt betänkande i december 2024 (SOU 2024:89).

Regulatorisk försöksverksamhet

Kommissionens plan för att minska beroendet av ryska fossila bränslen och påskynda energiomställningen (C/2022/3219) av den 18 maj 2022 innefattade ett antal rekommendationer för att skynda på tillståndprocesser för förnybar energi. Medlemsstaterna uppmantras bl.a. att införa s.k. regulatoriska sandlådor inom ramen för vilka det kan beviljas tidsbestämda undantag från nationella, regionala eller lokala regelverk för innovativa tekniker, produkter, tjänster eller arbetsätt. Undantagen ska underlätta tillståndsgivningen för utbyggnad och systemintegration av förnybar energi, lagring och andra tekniker för ett fossilfritt energisystem. Energimarknadsinspektionen har i ett egeninitierat projekt utrett förutsättningarna för och tagit fram ett förslag om hur en modell för försöksverksamhet och regulatoriskt lärande i form av regulatoriska sandlådor kan genomföras i Sverige. Projektet redovisades i en rapport i mars 2023 (Ei R2023:03 Innovationscenter och regulatoriska sandlådor – Modellförslag och implementering för energimarknaderna i Sverige).

I mars 2024 lanserades sedan ett innovationscenter vid myndigheten som ska fungera som en första kontaktpunkt för aktörer med innovativa lösningar som söker information eller vägledning om regler, processer eller principer på energimarknaderna. Centret är också en del i Energimarknadsinspektionens arbete för att möjliggöra innovativa lösningar, tjänster, arbetssätt, produkter och affärsmodeller som kan främja omställningen till framtidens energimarknader. På innovationscentrets webbplats anges att om regulatoriska sandlådor ska användas i framtiden behöver det först utredas hur ett juridiskt ramverk för dessa kan utformas.

I september 2024 fick Vinnova i uppdrag av regeringen att analysera hur en kontaktpunkt för regulatorisk försöksverksamhet bör struktureras och genomföras i Sverige (KN2024/01799). Syftet med försöksverksamheten kan vara att utveckla teknik och regelverk genom att låta företag testa nya tekniker, produkter och tjänster i en verklig miljö under en begränsad tid. Försöksverksamheten kan därmed förenkla för företag och i vissa fall omfatta undantag från gällande regelverk. Genom uppdraget skapas det enligt regeringen förutsättningar för att främja förenkling och regelutveckling exempelvis inom energiområdet.

Vinnova ska redovisa uppdraget senast den 28 februari 2025.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen under de senaste åren behandlat förslag i motioner som tar sikte på de tillståndsprocesser som föregår olika nätutbyggnadsprojekt. Flera av dessa förslag har dessutom återkommit under innevarande riksmöte. När utskottet behandlade identiska eller snarlika förslag våren 2024 (bet. 2023/24:NU9) anförde det bl.a. att det vore mycket besvärande om olika nätutbyggnadsprojekt hämmas av krångliga, bristfälligt samordnade och tidsutdragna tillståndsprocesser. Därför ställde sig utskottet positivt till att både den förra och den nuvarande regeringen har bedrivit ett allt intensivare arbete för att förenkla och effektivisera dessa tillståndsprocesser. Utskottet refererade sedan delar av detta arbete och gjorde den sammantagna bedömningen att det har genomförts, alltjämt pågår och förväntas ett omfattande arbete med inriktning på att förkorta och förenkla de tillståndsprocesser som föregår tillkomsten av sådan viktig energiinfrastruktur som är nödvändig för en effektiv elektrifiering av det svenska samhället. Därför ansåg utskottet att det inte var påkallat med några uttalanden från riksdagen med anledning av motionsförslag med koppling till frågor om tillståndsprocesser. De då aktuella motionsyrkandena – varav flera är snarlika eller likalydande med de som är aktuella i detta avsnitt – avstyrktes.

Även när riksdagen behandlade den energipolitiska inriktningspropositionen våren 2024 fanns förslag om effektivare tillståndsprocesser (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14). Utskottet anförde då följande:

En snabb utveckling av kraftsystemet i fråga om såväl tillkommande produktion som överföringskapacitet är beroende av att de tillståndsprocesser

som krävs fungerar effektivt. Att effektivisera dessa processer är ett viktigt steg för att bättre möta företagets behov och i förlängningen för Sveriges möjlighet att genomföra klimatomställningen och stärka den svenska konkurrenskraften. Även på detta område kan utskottet konstatera att regeringen har vidtagit, utreder eller överväger en mängd olika åtgärder, inte minst när det gäller att snabba på och därmed förkorta de miljöprövningsprocesser som oundvikligen hänger samman med nästan alla typer av investeringar i kraftsystemet.

Utskottet sade sig se positivt på att regeringen i propositionen hade redovisat ett antal pågående processer som på olika sätt syftar till att öka tempot i tillståndsprocesserna. Det handlar bl.a. om pågående beredning av ett antal utredningar som omnämns ovan liksom att regeringen har initierat ytterligare utredningar som ska se över fler frågor med denna inriktning.

Vidare nämnde utskottet att de ökade ambitionerna på energiplaneringsområdet även torde tillgodose det önskemål om just detta som fanns i en av de då aktuella motionerna.

Utskottet gjorde avslutningsvis även vid detta tillfälle den sammantagna bedömningen att det inte fanns skäl för riksdagen att agera med anledning av motionsyrkandena om kortare ledtider och effektivare tillståndsprocesser.

Utskottets ställningstagande

Utbyggnaden och förstärkningarna av det svenska elnätet kommer att vara en nyckelfaktor för att den nödvändiga och omfattande elektrifieringen av flera samhällssektorer ska bli framgångsrik. Det behövs inte bara omfattande investeringar och reinvesteringar i transmissionsnätet utan även i kraftöverföringsinfrastruktur på lägre nivåer i systemet.

De tillståndsprocesser som föregår utbyggnaden av elnät har kommit alltmer i fokus under de senaste åren och det finns tydliga förväntningar från samhället på att dessa ska kortas. Samtidigt innebär utbyggnaden av elnätet att intressekonflikterna ökar allteftersom ledningar planeras och sedan uppförs på nya platser, vilket kan få stor påverkan på såväl närboende som naturmiljön.

I likhet med vid flera tidigare tillfällen under de senaste åren kan utskottet konstatera att både den förra och den nuvarande regeringen har bedrivit och bedriver ett allt intensivare arbete för att förenkla och effektivisera dessa tillståndsprocesser. Detta arbete har beskrivits ovan och utskottet bedömer att ambitionsnivån är så pass hög att det inte heller denna gång finns skäl för riksdagen att ställa sig bakom de förslag om tillkännagivanden med inriktning på att ytterligare understryka det angelägna i att de insatser som görs för att förkorta och effektivisera olika tillståndsprocesser drivs vidare i ett målinriktat och högt tempo.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Elstöd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om elstöd. Utskottet hänvisar till sitt ställningstagande från våren 2024 när likalydande yrkanden behandlades.

Jämför reservation 14 (S).

Motionerna

Enligt vad som anförs i kommittémotion 2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) måste det finnas en beredskap för att snabbt kunna få på plats ändamålsenliga stöd till särskilt utsatta hushåll om behov uppstår. Motionärerna konstaterar att regeringen inte har lyckats vidmakthålla den uttryckliga möjligheten i EU-regelverket att använda Svenska kraftnäts avgifter till att kompensera elkunder vid eventuella nya kraftiga elprishöjningar. Därför anser de att regeringen bör agera i EU för att en sådan mer flexibel användning ska vara möjlig även framöver. Viktigt är även att vid behov kunna utnyttja möjligheten att beskatta övervinster hos kraftföretag. Med hänvisning till detta föreslår motionärerna i yrkande 5 ett tillkännagivande om regeringens ansvar för att försvara mekanismer i EU:s regelverk som möjliggör flexibel användning av flaskhalsintäkter.

I motion 2024/25:1186 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om differentierad elpriskompensation. Motionären anser att så länge elprisområdena finns bör kompensationen för ovanligt höga elpriser vara differentierad så att den i rimlig grad motsvarar prisdifferensen på el.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2024 behandlade utskottet förslag från samma motionärer som var identiska med de nu aktuella (bet. 2023/24:NU9). Förslaget om differentierad elpriskompensation behandlades för övrigt även våren 2023 (bet. 2022/23:NU9). Vid det senaste tillfället avstyrkte utskottet förslaget och hänvisade då till det som hade anförts när samma förslag behandlades våren 2023. Utskottet redovisade också att elstöden hade varit differentierade. Det första elstödet betalades bara ut till elprisområde 3 och 4 och det andra elstödet till alla elområden, men med ett lägre belopp till område 1 och 2. Utskottet ansåg därför att det inte fanns skäl för riksdagen att bifalla yrkandet. Utskottet konstaterade också att det inte gick att utläsa av motionen om motionären eventuellt önskade någon annan form av differentiering än den som hade tillämpats, och det var således inget som utskottet ansåg sig kunna ta ställning till.

När det gäller förslagen i den ena motionen slog utskottet våren 2024 först fast att det var mycket positivt att det gick att uppnå en bred politisk enighet bakom nödvändigheten av att staten tog ansvar för att avlasta de drabbade i

den uppkomna situationen genom att införa elstöd. Utskottet sa sig dock ha svårigheter att uttyda innebörden av vad motionärerna egentligen efterfrågade och eftersom utskottet inte ansåg sig kunna utläsa ur motionens motivtext vilka möjligheter motionärerna anser har gått om intet eller vilket arbete de anser att regeringen mer konkret ska bedriva fann utskottet det både vanskligt och mindre lämpligt att rekommendera riksdagen att ställa sig bakom yrkandet. Detta avstyrktes därmed.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att likalydande yrkanden om elstöd som är aktuella i detta avsnitt avslogs av riksdagen så sent som våren 2024. De svårigheter som utskottet då hade att uttolka motionärernas intentioner med förslagen och som har refererats ovan kvarstår eftersom de båda motionerna är i stort sett likalydande med dem som var föremål för beredning i utskottet våren 2024.

Utskottet ser därför ingen anledning att föreslå att riksdagen intar en annan ståndpunkt denna gång. Motionsyrkandena avstyrks därför på nytt.

Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om försörjningstrygghet och leveranssäkerhet. Utskottet hänvisar bl.a. till det gällande leveranssäkerhetsmålet och till pågående arbete med att införa en kapacitetsmekanism i Sverige.

Jämför reservation 15 (SD) och 16 (C).

Motionerna

Gaskraft spelar redan i dag en avgörande roll som reservkraft för att återställa kraftsystemet vid störningar. Denna uppfattning redovisas i kommittémotion 2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD). Motionärerna understryker vikten av att gaskraftsreserven hålls uppdaterad inte minst mot bakgrund av det säkerhetspolitiska läget. I yrkande 3 begär motionärerna därför ett tillkännagivande om vikten av en uppdaterad gaskraftsreserv. Motionärerna pekar även på att det är bättre ur klimatsynpunkt med naturgasdrivna gasturbiner än att använda importerad kol eller olja. En utbyggnad av gaskraften kan enligt motionärerna även spela en viktig roll för förbättrad stabilitet och överföringskapacitet i det svenska elsystemet. Ett tillkännagivande om att Svenska kraftnät bör få i uppdrag att inventera Sveriges reservkraft och identifiera investeringsbehov i nya gaskraftverk efterfrågas i yrkande 4.

Rickard Nordin m.fl. (C) begär i kommittémotion 2024/25:3169 yrkande 43 ett tillkännagivande om att göra den s.k. effektreserven mer klimatvänlig genom att ersätta den fossila oljan med fossilfria alternativ.

I motion 2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M) konstateras det att effektbehovet – elanvändningen per tidsenhet – ökar. Svenska kraftnät ansvarar för upphandling av en effektreserv som kan utökas vid särskilda behov. Motionärerna anser att den ansträngda situationen i Skåne bör kunna ses som ett sådant ”särskilt behov” som skulle kunna motivera tillkomsten av en lokal sydlig effektreserv. I yrkande 1 begär motionärerna ett tillkännagivande till regeringen om att undersöka möjligheten till lokala effektreserver i södra Sverige.

Sten Bergheden (M) påpekar i motion 2024/25:2911 att Västsverige har stora behov av både mer effekt och ökad elproduktion för att klara industrins behov. Motionären begär därför ett tillkännagivande om att regeringen bör överväga att planera för gasturbiner i Västsverige för att klara effekttoppar och elbehovet.

Bakgrund och pågående arbete

Ett nytt leveranssäkerhetsmål

I den energipolitiska inriktningspropositionen som riksdagen behandlade våren 2024 föreslog regeringen ett nytt leveranssäkerhetsmål för elsystemet (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14). Syftet med detta mål är att skapa förutsättningar för trygg elförsörjning genom ett effektivt, robust och motståndskraftigt elsystem. Indikatorer som möjliggör kvantifierad uppföljning av målet ska tas fram. Indikatorerna bör inkludera resurstillräcklighet och möjlighet att ansluta ny produktion och förbrukning, överföringskapacitet, driftssäkerhet inklusive förmåga till ödrift och regional effekt samt kostnadsutveckling för slutkund.

En ny kapacitetsmekanism

I ett elsystem måste tillförseln av el balanseras så att den vid varje tidpunkt är lika stor som uttaget. Det kan dock uppkomma situationer där tillgängliga balanseringsresurser på elmarknaden inte räcker till. En kapacitetsmekanism i form av en strategisk reserv är ett sätt att säkra sådana resurser.

I november 2024 överlämnade regeringen en proposition till riksdagen i vilken regeringen redovisar bedömningen att Sverige behöver en kapacitetsmekanism även efter den 15 mars 2025 när lagen (2003:436) om effektreserv upphör att gälla (prop. 2024/25:48).

I propositionen redovisade regeringen argument för att det behövs en sådan mekanism även fortsättningsvis, bl.a. med hänvisning till att den svenska effektbalansen väntas bli svagare under de kommande åren. Vidare angav regeringen att en medlemsstat som har fastställt behovet av en kapacitetsmekanism enligt EU:s elmarknadsförordning i första hand ska införa en strategisk reserv, motsvarande den befintliga svenska effektreserven.

Därför bedömde regeringen att kapacitetsmekanismen åtminstone under en övergångstid bör vara en strategisk reserv. Regeringen konstaterade också att

den pågående – och i detta betänkande tidigare omnämnda Elmarknadsutredningen – har i uppdrag att analysera om Svenska kraftnäts förslag om en marknadsomfattande kapacitetsmekanism på ett ändamålsenligt sätt bidrar till resurstillräcklighet och leveranssäkerhet på elmarknaden och vid behov föreslå hur Svenska kraftnäts förslag kan vidareutvecklas.

Utöver regeringens bedömning i propositionen om behovet av en kapacitetsmekanism fanns det även förslag om en ny lag om finansieringen av kapacitetsmekanismen. Riksdagen beslutade sedan i slutet av januari 2025 om att anta regeringens förslag till en sådan lag (bet. 2024/25:NU11, rskr. 2024/25:128). Lagen träder i kraft den 16 mars 2025.

Vid behandlingen av ärendet avstyrkte utskottet motionsförslag om miljökrav på den nya kapacitetsmekanismen liknande de som efterfrågas när det gäller den nuvarande effektreserven i en motion som behandlas i detta betänkande. Utskottet konstaterade att den kapacitetsmekanism som ska ersätta den nuvarande effektreserven kommer att regleras på förordningsnivå och att regeringen för närvarande arbetar med att utforma dessa bestämmelser, som dessutom måste godkännas av kommissionen. I arbetet med att utforma den nya förordningen kommer bl.a. bestämmelser i EU:s elmarknadsförordning att inkluderas, av vilka vissa gäller just sammansättningen av en kapacitetsmekanism, utsläppstak m.m. Utöver att utforma de svenska bestämmelserna i förhållande till gällande EU-rätt sa sig utskottet förutsätta att regeringen beaktar de svenska målen för energipolitiken och gör en lämplig avvägning mellan de övergripande målen om försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet samt förhåller sig till målet om att kraftsystemet ska vara 100 procent fossilfritt till 2040. Om inte förr bör alltså eventuella fossilbränslebaserade resurser, enligt utskottets uppfattning, ha uttrangerats ur den kapacitetsmekanism som då används.

I början av februari presenterade sedan Klimat- och näringslivsdepartementet en promemoria med ett förslag till förordning om en kapacitetsmekanism i form av en strategisk reserv (KN2025/00292). Det bör noteras att det i promemorian föreslås att de längre avtal som sluts inte ska gynna nyinvesteringar i fossil teknik och att fossila källor för elproduktion därför utesluts i dessa upphandlingar. Olje- eller gaskraftverk föreslås dock kunna ingå men endast om dessa resurser vid aktivering använder hållbara biobränslen eller andra fossilfria bränslen. Krav på fossilfria källor ska dock inte ställas på de mer frekventa årliga upphandlingar som föreslås. I dessa fall bör Svenska kraftnät kunna acceptera alla anbud som innebär en samhällsekonomiskt försvarbar kostnad för att undvika en manuell fränkoppling. Däremot ska även den årliga upphandlingen anpassas till kraven i EU:s elmarknadsförordning i fråga om högsta tillåtna utsläpp.

I direkt anslutning till att promemorian offentliggjordes skickades den ut på remiss med sista svarsdag den 6 mars 2025.

Kraftlyftet

I budgetpropositionen för 2025 föreslog regeringen ett investeringsstöd för att stärka leveranssäkerheten i elsystemet (det s.k. Kraftlyftet) om 100 miljoner kronor (prop. 2024/25:1 utg.omr. 21 Energi). Stödet beräknas omfatta 200 miljoner kronor 2026 och 400 miljoner kronor 2027. Utöver detta finns ett beställningsbemyndigande på högst 1 200 miljoner kronor för åtaganden under perioden 2026–2030.

Det nya investeringsstödet syftar till att stärka elsystemets förmågor regionalt och där behoven är som störst. Det kan handla om investeringar i elproduktion, energilagring, energieffektivisering, flexibilitetstjänster eller andra systemnyttiga åtgärder som inte tillkommer på marknadsmässiga grunder.

Gaskraftens roll

I den energipolitiska inriktningspropositionen som riksdagen behandlade våren 2024 konstaterar regeringen att det är viktigt med funktioner som på kort sikt möjliggör ökad överföringsförmåga och ökad förmåga att ansluta ny förbrukning (prop. 2023/24:105). Regeringen gjorde bedömningen att till dess att tillräcklig produktion av fossilfri el från kärnkraft är på plats kommer gasturbiner i större utsträckning än i dag att fylla en viktig funktion i elsystemet. Regeringen framhåller att gasturbiner har förutsättningar att tas i drift snabbt, är driftsmässigt planerbara och kan placeras där de gör störst nytta för elsystemet. Vidare konstaterar regeringen att Svenska kraftnät redan använder gasturbiner för att tillhandahålla viktiga funktioner i elsystemet, såsom störningsreserven, och för att öka överföringsförmågan i det svenska elnätet. Gasturbiner har, enligt vad regeringen anför, även potential att drivas av fossilfria bränslen.

Den svenska gaskraftsreserven

Svenska kraftnäts helägda dotterbolag Svensk Kraftreserv AB ansvarar för drift och förvaltning av 700 MW gasturbiner för nättjänster. Bolagets främsta uppgift är att tillhandahålla en kapacitetsresurs, dvs. att kunna leverera effekt vid behov snarare än att agera som en energiresurs som levererar energi över tid. För att upprätthålla hög tillgänglighet över tid utför bolaget löpande underhåll och genomför nödvändiga reinvesteringar.

I enlighet med ägaranvisningen från Svenska kraftnät arbetar bolaget även med att identifiera nya affärsmöjligheter inklusive att erbjuda ytterligare tjänster med befintliga resurser samt att undersöka förutsättningarna för att etablera ny reservkraft. Bolaget har dock inte i uppgift att på ett mer övergripande plan kartlägga behovet av ny reservkraft i Sverige.

I Svenska kraftnäts uppdrag som systemansvarig myndighet ingår dock att analysera och införskaffa de reserver som behövs både för normaldrift och för totalförsvarets behov. I den analysen beaktas olika reservers möjlighet att bidra, men vanligen är det då krav på tekniska förmågor och uthållighet som avgör, och inte specifika tekniker per se.

Om kraftförsörjningssituationen i Västsverige

I juni 2024 presenterade Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen Västra Götaland och Svenska kraftnät en gemensam rapport om den framtida elförsörjningen i Västra Götaland, bl.a. i ljuset av att det pågår en omfattande elektrifiering, stora industrier ställer om till att bli fossilfria och många nya verksamheter etableras. I rapporten redovisas prognoser som pekar på att elanvändningen i regionen kommer att fördubblas till 2030 och tredubblas till 2040, samtidigt som det finns ett stort regionalt produktionsunderskott. Vidare beskrivs de nätåtgärder som planeras och vilka alternativ som är aktuella för att öka den regionala kraftproduktionen. Flera förslag till åtgärder nämns, däribland att gasturbiner behövs för att lösa effektsituationen i närtid.

I slutet av januari 2025 redovisade Svenska kraftnät att affärsverket har flera pågående nätutbyggnadsprojekt i området, men att det är en utmaning att tillmötesgå det kraftigt ökade effektbehovet i tid. Därför har Svenska kraftnät och Vattenfall Eldistribution utrett olika flexibla åtgärder för att möjliggöra tidigare anslutningar och ökade effektuttag. Nu ska ett koncept betecknat ”kapacitetsåtgärd” testas i Västra Götaland. Bakgrunden är att olika aktörer har ställt sig villiga till att investera i egna produktionsresurser och energilager, t.ex. gasturbiner och batterier. Därtill har industrier förklarat att de är beredda att utforma sina processer för att möjliggöra snabbare anslutningar för sin egen industri, men även för andra aktörer. Genom avtal med dessa aktörer bedöms det vara möjligt att frigöra ytterligare kapacitet i området, innan nätåtgärderna är på plats.

Tidigare riksdagsbehandling

När utskottet våren 2024 behandlade frågor om försörjningstrygghet på elmarknaden konstaterade det bl.a. att den rådande omvärldssituationen har gjort att frågor på detta tema har fått en tilltagande aktualitet (bet. 2023/24:NU9). Utskottet pekade också på att regeringen då nyligen hade föreslagit ett leveranssäkerhetsmål i den proposition om energipolitikens långsiktiga inriktning som regeringen hade lämnat till riksdagen. Utskottet påminde också om att Svenska kraftnät tillsammans med Energimyndigheten har haft i uppdrag att intensifiera arbetet med att stärka försörjningstryggheten i energisektorn på kort och lång sikt med fokus på elförsörjningen.

Utskottets ställningstagande

Det övergripande målet för den svenska energipolitiken är att den ska bygga på samma tre grundpelare som energisamarbetet i EU. Det innebär att politiken syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Med stigande elpriser som till viss del beror på en allt högre efterfrågan, begränsningar i överföringskapacitet och ett större fokus på potentiella situationer med effektbrist har frågor om försörjningstrygghet och leverans-

säkerhet fått ökad uppmärksamhet. När Ryssland på ett allt tydligare sätt började använda leveranser av gas och andra energibärare som ett påtryckningsmedel gentemot EU blev dessa frågor än mer angelägna, och de ställdes på sin spets när Ryssland inledde sin fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022.

I ljuset av detta vill utskottet nämna att riksdagen har beslutat om ett leveranssäkerhetsmål som tydliggör betydelsen av leveranssäkerhet och som ska göra det lättare för de berörda myndigheterna att motivera varför vissa leveranssäkerhetsrelaterade åtgärder vidtas på elmarknaden.

Utskottet vill också påminna om att regeringen så sent som i början av februari 2025 remitterade en promemoria med ett förslag om en kapacitetsmekanism i form av en strategisk reserv som ska ersätta den nuvarande effektreserven. I promemorian finns också förslag som innebär tydliga begränsningar av användningen av fossilbränslebaserade kraft inom ramen för den föreslagna mekanismen och i linje med ambitionen att nå målet om en 100 procent fossilfri elproduktion 2040. Utskottet anser därför inte att det är motiverat med några uttalanden från riksdagens sida om kapacitetsmekanismens sammansättning.

Eftersom riksdagen alltså nyligen har beslutat om en kapacitetsmekanism i form av en nationell strategisk reserv är utskottet inte berett att förorda tillkännagivanden om att det ska inrättas lokala eller regionala effektreserver, t.ex. i Skåne. Samtidigt vill utskottet påminna om att den pågående Elmarknadsutredningen har i uppgift att analysera om en framtida marknadsomfattande kapacitetsmekanism kan bidra till resurstillräcklighet och leveranssäkerhet på elmarknaden. Utredningen kan därmed väntas bidra med ytterligare värdefulla kunskaper som kan ligga till grund för överväganden om utformningen av en framtida kapacitetsmekanism med eller utan regionala inslag.

När det gäller förslag om att satsa mer på gasturbiner för att stärka leveranssäkerheten vill utskottet påminna om att regeringen i den energipolitiska inriktningspropositionen från våren 2024 pekade på att gasturbiner i större utsträckning än tidigare kan fylla en viktig funktion i elsystemet. Det handlar då inte minst om att gasturbiner kan tas i drift snabbt, är driftsmässigt planerbara och kan placeras där de gör störst nytta för elsystemet. Det kan enligt utskottets uppfattning också finnas skäl att påminna om att Svenska kraftnät ansvarar för att analysera och införskaffa de reserver som behövs för både för normaldrift och för totalförsvarets behov. Gaskraft kan i vissa fall vara ett alternativ, men då för att denna produktionsform kan uppvisa den tekniska förmåga och uthållighet som eftersträvas snarare än att det är den specifika tekniken som ligger till grund för valet.

Utskottet ser därmed inte något behov av att riksdagen genom ett tillkännagivande uppmanar regeringen att vidta några åtgärder som gäller satsningar på gasturbiner i allmänhet eller när det gäller satsningar på sådana i vissa geografiska delar av landet, t.ex. i Västsverige. I det sistnämnda fallet vill utskottet för övrigt lyfta fram det samarbetsprojekt som nyligen har lanserats i den delen av landet och som bl.a. kan ha betydelse för den framtida effektbalansen och

försörjningstryggheten i den regionen. I det arbetet ingår bl.a. investeringar i gasturbiner.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Stöd- och flexibilitetstjänster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som på olika sätt berör frågor om stöd- och flexibilitetstjänster. Utskottet hänvisar bl.a. till att den pågående Elmarknadsutredningen har i uppgift att föreslå hur marknader för stödtjänster kan utvecklas och till att Energimyndigheten för närvarande utför ett regeringsuppdrag om förutsättningarna för ökad flexibilitet i elsystemet.

Jämför reservation 17 (C) och 18 (MP).

Motionerna

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 42. efterfrågas ett tillkännagivande till regeringen om att ta fram en nationell strategi för energilager och införa ett teknikneutralt stöd för storskaliga energilager. Ett i stort sett likalydande förslag finns även i kommittémotion 2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 33. I den sistnämnda motionen preciseras yrkandet något till energilager såsom vätgas, pumpkraft, batterier och värmelager. Motionärerna efterfrågar också tillkännagivanden till regeringen om att underlätta installation av energilager som kan användas för att jämna ut elproduktionen och balansera elnätet men också kan nyttjas vid elavbrott (yrkande 41 i mot. 2024/25:3038 och yrkande 50 i mot. 2024/25:3047). Förslaget om en nationell strategi för energilager finns också i kommittémotion 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 57.

För ett mer robust energisystem behövs satsningar på mellan- och långsiktig energilagring och effektutjämning i omställningen till alltmer väderberoende energikällor, sägs det i kommittémotion 2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C). I yrkande 80 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att ta fram en handlingsplan som undersöker behovet av mellan- och långsiktig energilagring samt ser över behovet av ersättningsmodeller för handel med stödtjänster. I omställningen till alltmer väderberoende energikällor behövs satsningar på mellan- och långsiktig energilagring och effektutjämning för ett mer robust energisystem.

Elnätet behöver balanseras lokalt, slås det fast i kommittémotionerna 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) och 2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP). Motionärerna anser att elmarknaden därför behöver utvecklas och kompletteras med lokala och regionala marknader som bl.a. gör det enklare för elkunderna att sälja sitt överskott genom att mata tillbaka el från ett batteri, när elpriset är högt eller det är brist på kapacitet i elnätet. I den förstnämnda

motionens yrkande 53 begärs ett tillkännagivande om att stimulera och skapa förutsättningar för lokala och regionala marknader för flexibilitet i elanvändningen. Samma förslag finns även i den sistnämnda motionen, yrkande 36.

I båda motionerna lyfts även värmens och kraftvärmens roll i elsystemet fram. Motionärerna framhåller att lokal elproduktion i exempelvis kraftvärme är extra viktigt för effektbalansen i regioner med kapacitetsbrist, vilket bör återspeglas ekonomiskt. Motionärerna pekar på behovet av en nationell strategi för värme- och kraftvärmesektorns roll i elsystemet, och i båda motionerna begärs tillkännagivanden om att stötta framtidens kraftvärme- och värmeproduktion samt underlätta för lokal effektproduktion och stödtjänster (yrkandena 59 respektive 41).

I kommittémotion 2024/25:2646 av Katarina Luhr m.fl. (MP) framhålls effektstyrning som viktigt för att spara resurser vid exempelvis effekttoppar på vintern. I yrkande 15 begär motionärerna därför ett tillkännagivande om krav på att nyinstallerade värmepumpar ska använda styrteknik för att kunna bidra till efterfrågefleksibilitet.

Bakgrund och pågående arbete

Elmarknadsdirektivet om stöd- och aggregeringstjänster

Med stödtjänst avses enligt 1 kap. 4 § ellagen en tjänst som behövs för driften av ett nätföretags elnät med undantag för hantering av överbelastning. Våren 2022 behandlade riksdagen regeringens proposition Genomförande av elmarknadsdirektivet när det gäller nätverksamhet (prop. 2021/22:153, bet. 2021/22:NU21, rskr. 2021/22:309). I propositionen återfanns bl.a. flera förslag med koppling till stödtjänster. Utskottet biföll förslagen och avstyrkte de motioner som då var aktuella med hänvisning till de förslag på detta område som fanns i den aktuella propositionen och till att regeringen hade uttalat att stödtjänstmarknaderna bör utvecklas bl.a. för att säkerställa en hög leveranssäkerhet även fortsättningsvis och på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt. Utskottet hänvisade också till det då pågående arbetet med att utveckla marknaden för stödtjänster. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2022.

Våren 2023 behandlade riksdagen regeringens proposition Genomförande av elmarknadsdirektivet när det gäller leverans av el och aggregeringstjänster (prop. 2022/23:59, bet. 2022/23:NU9, rskr. 2022/23:170). I propositionen fanns bl.a. förslag om ändringar i ellagen som skulle underlätta efterfrågefleksibilitet genom aggregering. Riksdagen biföll utskottets förslag om att anta regeringens förslag till lagändringar, och dessa trädde i kraft den 1 juni 2023.

Flexibilitet allt viktigare på den gemensamma elmarknaden

Vid mötet med EU:s ministerråd för transport, telekommunikation och energi den 4 mars 2024 fanns en dagordningspunkt med rubriken Flexibilitet som ett viktigt verktyg för energiomställningen. Syftet var att diskutera flexibilitetsfrågor mot bakgrund av att det i takt med att mer väderberoende elproduktion

ansluts till elsystemet krävs en allt större flexibilitet. Flexibilitet ses som ett viktigt verktyg i den gröna omställningen, eftersom den möjliggör ett mer effektivt utnyttjande av befintliga elnät och därmed snabbare nätanslutningar av gröna industriprojekt och laddstolpar för elektrifiering av transportsektorn och en snabbare och optimerad utveckling av väderberoende elproduktion. Ökad flexibilitet kan även bidra till försörjningstrygghet och låga kostnader för energisystemet.

Vid mötet betonade Sverige tillsammans med ytterligare några medlemsstater vikten av teknikneutrala marknadsbaserade lösningar där prissignalerna tillåts styra.

Uppdrag att främja potentialen för flexibilitet i elsystemet

I augusti 2022 fick Svenska kraftnät i uppdrag av regeringen att tillsammans med Energimarknadsinspektionen, Energimyndigheten och Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) utveckla förutsättningarna för att främja och realisera potentialen för flexibilitet i elsystemet. Ett deluppdrag till Svenska kraftnät var att ta fram en handlingsplan för hur flexibilitet bättre kan främjas inom Svenska kraftnäts ansvarsområden. Uppdraget redovisades i april 2023 i rapporten Strategisk handlingsplan för ökad flexibilitet – Redovisning av regeringsuppdrag avseende att främja ett mer flexibelt elsystem inom Svenska kraftnäts ansvarsområden (Svk 2022/2276). Rapporten fokuserade på fyra olika områden: flexibilitetsresurser på marknaderna för stödtjänster för balansering, lokala flexibilitetsmarknader, flexibilitet vid anslutning av elintensiva aktörer (och övriga nätkunder) samt flexibilitet genom mer flexibla nättariffer och nätabonnemang.

I december 2023 slutredovisade de fyra myndigheterna uppdraget att utveckla förutsättningarna för att realisera potentialen för flexibilitet i elsystemet i rapporten Främjande av ett mer flexibelt elsystem – Deluppdrag 5 (Ei R2023:18). I rapporten slås det fast att en betydligt högre elanvändning tillsammans med en stor andel väderberoende elproduktion innebär att det finns ett större behov av flexibilitet i elsystemet för att upprätthålla effektbalansen i alla lägen. Det innebär också att det finns behov av ett mer effektivt nätnyttjande, där flexibilitet är en nyckelfaktor.

I rapporten presenterades en handlingsplan med åtgärder som myndigheterna kan vidta inom sina respektive ansvarsområden för att främja flexibilitet. Handlingsplanen innehåller åtgärdsförslag inom olika sakområden, och helhetsbilden anges vara viktig eftersom flera av åtgärderna förstärker varandra.

I den energipolitiska inriktningspropositionen, som riksdagen tog ställning till i maj 2024, bedömde regeringen att flexibiliteten i systemet behöver öka för att elsystemet ska kunna nyttjas mer effektivt (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14, rskr. 2023/24:201). I och med elektrifieringen tillkommer ny elanvändning från elanvändare vars förmåga till flexibilitet bör tas till vara på ett effektivt sätt. Data över elanvändning och tariffer bör, enligt regeringen, på

ett effektivt och säkert sätt kunna samlas in, hanteras och användas för att underlätta ökad flexibilitet i elsystemet.

I juni 2024 gav regeringen därefter Energimyndigheten i uppdrag att förbättra förutsättningarna för flexibilitet i elsystemet. Uppdraget omfattar några av förslagen i den nyssnämnda handlingsplanen. Energimyndigheten ska sprida målgruppsanpassad information om flexibilitet till förbrukare och småskaliga elproducenter, kartlägga industrins och kraftproducenternas potential för flexibilitet, utveckla kommunikationsprotokoll för teknik som kan möjliggöra flexibilitet, se över behov av processer och krav för en driftssäker samverkan med elsystemet i samtliga systemdriftstillstånd samt analysera möjligheten till slumpmässig uppstartsfördröjning. Myndigheten ska delredovisa uppdraget som gäller spridning av målgruppsanpassad information och kartläggning av industrins och kraftproducenternas potential för flexibilitet senast den 20 april 2025 och slutredovisa hela uppdraget senast den 20 november 2025.

Elmarknadsutredningen om stödtjänster

Den tidigare omnämnda Elmarknadsutredningen (dir. 2024:12) har i uppdrag att utvärdera de olika stödtjänstmarknaderna och vid behov lämna förslag till hur dessa kan utvecklas. Som har redovisats tidigare i betänkandet ska utredningen avrapportera sitt arbete senast den 25 april 2025.

Energimarknadsinspektionens arbete med flexibilitet

Energimarknadsinspektionen tog 2020 fram en särskild strategi för sitt arbete med att skapa förutsättningar för mer flexibilitet i elsystemet, vilken reviderades under 2024. Strategin är vägledande för myndighetens flexibilitetsarbete fram till 2028.

Strategin utgår från följande tre strategiska områden:

1. Effektiva marknader som främjar flexibilitet, där Energimarknadsinspektionen ska verka för att ta bort hinder för marknadsaktörer som vill och kan handla med flexibilitet på marknadsplatser samt för att lokala flexibilitetsmarknader utvecklas mot att bli väl fungerande marknader.
2. Effektivt nätutnyttjande, där Energimarknadsinspektionens arbete ska leda till att nätföretagen har rätt förutsättningar att använda flexibilitet, vilket genom korrekta prissignaler och incitament för nätföretag och elkunder leder till ett samhällsekonomiskt effektivt nyttjande av resurser.
3. Flexibla elkunder, där myndighetens arbete ska bidra till att främja elkundernas förmåga och vilja att bidra med flexibilitet.

Under de strategiska områdena har myndigheten identifierat nio prioriterade fokusområden.

Kraftlyftet

Här bör också påminnas om det tidigare omnämnda investeringsstödet för att stärka leveranssäkerheten i elsystemet (det s.k. Kraftlyftet) som syftar till att

stärka elsystemets förmågor regionalt och där behoven är som störst. Det kan bl.a. handla om investeringar i flexibilitetstjänster eller andra systemnyttiga åtgärder som inte tillkommer på marknadsmässiga grunder.

Kraftvärmens roll

I några av motionerna framhålls kraftvärmens roll i energisystemet. Här bör nämnas att Energimyndigheten har haft i uppdrag av regeringen att ta fram en fjärr- och kraftvärmestrategi. I december 2023 slutrapporterade Energimyndigheten sitt uppdrag i rapporten Förslag till en fjärrvärme- och kraftvärmestrategi med förslag på åtgärder och ett något mer långsiktigt perspektiv (ER 2023:27).

I den energipolitiska inriktningspropositionen (prop. 2023/24:105) konstaterade regeringen att Energimyndighetens förslag till fjärr- och kraftvärmestrategi (I2022/01373) innehåller ett antal förslag för att bl.a. bättre ersätta kraftvärmens för dess bidrag till energisystemet. Vidare angav regeringen att rapporten vid den aktuella tidpunkten våren 2024 bereddes inom Regeringskansliet samt att regeringen kommer att fortsätta att verka för en hållbar utveckling av fjärrvärmesektorn som gynnar elektrifieringen och en trygg energiförsörjning.

Enligt uppgift från Svenska kraftnät finns ett ökat intresse från kraftvärmeproducenter att delta på stödtjänstmarknaderna. Minst fem värmekraftanläggningar befinner sig i pågående eller uppstart av förkvalificering för detta. Affärsverket anger också att det pågår ett löpande arbete med att undanröja hinder för deltagande, bl.a. när det gäller tydliga tekniska krav och en mer utvecklad webbplats. Det bör dock nämnas att marknadsmässigt gäller samma villkor för alla kraftslag, och de tekniska kraven på stödtjänstmarknaderna för balansering är harmoniserade på europeisk nivå för att det ska vara möjligt att utbyta reserver med andra länder och därmed öka såväl tillgången till sådana reserver som möjligheterna till handel för marknadens aktörer.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2024 behandlade utskottet motionsyrkanden om efterfrågeflexibilitet och stödtjänster på elmarknaden (bet. 2023/24:NU9). Utskottet konstaterade att Sverige ligger förhållandevis långt framme när det gäller att utöka konsumenters förmåga att flytta elförbrukning till timmar med lägre pris och att använda efterfrågeflexibilitet för att hantera nätbegränsningar samt bidra till stödtjänster. Utskottet delade även flera av motionärernas uppfattning att en ökad flexibilitet i användningen av el bland såväl företag som hushåll rymmer en potential att vässa elmarknadens funktion och därigenom bl.a. undvika häftiga elprissvängningar och effektbristsituationer.

Utskottet redovisade även ett antal pågående eller nyligen avslutade utredningar som har varit inriktade på att utveckla stöd- och flexibilitetstjänster lik-

som även beslutade lagändringar som har haft detta syfte. Sammantaget utmynnade detta i ett ställningstagande från utskottet med innebörden att de då aktuella motionsyrkandena avstyrktes.

Även i samband med behandlingen av den energipolitiska inriktningspropositionen våren 2024 berördes frågor om ökad flexibilitet i elsystemet (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14). Utskottet anförde bl.a. följande:

Enligt utskottets uppfattning har alltför stort fokus tidigare riktats mot förnybar produktion från t.ex. sol- och vindkraft utan nödvändig helhetssyn på kraftsystemets samlade funktion. För att möta de väderberoende kraftslagens nackdelar behövs även investeringar i lagringsmöjligheter samt förbättrade incitament för flexibilitet på både produktions- och användarsidan. Enligt utskottets bedömning visar regeringen stor förståelse för vikten av att hantera dessa utmaningar.

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets bedömning ligger Sverige förhållandevis långt framme när det gäller att utöka konsumenters förmåga att flytta elförbrukning till timmar med lägre pris och att använda efterfrågeflexibilitet för att hantera nätbe-gränsningar samt bidra till stödtjänster. Utskottet har inte någon annan uppfattning än den som framkommer i de motioner som är aktuella i detta avsnitt och som har innebörden att ökad flexibilitet i användningen av el bland såväl företag som hushåll rymmer en potential att vässa elmarknadens funktion och därigenom bl.a. undvika häftiga elprissvängningar och effektbristsituationer. Samtidigt vill utskottet, i likhet med vad det gjorde när liknande förslag behandlades våren 2024, hävda att utväxlingen på detta område skulle kunna bli större om denna flexibilitet värdesattes på ett tydligare sätt. Här vill utskottet påminna om att den pågående Elmarknadsutredningen bl.a. har i uppgift att föreslå hur marknader för stödtjänster kan utvecklas och att Energimyndigheten för närvarande utför ett regeringsuppdrag om förutsättningarna för flexibilitet i elsystemet. Uppdraget ska redovisas senare i år.

Möjligheterna att lagra el är ofta viktiga i flexibilitetssammanhang och när det gäller att kunna tillhandahålla olika stödtjänster till kraftsystemet. Bättre förutsättningar för lagring av el berörs också i flera av motionerna. Här vill utskottet nämna den omvärldsanalys som Svenska kraftnät har gjort – och som berördes när liknande frågor behandlades av utskottet våren 2024 – och som beskriver utveckling, potential och behov av bl.a. lagring av el för att uppnå en väl fungerande elmarknad. Det bör även nämnas att regeringen i den energipolitiska inriktningspropositionen som riksdagen behandlade våren 2024 pekade på att lagringsmöjligheter behövs för att kunna möta samhällets ökade behov av el och samtidigt säkerställa god försörjningstrygghet. Vidare förutsätter utskottet att Energimyndigheten kommer att beröra så pass viktiga flexibilitetsresurser som olika former av lagring av el inom ramen för det ovan omnämnda regeringsuppdraget om flexibilitet.

I fråga om kraftvärmens roll och dess möjligheter att tillhandahålla stöd-tjänster hänvisar utskottet till att regeringen i den energipolitiska inriktningspropositionen konstaterade att Energimyndighetens förslag till fjärr- och kraftvärmestrategi (I2022/01373) innehåller ett antal förslag för att bl.a. bättre ersätta kraftvärmens för dess bidrag till energisystemet och att regeringen kommer att fortsätta att verka för en hållbar utveckling av fjärrvärmesektorn som gynnar elektrifieringen och en trygg energiförsörjning. Svenska kraftnät anger också att det pågår ett löpande arbete med att undanröja hinder för kraftvärme-producenter att delta på stödtjänstmarknaderna.

När det avslutningsvis gäller krav på effektstyrning av värmepumpar bedömer utskottet att kravet på effektbaserade komponenter i nättarifferna som gäller fr.o.m. 2027, och som många nätbolag redan har börjat införa, kan komma att öka både efterfrågan på och utbudet av sådana produkter, inklusive värmepumpar, som har kapacitet att reagera på effektbaserade prissignaler. Utskottet är inte berett att dessförinnan förorda ett krav på sådana prestanda hos nya värmepumpar i linje med vad som föreslås i en av motionerna.

Sammantaget avstyrker utskottet samtliga motionsyrkanden.

Flödesbaserad kapacitetsberäkning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett förslag om att metoden med s.k. flödesbaserad kapacitetsberäkning bör stoppas eller pausas. Utskottet hänvisar till att regeringen har för avsikt att utvärdera användningen av den nya metoden.

Motionen

Niels Paarup-Petersen (C) anser i motion 2024/25:2057 att den s.k. flödesbaserade kapacitetsberäkning som infördes i oktober 2024 bör pausas eller stoppas, och motionären efterfrågar därför ett tillkännagivande med den innebörden. Motionären påpekar bl.a. att den nämnda metoden har mött kritik från flera håll och att nyttan av att ändra till den är mycket oklar.

Bakgrund och pågående arbete

Flödesbaserad kapacitetsberäkning

EU:s gemensamma regelverk ställer krav på kapacitetsberäkning och allokering (CACM) och anger vilka metoder som är möjliga att använda och hur godkännandet av metod ska gå till.¹ Förändringen är ett steg mot införandet av

¹ CACM står för Capacity Allocation and Congestion Management. Detta begrepp avser processerna och metoderna för att tilldela överföringskapacitet i elnätet och att hantera trängsel (överbelastning) för att säkerställa effektiv och pålitlig drift av elmarknaden. Förkortningen CACM syftar också på den kommissionsförordning (Commission Regulation (EU)

EU:s inre energimarknad med målet att öka den samhällsekonomiska nyttan av elmarknaden och att möjliggöra framtidens gröna elsystem. Metoderna för Norden ska föreslås gemensamt av de aktörer som är systemansvariga för elnäten i Norden. För Sveriges del är detta Svenska kraftnät. Metod och process för införandet av en ny metod ska godkännas av den nationella tillsynsmyndigheten, vilket i Sverige är Energimarknadsinspektionen.

Den 29 oktober 2024 infördes en ny metod för att beräkna och allokera överföringskapacitet för handel på den s.k. dagen före-marknaden. Den nya metoden ska göra det möjligt att använda stamnätet mer effektivt, vilket gör det möjligt att överföra mer el utan att driftssäkerheten äventyras. Svenska kraftnät bedömer att den flexibilitet och anpassningsbarhet som den flödesbaserade metoden ger är en förutsättning för en trygg och konkurrenskraftig elförsörjning. Den nya beräkningsmetoden ses som en förutsättning för att kunna hantera ett mer komplicerat system med de snabba och stora förändringar som kommer av elektrifiering och mer väderberoende elproduktion. Vidare ses den som en förutsättning för andra viktiga reformer på elmarknaden som syftar till att ge ett mer konkurrenskraftigt elsystem i Europa som använder de samlade resurserna på ett bättre sätt.

Införandet av den nya metoden på dagen före-marknaden är ett första steg, eftersom andra delar av elmarknaden (bl.a. den s.k. intradagsmarknaden) ännu inte är anpassade för flödesbaserad handel. Enligt Svenska kraftnät kommer metoden att utvecklas kontinuerligt och införas stegvis för handel på övriga tidshorisonter.

Av Svenska kraftnäts regleringsbrev för 2025 framgår det att myndigheten i en uppföljning ska redovisa genomförandet av den flödesbaserade metoden och hur beräkning inom ramen för den vidareutvecklas för att bidra till att nå de energipolitiska målen. Av redovisningen bör det framgå

- vilka åtgärder affärsverket har vidtagit efter driftsättningen för att metoden ska fungera på ett ändamålsenligt sätt och bidra till en samhällsekonomiskt effektiv elförsörjning
- vilka kommunikationsåtgärder som har genomförts.

Utöver detta ska arbetet för att tillgängliggöra relevanta data beskrivas i syfte att främja en förutsägbar, effektiv och transparent elmarknad i Sverige.

Enligt uppgift från Svenska kraftnät i slutet av januari 2025 pågår organisering av arbetet med uppföljningen och det finns ännu inte någon tidsplan för genomförandet. Samtidigt meddelar myndigheten att det pågår ett löpande arbete med att vidareutveckla och anpassa den nya beräkningsmetoden. Ett exempel på det är de justeringar av säkerhetsmarginalerna (flow reliability margin) som Svenska kraftnät började tillämpa i slutet av februari 2025.

2015/1222) som fastställer riktlinjer för kapacitetstilldelning och hantering av trängsel i elnät inom EU.

Interpellation om flödesbaserad kapacitetsberäkning

I november 2024 riktade Monica Haider (S) en interpellation till statsrådet Ebba Busch om den nya beräkningsmetoden och dess effekter (ip. 2024/25:220). Interpellanten konstaterade att skillnaderna i elpriser mellan Sveriges olika elprisområden stundtals har ökat drastiskt efter införandet av den nya metoden och undrade därför om statsrådet Busch är beredd att initiera en översyn av den nya metoden och vidta åtgärder för att minska de stora prisskillnaderna mellan elprisområdena.

I sitt svar den 14 januari 2025 anförde statsrådet Busch att regeringen i nära dialog med Svenska kraftnät och Energimarknadsinspektionen noga kommer att följa upp införandet av metoden och utvecklingen på elmarknaden. Hon konstaterade också att myndigheterna har ett tydligt ansvar för att flödesbaserad kapacitetsberäkning bidrar till att man når de energipolitiska mål som riksdagen har slagit fast, i synnerhet konkurrenskraftiga elpriser och mål om leveranssäkerhet. Regeringen kommer också att noga följa hur beräkning av överföringskapacitet vidareutvecklas för att metoden ska kunna fungera på ett ändamålsenligt sätt och bidra till en samhällsekonomiskt effektiv elförsörjning. Sammanfattningsvis slog statsrådet Busch fast att regeringen är redo att göra de insatser som krävs, samtidigt som det är viktigt att myndigheterna får möjlighet att samla information och analysera de praktiska effekterna av genomförandet. Avslutningsvis sa hon sig se fram emot att återkomma hösten 2025 i fråga om en utvärdering av modellen.

Utskottets ställningstagande

Den flödebaserade metoden för kapacitetsberäkning infördes så sent som hösten 2024. Med hänvisning till den korta tid som har gått sedan införandet och svårigheter att se några entydiga effekter av den nya metoden på elpriset över tid anser utskottet att det är för tidigt att dra så pass långtgående slutsatser som efterfrågas i motionen, dvs. att riksdagen ska uppmana regeringen att – utan ett fullgott beslutsunderlag – pausa eller stoppa användningen av metoden. I stället hänvisar utskottet till att företrädare för regeringen har meddelat att den avser att noga följa hur beräkningen av överföringskapacitet vidareutvecklas för att metoden ska kunna fungera på ett ändamålsenligt sätt samt intentionen att återkomma senare i år om en utvärdering av modellen.

Därmed avstyrks motionsyrkandet.

Elberedskapsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning bl.a. till skärpta elberedskapskrav på landets energimyndigheter avslår riksdagen förslag i motioner på detta tema. Jämför reservation 19 (S), 20 (C) och 21 (MP).

Motionerna

Fredrik Olovsson m.fl. (S) anför i kommittémotion 2024/25:3134 yrkande 24 i denna del att robustheten inom elförsörjningen behöver vara hög och åtgärder behöver vidtas för att säkerställa en tillfredsställande beredskapsnivå. Förmåga och motståndskraft behövs för att hantera väpnade angrepp, cyberattacker och antagonistiska handlingar samt extrema väderberoende händelser såsom stormar, bränder och översvämningar.

Den ryska strategin i Ukraina har bl.a. varit inriktad på att slå ut den ukrainska energiförsörjningen, konstaterar Mikael Larsson m.fl. (C) i kommittémotion 2024/25:3160. Motionärerna anser att en sammanhållen elförsörjning i grunden är bra för Sverige, men vid större och långvariga elavbrott kan motståndskraften stärkas också i Sverige genom att kritiska platser förbereds för ödrift. Det innebär att de viktigaste samhällsfunktionerna kan försörjas med el utan att vara kopplade till transmissionsnätet. I yrkande 51 begär motionärerna ett tillkännagivande om att behöriga myndigheter behöver ges i uppdrag att stärka elberedskapen i Sverige genom att möjliggöra ödrift i en större andel geografiska områden.

Även i kommittémotion 2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) pekas på behovet av s.k. ödrift. Motionärerna anser att målet måste vara ett robust energisystem som står emot cyberattacker och extremväder bättre och klarar ödrift så att telekommunikationer och värmeförsörjning kan upprätthållas även vid kriser. I yrkande 52 begär de ett tillkännagivande om att ta fram en plan för och ett stöd till utökad reservkraft som inte är beroende av importerad energi.

Bakgrund och pågående arbete

Försvarsberedningen och regeringen om elförsörjningen under kris och krig

Med anledning av det som tas upp i en av motionerna med koppling till vissa elberedskapsrelaterade frågor kan nämnas att Försvarsberedningen i december 2023 redovisade sin syn på inriktningen för totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret (Ds 2023:34). På temat försörjningsberedskap berörs bl.a. frågor om energiförsörjningen inklusive elförsörjningen. Försvarsberedningen konstaterade bl.a. att attacker eller sabotage mot kritisk infrastruktur

som t.ex. ställverk och transformatorer i elnätet eller en cyberattack mot elsystemen kan få stora konsekvenser för produktion och distribution av el. Elberedskapslagen (1997:288) är den lag som reglerar elföretags skyldigheter att vidta åtgärder för att säkerställa samhällets behov av elförsörjning vid svåra påfrestningar och höjd beredskap. Skyldigheterna i lagen gäller för företag som bedriver produktion av el, överföring av el och handel med el. Svenska kraftnät är ansvarig myndighet för elberedskapen, vilket innebär att myndigheten ska säkerställa att elförsörjningen har en beredskap för att klara både fredstida kriser och krig. Försvarsberedningen ansåg att det förstärkta (fortifikatoriska) skyddet i vissa delar av elnätet behöver utvecklas även fortsättningsvis och att det finns behov av att minska elnätets sårbarhet, exempelvis genom att förstärka kapaciteten för ökad redundans och se över förutsättningarna för lokal produktion och distribution av el. Beredningen ansåg också att det behövs bättre författningsmässiga förutsättningar för att i fredstid kunna planera för ransonerings- och prioriteringsåtgärder inom elområdet. Arbetet med att åtgärda detta ansåg Försvarsberedningen borde vidtas skyndsamt.

Hösten 2024 överlämnade regeringen sedan propositionen Totalförsvaret 2025–2030 till riksdagen (prop. 2024/25:34). I propositionen konstaterar regeringen att en fungerande energiförsörjning är central för att ett samhälle ska fungera även vid höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen slår vidare fast att Sveriges energisystem behöver fortsätta att utvecklas för att möta ambitionshöjningen inom totalförsvaret. Trygg energiförsörjning handlar om att förebygga, motstå och hantera störningar i energiförsörjningen. Vid höjd beredskap kommer sannolikt behovet av att hantera störningar att öka. Regeringen anser att energipolitiken behöver utvecklas för att kunna möta en ökad elanvändning och hänvisar i det sammanhanget till den omläggning av energipolitiken som riksdagen beslutade om våren 2024 (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14, rskr. 2023/24:201).

I ett yttrande till försvarsutskottet med anledning av förslagen i propositionen och i följdmotioner som berörde näringsutskottets beredningsområde anförde näringsutskottet följande (yttr. 2024/25:NU4y):

Energiförsörjningsfrågorna är enligt utskottets mening centrala utmaningar för det civila försvaret. Utan en under de givna förhållandena väl fungerande energiförsörjning kan både försvarsförmågan och försvarsviljan hämmas på ett sätt som hotar det svenska samhället. Även i mindre allvarliga krissituationer är energiförsörjningen mycket betydelsefull för att det ska vara möjligt att upprätthålla samhällsviktig verksamhet, för att hushållskunder ska kunna värma upp sina bostäder, för att transportsystemet ska fungera och för att näringslivet ska kunna fortsätta att verka. Enligt utskottets bedömning råder det en bred politisk samsyn om vikten av att energiförsörjningen säkerställs under normala förhållanden och fredstida kriser såväl som under höjd beredskap och ytterst även under krig.

Elberedskap i den energipolitiska inriktningspropositionen

Elberedskapsfrågor berördes också i regeringens energipolitiska inriktningsproposition våren 2024 (prop. 2023/24:105). Regeringen anförde bl.a. att i ett

alltmer elektrifierat samhälle behövs ett robust elsystem där leveransen av el kan tryggas såväl under fredstida förhållanden som under hybridkrigföring, höjd beredskap och ytterst i krig. Vidare framhöll regeringen att elsystemets försörjningstrygghet även bör omfatta tillräcklig regional förmåga till ödrift samt kapacitet att snabbt återställa systemet efter störning. Regeringen refererade även till Försvarsberedningens uppfattning att det är av stor vikt att upprätthålla planerbar energiproduktion, inklusive kärnkraft, även vid höjd beredskap. Även andra produktionsslag och elnäten behöver ha tydliga förutsättningar för att användas under höjd beredskap. Enligt regeringens uppfattning måste elsystemet kunna leverera el till samhället under samtliga krisnivåer, dvs. ett fredstida normalläge, fredstida krissituationer, och höjd beredskap (skärpt nivå respektive högsta nivå).

Svenska kraftnäts arbete med elberedskap

I Svenska kraftnäts regleringsbrev för 2025 har regeringen angett ett särskilt åiterrapporteringskrav som gäller affärsverkets arbete med elberedskap. Det framgår att Svenska kraftnät ska rapportera vidtagna åtgärder inom elberedskap och inom affärsverkets verksamhet som stärker elförsörjningen på hela hotskalan, där höjd beredskap och ytterst krig är dimensionerande. Av redovisningen ska åtgärdernas effekter och kostnader framgå särskilt inom områdena robusthet inklusive fysiskt skydd, reparationsberedskap och ödrift.

Stärkt beredskap hos landets energimyndigheter

I slutet av januari 2025 gav regeringen 53 beredskapsmyndigheter i uppdrag att stärka sin beredskap och säkerställa en kultur av handlingskraft och proaktivitet. Bland de berörda myndigheterna finns Energimarknadsinspektionen, Energimyndigheten och Svenska kraftnät.

Regeringen konstaterade att det försämrade säkerhetspolitiska läget understryker vikten av ett starkare civilt försvar och en bättre beredskap att hantera oförutsägbara händelseutvecklingar. Samtidigt framhöll regeringen att en rad händelser under de senaste åren har visat att Sveriges krisberedskap inte är vad den borde vara. Uppdragen finns angivna i myndigheternas regleringsbrev för 2025, och myndigheterna ska redovisa de åtgärder som har vidtagits och resultatet av dessa till Regeringskansliet senast den 2 mars 2026.

Regeringen meddelade också att den kommer att tillsätta en särskild utredare som ska se över hur Sveriges beredskap kan effektiviseras. Enligt uppgift från Försvarsdepartementet i mitten av februari 2025 pågår arbete med att ta fram direktiv för utredaren som förväntas kunna inleda sitt arbete senare under första halvåret 2025.

Tidigare riksdagsbehandling

När utskottet våren 2024 behandlade frågor om elberedskap instämde det i det som anfördes i de då aktuella motionerna om att ett förändrat klimat och en

orolig nära omvärld accentuerar betydelsen av ett elnät som är robust och kan stå emot olika former av attacker och extrema vädersituationer (bet. 2023/24:NU9). Samtidigt redovisade utskottet uppfattningen att dessa frågor till stor del hade tagits om hand av Försvarsberedningen, som bl.a. hade lyft fram att det förstärkta skyddet i vissa delar av elnätet behöver utvecklas ytterligare och att det finns behov av att minska elnätets sårbarhet, exempelvis genom att förstärka kapaciteten för ökad redundans och se över förutsättningarna för lokal produktion och distribution av el. De då aktuella motionsyrkandena avstyrktes.

Utskottets ställningstagande

Liksom motionärerna kan utskottet konstatera att elberedskapsfrågorna har fått ökad aktualitet till följd av den fullskaliga ryska invasionen av Ukraina och de påfrestningar som den europeiska elmarknaden därmed har drabbats av, men inte minst av det faktum att den ryska krigföringen i betydande utsträckning tycks ha varit inriktad på att slå ut elförsörjningen i Ukraina.

Utmaningarna på energiförsörjningsområdet har också lyfts fram i regeringens proposition om totalförsvaret som behandlades av riksdagen hösten 2024. I anslutning till beredningen av den propositionen har utskottet i ett yttrande till försvarsutskottet pekat på energiförsörjningens stora betydelse för det civila försvaret. I yttrandet redovisade utskottet även bedömningen att det råder en bred politisk samsyn om vikten av att energiförsörjningen säkerställs under normala förhållanden och fredstida kriser såväl som under höjd beredskap och ytterst även under krig.

Utskottet vill i detta sammanhang deklarerera att det ställer sig positivt till att regeringen dels har skärpt kraven på landets energimyndigheter när det gäller just deras beredskapsarbete, dels har riktat ett särskilt återrapporteringskrav till Svenska kraftnät om att redovisa vidtagna åtgärder på elberedskapsområdet. Därtill aviserar regeringen att en särskild utredare ska få i uppgift att se över hur Sveriges beredskap kan effektiviseras. Utskottet förutsätter att elberedskapsfrågorna kommer att beröras inom ramen för det arbetet.

Sammantaget gör utskottet bedömningen att den svenska elberedskapen ges en sådan uppmärksamhet att de förslag som är aktuella i detta avsnitt kan betraktas som helt eller delvis tillgodosedda.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Vissa avtals- och avgiftsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om anvisade elavtal och om dynamiska nätavgifter. Utskottet hänvisar till att den pågående Elmarknadsutredningen ska se över frågor om anvisade elavtal och till att effektbaserade nättariffer blir obligatoriska 2027.

Jämför reservation 22 (S) och 23 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) konstateras det att lokala nätbolag, vilka har leveransplikt för el, tillämpar ett system med s.k. anvisade avtal för kunder som av olika skäl inte gör ett aktivt val av elleverantör. Motionärerna vill förändra systemet med anvisade elavtal och förordar i stället krav på regelbunden upphandling där alla elhandelsföretag får konkurrera om dessa kunder. I yrkande 8 begär motionärerna därför ett tillkännagivande om en ny modell för anvisade elavtal.

I kommittémotionerna 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 56 och 2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 38 begärs likalydande tillkännagivanden till regeringen om dynamiska nätavgifter som främjar flexibilitet och smart energianvändning. Detta skulle ge incitament att styra elanvändningen till tider när kapaciteten i elnäten är god. Motionärerna framhåller att kostnaderna för att stimulera sådan efterfrågeflexibilitet är relativt små. Ofta krävs endast en enkel styrutrustning som är betydligt billigare än att investera i exempelvis en ny värmepump eller i utbyggnad av elnätet.

I yrkande 49 i kommittémotion 2024/25:2613, som nämns i det föregående stycket, efterfrågas även ett tillkännagivande om att tydligt redovisa kundens kostnader för effekt. Detta skulle underlätta för aktörer att vara flexibla. Motsvarande förslag finns också i yrkande 39 i kommittémotion 2024/25:3047 som också finns refererad i det föregående stycket.

Bakgrund och pågående arbete

Effekttariffer

I en av motionerna används begreppet dynamiska nätavgifter. Detta begrepp kan antas syfta på en modell där nätavgiften helt eller delvis baseras på den effekt (dvs. energiuttag per tidsenhet) som tas ut i stället för att enbart låta mängden energi styra avgiftens storlek. Det går därmed att åstadkomma en styrning av effektuttaget som jämnar ut belastningen och sänker effektopparna, vilket i sin tur gör det möjligt att utnyttja elnäten mer effektivt. Därigenom går det också att ansluta fler kunder till det befintliga nätet. I vissa fall kan sådan styrning vara tillräcklig för att lösa kapacitetsbristen i ett nät. I andra

fall krävs utbyggnad, men fram till att utbyggnaden har realiserats kan problemet minska om belastningen i nätet jämnas ut.

Den 2 oktober 2018 beslutade regeringen om en ändring i elförordningen (2013:208) som innebär att Energimarknadsinspektionen får meddela föreskrifter om hur nättariffer ska utformas för att främja ett effektivt utnyttjande av elnätet. Energimarknadsinspektionen har därefter beslutat om att alla elnätsföretag ska ha infört nättariffer som inkluderar en effektavgift senast den 1 januari 2027 (EIFS 2022:1). En effekttariff (även kallat effekttaxa, effektabonnemang och effektdebitering) är en nättariff där minst en av de rörliga avgifterna avser den effekt som används, dvs. den mängd el som förbrukas per timme. Effektavgiften ska baseras på den enskilda kundens användning av elnätet och den sammanlagda belastningen på elnätet. Den ska också vara tidsdifferentierad (tidsindelad). Det betyder att den ska vara olika hög vid olika tider för att återspegla hur belastningen på elnätet varierar över tid.

På sin webbplats anger Energimarknadsinspektionen i januari 2025 att variationen är stor när det gäller hur elnätsföretagen hittills har valt att utforma och införa effektavgifter. Några har valt att ta betalt för det enskilt högsta timvärdet under årets alla dagar, medan andra tar betalt för ett medelvärde av ett antal av de högsta timvärdena under vissa tider.

Om anvisade elavtal

I en av motionerna efterfrågas en ny modell för anvisade elavtal. Ett anvisat elavtal är ett elhandelsavtal som en kund får om kunden inte har gjort ett aktivt val att ingå avtal med en elhandlare. Kunder med anvisade avtal betalar generellt mer för sin el än kunder som aktivt väljer en elhandlare. Systemet innebär även att vissa i kundkollektivet blir mindre aktiva på elmarknaden då de får ett anvisat elavtal och av olika skäl inte väljer att ingå ett annat elhandelsavtal.

Den pågående Elmarknadsutredningen har som nämnts tidigare i betänkan- det i uppdrag att föreslå hur systemet med anvisade elavtal på slutkundsmarknaden kan avvecklas. Utredningen ska avrapportera uppdraget senast den 25 april 2025.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2024 behandlade utskottet motionsyrkanden om dynamiska nätavgifter (bet. 2023/24:NU9). Utskottet framhöll då att ökade incitament att styra effektuttag på ett effektivt sätt till gagn för kraftsystemet och för enskilda elkonsumenter i många fall kan kräva en anpassning av avgiftsstrukturerna. Vidare konstaterade utskottet att det hade gjorts en översyn av vissa avgifter på el- och gasnätsområdena som hade varit ute på remiss till början av februari 2024. Utöver detta påminde utskottet om att Energimarknadsinspektionen hade beslutat om att alla elnätsföretag ska ha infört tidsdifferentierade nättariffer som inkluderar en effektavgift senast den 1 januari 2027. Därmed såg utskottet inte någon anledning för riksdagen att bifalla förslaget om dynamiska nätavgifter, varför det då aktuella yrkandet avstyrktes.

Utskottets ställningstagande

Ökade incitament att styra effektuttag på ett effektivt sätt till gagn för kraftsystemet och för enskilda elkonsumenter kan i många fall kräva en anpassning av avgiftsstrukturerna. Här vill utskottet påminna om att Energimarknadsinspektionen har beslutat om att alla elnätsföretag ska ha infört tidsdifferentierade nättariffer som inkluderar en effektavgift senast den 1 januari 2027. Vissa nätföretag tillhandahåller redan nu denna möjlighet. Därmed anser utskottet inte att det finns anledning för riksdagen att bifalla förslaget om dynamiska nätavgifter.

När det gäller förslaget om anvisade elavtal hänvisar utskottet till det uppdrag som Elmarknadsutredningen har att föreslå hur systemet med anvisade elavtal på slutkundsmarknaden kan avvecklas. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag i slutet av april 2025, och innan utredningen har presenterat sitt förslag och regeringen därefter har tagit ställning till det saknas det skäl för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av det förslag om anvisade elavtal som finns i en av motionerna.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Energigemenskaper

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om s.k. energigemenskaper. Utskottet hänvisar bl.a. till det arbete som Energimyndigheten bedriver på detta område och till att vissa lättnader i nätregleringen kan väntas främja tillkomsten av energigemenskaper.

Jämför reservation 24 (C) och 25 (MP).

Motionerna

I partimotion 2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 8.3 framhålls det att lokala energigemenskaper kan hjälpa enskilda hushåll att sänka sin energiförbrukning, bidra med värdefulla systemtjänster till energisystemet som helhet och stärka elberedskapen eftersom lokala energigemenskaper kan fungera även om det omkringliggande elsystemet utsätts för störningar. Motionärerna efterfrågar ett tillkännagivande till regeringen om att förbättra möjligheterna att skapa lokala energigemenskaper.

Att energigemenskaper kan spela en betydelsefull roll i energiomställningen framhålls även i kommittémotion 2024/25:2642 av Linus Lakso m.fl. (MP). Motionärerna anser därför att mycket kan och bör göras för att främja energigemenskaperna. I yrkande 1 föreslår de ett tillkännagivande till regeringen om att införa en definition av energigemenskaper. En införd definition skulle, enligt motionärerna, underlätta utvecklingen av regelstöd och andra

förslag som kan främja framväxten av energigemenskaper. Motionärerna efterfrågar även i yrkande 2 ett tillkännagivande om en skatteöversyn som syftar till att driva på för energieffektivitet, flexibilitet och investeringar i mer förnybar el. En skatteöversyn bör ta in rättvisa i ekvationen och skapa goda ekonomiska incitament för de som vill äga sin produktion gemensamt. Samtidigt ska översynen inte leda till att skattebasen urholkas helt. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om ett uppdrag till Energimarknadsinspektionen att verka proaktivt för att de nyttor som energigemenskaper kan ge ska speglas i nättariffen.

Motionärerna anser också att det bör bli lättare för energigemenskaper att göra investeringar. Dessa sammanslutningar har, enligt motionärerna, ofta svårt att låna pengar i en affärsbank eftersom de saknar säkerhet i fast egendom. Genom statliga kreditgarantier skulle detta problem kunna lösas. Därför vill motionärerna utreda en sådan möjlighet för staten att främja bildandet av energigemenskaper genom att underlätta deras finansiering och minska kapitalkostnaderna. I yrkande 4 efterfrågas ett tillkännagivande med den innebörden. I yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att ansvariga myndigheter bör få i uppdrag att genomföra en nationell stöd- och informationssatsning om energigemenskaper. Motionärerna påpekar att kunskapen och kompetensen kring energigemenskaper är för låg hos ansvariga offentliga aktörer, allmänheten och teknikföretagen.

Även i motion 2024/25:2346 av Johan Andersson m.fl. (S) berörs frågor om kooperativa energisatsningar. Motionärerna framhåller att elproduktionen och den lokala energiberedskapen kan öka och sårbarheten minska om fler går samman i energikooperativ och energigemenskaper. Detta bör därför uppmuntras. I yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om kooperativa energisatsningar och i yrkande 2 ett tillkännagivande om att villkoren för energikooperativ bör förbättras. Motionärerna menar att det uppdrag Energimyndigheten redovisade i september 2024 bör kompletteras med ytterligare en översyn som undersöker vilka åtgärder som skulle underlätta och gynna skapandet av energikooperativ.

I motion 2024/25:97 av Gudrun Brunegård (KD) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att utreda ekonomiska incitament för småskalig energiproduktion under en gemensam juridisk person. Motionären anser att s.k. energigemenskaper kan vara ett effektivt svar på energiomställningens utmaningar och skulle kunna bidra både till kraftigt sänkta toppeffektbehov och till besparingar på upp till 30 procent energi.

Bakgrund och pågående arbete

Regeringsuppdrag om energigemenskaper

Begreppet energigemenskaper innefattar gemenskaper för förnybar energi och medborgarenergigemenskaper så som de definieras i EU:s förnybart- respektive elmarknadsdirektiv. Eftersom det sedan den 1 januari 2022 är tillåtet att utan nätkoncession dela el mellan byggnader inom samma fastighet via ett

lågspänningsnät har intresset för att bilda s.k. energigemenskaper ökat. I en energigemenskap kan närliggande byggnader kopplas samman i ett mindre system för att producera, dela, återvinna och lagra energi. I Sverige är förekomsten av energigemenskaper fortfarande begränsad, men med den nyss nämnda regleringsförändringen finns bättre förutsättningar att skapa en sådan gemenskap och därmed även ett ökat intresse för energigemenskaper. Energi-marknadsinspektionen menar att driftsformen med fördel kan organiseras som en ekonomisk förening i Sverige.

Den 15 februari 2024 beslutade regeringen att ge Energimyndigheten i uppdrag att utreda förutsättningarna för att bilda och bedriva verksamhet i gemenskaper för förnybar energi och medborgarenergigemenskaper och om huruvida det behövs ytterligare insatser för att främja sådana gemenskaper. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet i början av september 2024 (ER 2024:20 Energigemenskaper – Förutsättningar och förslag på främjandeinsats). Energimyndigheten föreslår bl.a. att det införs en definition av energigemenskaper och att Energimarknadsinspektionen får i uppdrag att verka för att de nyttor som energigemenskaper kan ge speglas i nättariffen. Vidare föreslås att Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen får ett gemensamt uppdrag att ta fram stöd i form av godkända ”typfall” som visar hur delning kan främjas i energigemenskaper.

Noteras bör att det inte ingick i uppdraget att lämna förslag eller bedömningar på skatteområdet. Energimyndigheten har i andra sammanhang dock efterlyst en större översyn av energibeskattningen. Energimyndigheten anser att beskattningen av energi som produceras och används inom energigemenskaper lämpligen bör omfattas av en sådan översyn.

Energimyndigheten initierade därefter i slutet av 2024 en riktad satsning på energigemenskaper inom ramen för myndighetens forsknings- och innovationsprogram. I utlysningen efterfrågas projekt som vill utforska potentialen hos energigemenskaper och energidelning i Sverige. Utlysningen har en budget på ca 30 miljoner kronor. Samtidigt har Energimyndigheten inlett en satsning på stöd och information om energigemenskaper som ska involvera de projekt som beviljas stöd i utlysningen. Syftet är att underlätta en bredare användning av energigemenskaper.

Lättnader i kraven på nätkoncession

Som har redovisats tidigare i betänkandet beslutade regeringen i slutet av december 2024 om vissa ändringar i den s.k. IKN-förordningen med innebörden att kraven på nätkoncession lättas upp, vilket kan underlätta tillkomsten av energigemenskaper. Förändringarna väntas bl.a. göra det lättare att bygga lagringsanläggningar för el i närheten av produktionsanläggningar, och det blir även möjligt att utan tillstånd dra ledningar mellan en produktionsanläggning och en energilagringsanläggning, mellan energilagringsanläggningar samt till det tillståndspliktiga elnätet.

Energidelning

I februari 2024 fick Energimarknadsinspektionen i uppdrag av regeringen att bedöma vilka åtgärder som krävs med anledning av de nya krav som tillkommit efter revideringen av EU:s elmarknadsdirektiv respektive elmarknadsförordning. Inom ramen för uppdraget skulle myndigheten bl.a. titta närmare på de delar av de EU-rättsliga bestämmelserna som gäller energidelning och som ska vara införlivade i nationell rätt under 2026.

I en rapport som presenterades i januari 2025 berörs bl.a. relationen mellan energidelning och energigemenskaper (Ei R2025:01 Energidelning och andra nyheter till följd av ändringar i EU:s elmarknadslagstiftning).

Energimarknadsinspektionen har analyserat vilka lagändringar som krävs för att säkerställa att hushåll, små och medelstora företag samt offentliga organ ska kunna dela energi i det allmänna nätet (även kallat virtuell delning), dvs. i nät som drivs med stöd av nätkoncession. Myndigheten föreslår bl.a. att el ska kunna delas inom ett elområde. Ett exempel på en delning i det allmänna nätet skulle kunna vara att en kund har solpaneler på sitt tak och vill sälja eller ge bort en del av sin producerade el till någon i grannstaden (under förutsättning att grannstaden ligger i samma elområde). De utökade möjligheterna till energidelning syftar bl.a. till att ge en bredare grupp konsumenter möjlighet att bli aktiva som både konsumenter och producenter och till att öka användningen av förnybar energi genom att ytterligare privata kapitalinvesteringar tillkommer som en konsekvens av att ersättningsvägarna för producerad el blir fler.

Energimarknadsinspektionens förslag gäller alltså delning i det allmänna elnätet. Det är sedan tidigare möjligt att dela energi mellan fastigheter när elen delas i sådana nät som inte kräver tillstånd enligt ellagen, s.k. icke koncessionspliktiga nät.

Energimarknadsinspektionens förslag skickades ut på remiss i februari 2025 med sista svarsdag den 5 maj 2025.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsförslag med koppling till energigemenskaper behandlades av utskottet våren 2024 (bet. 2023/24:NU9). Förslagen avstyrktes med hänvisning till det då nyligen beslutade uppdraget till Energimyndigheten om energigemenskaper som omnämns ovan.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att när riksdagen behandlade förslag motsvarande de nu aktuella våren 2024, hänvisade utskottet till att Energimyndigheten då hade i uppdrag av regeringen att se över frågor med koppling till sådana gemenskaper och vilka eventuella åtgärder som kan behövas för att underlätta tillkomsten av energigemenskaper.

Detta uppdrag redovisades sedan hösten 2024 och Energimyndigheten initierade därefter i slutet av 2024 en riktad satsning på energigemenskaper inom ramen för myndighetens forsknings- och innovationsprogram samt har inlett en satsning på stöd och information om energigemenskaper. Syftet är att underlätta en bredare användning av energigemenskaper.

Här vill utskottet också nämna de lätnader som nyligen har gjorts när det gäller kraven på nätkoncession, vilka bedöms kunna göra det enklare och därmed mer attraktivt att skapa energigemenskaper. Det förslag som Energimarknadsinspektionen nyligen har presenterat och som gäller energideln i det allmänna nätet kan också ha betydelse för tillkomsten av energigemenskaper.

Sammantaget anser utskottet att det pågår ett viktigt arbete med att stärka förutsättningarna för att kunna etablera energigemenskaper i Sverige och att det därför inte finns skäl för riksdagen att uppmärksamma regeringen på vikten av att ge denna typ av samverkan bättre villkor.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Gotlands elförsörjning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller Gotlands energiförsörjning. Utskottet hänvisar till pågående arbete med att förstärka kraftöverföringskapaciteten mellan Gotland och fastlandet.

Jämför reservation 26 (V) och 27 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 11 efterfrågas ett tillkännagivande om att regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att skyndsamt bygga den s.k. Gotlandskabeln. Motionärerna påpekar att anslutningen behövs för att det ska vara möjligt att klara övergången till en helt förnybar energiproduktion i södra Sverige. Gotlands nuvarande anslutning till stamnätet klarar inte en utbyggnad av vindkraften eller en omställning av den utsläppstunga cementindustrin på ön.

Även i kommittémotion 2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) efterfrågas en tredje kabel mellan Gotland och fastlandet. I yrkande 116 begär motionärerna ett tillkännagivande om att påskynda byggandet av en tredje sådan kabel för att säkerställa öns elförsörjning och skapa förutsättningar för omställningen till ett klimatsmart samhälle. Motionärerna konstaterar att det finns ett beslut från Svenska kraftnät om att bygga två nya kablar till 2031 på totalt 440 kV, vilket de ser som ett steg i rätt riktning. Samtidigt anser de ändå att det är angeläget att arbetet med att bygga en tredje elkabel till Gotland påskyndas.

Bakgrund och pågående arbete

I utskottets betänkande om elmarknadsfrågor från våren 2024 (bet. 2023/24:NU9) finns en närmare redovisning av det arbete som föregick det uppdrag som Svenska kraftnät hade fått i regleringsbrevet för 2023 om att inom ramen för sina uppgifter utvidga transmissionsnätet till att även omfatta Gotland.

I maj 2023 beslutade styrelsen för Svenska kraftnät om en ny elförbindelse till Gotland som kommer att bestå av två 220 kV undervattenskablar för växelström och som då beräknades kunna tas i drift 2031 men där Svenska kraftnät efter att ha tecknat kontrakt med en kabelleverantör nu bedömer att förbindelsen ska kunna tas i drift redan 2030. Som bakgrund till beslutet angavs att förutsättningarna på Gotland har förändrats de senaste åren och att kraven på en robust, trygg och mer driftssäker elförsörjning har ökat. Vidare framhölls att omställningen till en koldioxidneutral industri på Gotland innebär en kraftigt ökad efterfrågan på el redan till början av 2030-talet. Detta tillsammans med möjligheterna till utbyggd solkrafts- och ökad vindkraftsproduktion anges vara viktiga drivkrafter bakom en ny transmissionsnätförbindelse mellan Gotland och fastlandet. Svenska kraftnät utreder olika alternativa lokaliseringar för anslutningen av kablarna, både på fastlandet och på Gotland. Kablarnas sträckning bestäms först efter samråd med myndigheter, fastighetsägare och närboende.

Under hösten 2024 höll Svenska kraftnät s.k. avgränsningssamråd för den planerade Gotlandsförbindelsen. Svenska kraftnät går för närvarande igenom inkomna yttranden för att avgöra vilka justeringar som eventuellt bör göras inför valet av linjesträckning. Därefter utförs vidare utredningar för att i nästa steg ta fram en miljökonsekvensbeskrivning inför ansökan om nätkoncession enligt ellagen och om tillstånd för vattenverksamhet enligt miljöbalken. När de har fått nödvändiga tillstånd kan byggandet inledas. Enligt Svenska kraftnät beräknas byggstarten i dagsläget till 2027/28.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2024 behandlade utskottet yrkanden som helt eller delvis sammanföll med de nu aktuella (bet. 2023/24:NU9). Utskottet konstaterade då att frågan om Gotlands elförsörjning har varit aktuell under ett antal år. Eftersom förutsättningarna på Gotland har förändrats markant under de senaste åren och kraven på en robust, trygg och mer driftssäker elförsörjning har ökat välkomnade utskottet att Svenska kraftnäts styrelse i maj 2023 hade beslutat om en ny transmissionsnätförbindelse till Gotland. Utskottet konstaterade vidare att en ny förbindelse ökar förutsättningarna för Gotland att bidra med mer värdefull förnybar el från bl.a. vindkraft till fastlandskonsumenter och för mer elintensiv industri att etablera sig på ön eller att utvidga sin verksamhet. Med hänvisning till det anförda ansåg utskottet inte att det behövdes något uttalande från riksdagen om Gotlands framtida energiförsörjning i linje med vad som föreslogs i de då aktuella motionerna. Dessa avstyrktes därför i de berörda delarna.

Utskottets ställningstagande

Gotlands kraftförsörjning har återkommande behandlats av utskottet. Vid det senaste tillfället våren 2024 redovisade utskottet att Svenska kraftnäts styrelse i maj 2023 hade beslutat om en ny transmissionsnätförbindelse till Gotland och att en ny förbindelse ökar förutsättningarna för Gotland att kunna bidra med förnybar el till fastlandskonsumenter och för mer elintensiv industri att etablera sig på ön eller att utvidga sin verksamhet.

Svenska kraftnät har därefter fortsatt arbetet med att etablera den nya förbindelsen. När de har fått nödvändiga tillstånd kan byggandet inledas. Enligt Svenska kraftnät beräknas byggstarten i dagsläget till någon gång under 2027/28 och att ledningen ska kunna tas i drift 2030.

Med hänvisning till detta avstyrks motionsyrkandena.

Vissa övriga elmarknadsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett antal övriga motionsförslag på elmarknadsområdet. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående insatser för att förbättra kraftförsörjningssituationen i Västsverige och till Elsäkerhetsverkets arbete med frågor om elektromagnetisk kompatibilitet.

Jämför reservation 28 (S), 29 (C) och 30 (MP).

Motionerna

Fredrik Olovsson m.fl. (S) anför i kommittémotion 2024/25:3134 yrkande 24 i denna del att alltmer avancerad elektronik i t.ex. solceller och laddstolpar även ökar risken för problem med elektromagnetiska störningar. Motionärerna anser att det förstärkta arbete med elektromagnetisk kompatibilitet som Elsäkerhetsverket har bedrivit sedan 2022 bör utvärderas.

I kommittémotion 2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) konstaterar motionärerna att Elsäkerhetsverket har förbjudit vissa solcellspaneler eftersom de har innehållit optimerare eller växelriktare, som riskerar att störa radiokommunikation. I yrkande 113 efterfrågas ett tillkännagivande om att se över möjligheten att ställa krav på teknik såsom optimerare, i stället för att totalförbjuda solceller.

I Sverige kan klimatomställningen innebära uppmot en dubblering av elanvändningen, slås det fast i kommittémotion 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP). Motionärerna pekar på ett antal åtgärder som krävs för att möta detta behov. I yrkande 51 begärs ett tillkännagivande om att införa testbäddar för undantag från dagens elmarknadsregleringar i syfte att reducera effekttoppar och stimulera ny teknik och reglering. Motsvarande förslag finns också i kommittémotion 2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 45. I den motionens yrkande 51 föreslås även ett tillkännagivande om att stötta tekniker

genom höjt grönt avdrag för ödrift i enskilda fastigheter och energigemenska- per. Enligt motionärerna skulle detta stärka motståndskraften och gynna ett smart och hållbart energisystem.

Dzenan Cisija (S) föreslår i motion 2024/25:1256 ett tillkännagivande om att intensifiera statens investeringar i Västsveriges energiförsörjning för grön omställning av industrin. Motionären framhåller att Västsverige är Sveriges industriella och ekonomiska motor, med en avgörande roll för landets totala ekonomiska tillväxt och internationella konkurrenskraft.

I motion 2024/25:2326 av Morgan Johansson m.fl. (S) efterfrågas ett tillkännagivande om att regeringen antingen bör ompröva beskedet om elanslutningarna eller omgående ta fram planer för att på kort sikt kompensera Skåne för den uteblivna elproduktionen genom annan elproduktion eller kraftigt förbättrad elöverföring från övriga landet.

Lars Englund (M) efterfrågar i motion 2024/25:1283 yrkande 1 ett tillkännagivande till regeringen om att överväga att ge Svenska kraftnät ett förtydligt och delvis nytt uppdrag med fokus på ansvaret för Sveriges långsiktiga elförsörjning samt mandat att vara tillståndsmyndighet för lokalisering av nya kraftkällor.

I motion 2024/25:52 av Martina Johansson (C) yrkande 3 begär motionären att gränsen för när elen från solceller är för eget bruk och när man räknas som producent bör ses över för en ökad flexibilitet.

Anders Ådahl (C) förordar i motion 2024/25:1896 vissa organisatoriska förändringar av Svenska kraftnät samt förändringar av affärsverkets uppdrag bl.a. för att ett större inslag av intermittent (väderberoende) elproduktion ska kunna mötas med en uppsjö strategier och teknologier. I yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att Svenska kraftnät bör ersättas med det nya affärsverket Svensk elbalansering och i yrkande 2 att det nya affärsverkets uppdrag bör bli att vara systemansvarig myndighet för kraftsystemet i Sverige, förvalta och utveckla Sveriges transmissionsnät för el samt ansvara för balansen i hela kraftsystemet.

Det finns ca 140 000 hektar kraftledningsgator i Sverige som är bredare än 5 meter, konstaterar Mikael Larsson (C) i motion 2024/25:493. Motionären framhåller att dessa rätt utnyttjade skulle kunna fungera som en betydande foderresurs för älgar och övrigt hjortvilt. Genom att ändra hur man röjer gynnar man viltstammarna, som får mer att äta, och skadorna på angränsande skogsplanteringar och jordbruksmark blir dessutom mindre. Motionären föreslår ett tillkännagivande till regeringen om att staten genom Svenska kraftnät ska initiera projekt om att viltanpassa breda kraftledningsgator.

Bakgrund och pågående arbete

Översyn av Svenska kraftnäts uppdrag

I en av motionerna berörs frågor om Svenska kraftnäts uppdrag. Här bör påminnas om den tidigare omnämnda översynen av myndigheternas uppgifter och ansvar inom energiområdet (KN2023/03329). Översynen omfattar bl.a.

regeringens styrning av Svenska kraftnät, som har en central roll i att utveckla elsystemet och transmissionsnätet i förhållande till de behov som följer av energiomställningen och elektrifieringen. Den del av översynen som gäller Svenska kraftnät redovisades den 20 oktober 2023. I den delrapporteringen föreslås bl.a. att Svenska kraftnät får ett bredare ansvar för att med utgångspunkt i ett elförsörjningsperspektiv samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elsystemet och sammanlänkningen av detta med andra länder.

I den energipolitiska inriktningspropositionen (prop. 2023/24:105) våren 2024 angav regeringen att det pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att se över hur myndigheternas uppgifter och ansvar inom energiområdet kan utvecklas och förtydligas för att säkerställa att myndigheternas uppgifter och ansvar inom energiområdet är tydliga och att de uppgifter som myndigheterna har kan utföras på ett effektivt och ändamålsenligt sätt.

I budgetpropositionen för 2025 anger regeringen att de förslag som har lämnats av Utredningen om översyn av myndigheters uppgifter och ansvar inom energiområdet bereds inom Regeringskansliet (prop. 2024/25:1, utg.omr. 21 Energi). Enligt uppgift från Klimat- och näringslivsdepartementet i slutet av januari 2025 innefattar beredningen bl.a. en revidering av Svenska kraftnäts instruktion. Ett beslut i den delen väntas senare i vår.

Regulatorisk försöksverksamhet

I en av motionerna finns ett förslag om testbäddar för undantag från dagens elmarknadsregleringar i syfte att reducera effektoppar och stimulera ny teknik och reglering. Som har redovisats tidigare i betänkandet har kommissionen uppmanat medlemsstaterna att införa s.k. regulatoriska sandlådor inom ramen för vilka det kan beviljas tidsbestämda undantag från nationella, regionala eller lokala regelverk för innovativa tekniker, produkter, tjänster eller arbets-sätt.

Av det som redovisats tidigare framgår också att Energimarknadsinspektionen och Vinnova har belyst eller arbetar med frågor om sådan regulatorisk försöksverksamhet som innebär att företag kan testa nya tekniker, produkter och tjänster i en verklig miljö under en begränsad tid i syfte att utveckla teknik och regelverk.

Om en utökad grön skattereduktion

Den 1 januari 2021 infördes skattereduktion för installation av grön teknik. Om en fysisk person ska installera grön teknik kan skattereduktion ges för kostnaden för arbete och material. Skattereduktionen ges med 50 procent av denna kostnad och får för ett beskattningsår uppgå till högst 50 000 kronor. Skattereduktionen ges för installation av

- nätanslutet solcellssystem
- system för lagring av egenproducerad elenergi
- laddpunkt för elfordon.

I ett yttrande från skatteutskottet till finansutskottet över skattefrågor i budgetpropositionen för 2025 sa sig skatteutskottet – med anledning av förslag i en motion – inte vara berett att föreslå förändringar av det gröna avdraget (yttr. 2024/25:SkU1y). Samtidigt sa sig utskottet se det som viktigt att bejaka åtgärder för att hantera klimatomställningen och ställde sig därför positivt till att det hade införts en skattereduktion för installation av grön teknik.

Om elförsörjningssituationen i Västsverige

Elförsörjningssituationen i Västsverige var föremål för skriftliga frågor och interpellationsdebatter vid ett par tillfällen under hästen 2024. I ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2024/25:134) från Rickard Nordin (C) i oktober 2024 om vad regeringen gör för att säkra tillgången till el och effekt i Västsverige på kort sikt redovisade statsrådet Ebba Busch bl.a. regeringens omläggning av energipolitiken, inklusive den satsning som betecknas Kraftlyftet. Vidare konstaterade statsrådet att regeringen har godkänt två ansökningar om havsbaserade vindkraftsparker, Galene och Kattegatt Syd. Dessa vindkraftsparker ligger drygt två mil väster om Varberg respektive Falkenberg på västkusten. Planen är att båda vindkraftsparkerna ska anslutas till elprisområde 3.

Det finns också skäl att här återknyta till det tidigare omnämnda samarbetet mellan Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen Västra Götaland och Svenska kraftnät om den framtida elförsörjningen i Västra Götaland. Samarbetet ska ses i ljuset av att det pågår en omfattande elektrifiering, stora industrier ställer om till att bli fossilfria och många nya verksamheter etableras. Det pågår även ett samarbete mellan Svenska kraftnät och Vattenfall Eldistribution som syftar till att möjliggöra tidigare anslutningar och ökade effektuttag.

Skriftlig fråga om viltanpassning av kraftledningsgator

I december 2024 besvarade statsrådet Ebba Busch en skriftlig fråga från Mikael Larsson (C) om viltanpassning av kraftledningsgator (fr. 2024/25:540). Mer specifikt gällde frågan om huruvida statsrådet hade för avsikt att verka för att det skrivs in i regleringsbrevet till Svenska kraftnät och Vattenfall att kraftledningsgator ska anpassas på detta sätt med start från 2025.

Statsrådet konstaterade bl.a. att Svenska kraftnät, Södra, Sveriges lantbruksuniversitet och företaget Ecogain hade genomfört ett projekt under 2019–2021 för att sammanställa och utvärdera olika storskaliga skötselmetoder för kraftledningsgator och hade även tagit fram en handbok med förslag på skötsel av kraftledningsgator som inkluderar metoder som främjar viltbete. Statsrådet påpekade därefter att det vid bedömningen av vilka skötselmetoder som bör tillämpas är viktigt att olika intressen vägs in på ett samlat sätt i varje enskilt fall, exempelvis biologisk mångfald, drift- och elsäkerhet samt ekonomiska aspekter. En god dialog mellan nätföretagen och berörda markägare är, enligt statsrådet, betydelsefullt för att rätt skötselåtgärder ska genomföras i varje enskilt fall. Statsrådet sa sig även ha förtroende för att Svenska kraftnät, i dialog med bl.a. markägare, är bäst lämpade att bedöma hur underhållet bör

genomföras. Frågan om skötselåtgärder kan även vara föremål för, och avgöras i samband med, prövning eller tillsyn hos berörda myndigheter och domstolar. Avslutningsvis konstaterade statsrådet att Vattenfall Eldistribution inte styrs genom regleringsbrev utan tillämpar lagstiftning och vägledningar på samma sätt som andra elnätsföretag, t.ex. den ovannämnda handboken.

Uppdrag till Elsäkerhetsverket om elektromagnetisk kompatibilitet

I regleringsbrevet för 2024 fick Elsäkerhetsverket i uppdrag av regeringen att titta närmare på en del frågor om elektromagnetisk kompatibilitet (electromagnetic compatibility, EMC). Myndigheten ska undersöka och analysera de problem som olika aktörer upplever relaterat till EMC och identifiera de mest allvarliga riskerna. Detta arbete inkluderar att föreslå åtgärder för att minska risken för störningar i viktiga samhällsfunktioner och totalförsvaret. Vidare ska Elsäkerhetsverket utvärdera behovet av ytterligare forskning för att främja EMC och effektivisera processen för snabb elektrifiering. Uppdraget ska delredovisas i samband med myndighetens årsredovisning för 2024, med en fullständig redovisning av uppdraget senast den 15 september 2025.

I den energipolitiska inriktningspropositionen våren 2024 konstaterade regeringen att den kraftiga ökningen av antalet installerade solenergianläggningar medför utmaningar när det gäller EMC (prop. 2023/24:105). Det slogs fast att solceller kan orsaka störningar som i allt högre grad riskerar att påverka totalförsvarets anläggningar och andra viktiga samhällsintressen, exempelvis mobiltelefoni och radiokommunikation. Regeringen konstaterade vidare att Elsäkerhetsverket, i samband med budgetpropositionen för 2024, därför hade tillförts ytterligare medel för att göra insatser för höjd kunskap om EMC i syfte att minska risken för störningar och därmed underlätta elektrifieringen.

I fråga om det som föreslås i en av motionerna meddelar Elsäkerhetsverket att myndigheten utför marknadskontroll av ett antal optimerare och växelriktare. I några fall har det noterats brister, vilket i något fall har lett till att en viss typ av optimerare har fått försäljningsförbud. Däremot anger Elsäkerhetsverket att det inte finns några beslut som innebär ett totalförbud mot vissa solceller, vilket i sin tur hänger ihop med att optimerare och växelriktare omfattas av harmoniserad unionslagstiftning och att ett nationellt förbud skulle innebära ett handelshinder och därmed strida mot EU-fördraget.

Däremot har det efter sådan tillsyn av anläggningar som myndigheten utför meddelats förelägganden om att åtgärda sådana störningar från solcellsanläggningar som har påverkat radio- eller telekommunikation. Det har då handlat om störningar från såväl växelriktare och optimerare som annan kraftelektronik som inte har uppfyllt skyddskravet. Sådana förelägganden kan alltså leda till att anläggningen behöver modifieras för att begränsa störningarna till en nivå som är acceptabel för omgivningen. Elsäkerhetsverket hävdar också att det som efterfrågas i motionen sammanfaller med den aktuella situationen i så måtto att det redan ställs krav på att produkterna är CE-märkta innan de släpps

ut på marknaden, vilket innebär att de måste uppfylla såväl administrativa som tekniska krav, inklusive störningsaspekter i de fall det är aktuellt.

Tidigare riksdagsbehandling

Förslaget om viltanpassade kraftledningsgator avstyrktes av utskottet våren 2024 (bet. 2023/24:NU9). Utskottet konstaterade bl.a. insatser som Svenska kraftnät har gjort på området tillsammans med olika aktörer och till det faktum att just skötsel för att gynna viltbete är en metod som kan vara intressant, men att andra metoder som på olika sätt kan gynna den biologiska mångfalden eller andra legitima markanvändningsintressen också måste beaktas eller kanske t.o.m. prioriteras. Utskottet betonade också att oavsett vilket görs avvägningar på operativ nivå, vilket är något som riksdagen inte bör blanda sig i.

Våren 2024 behandlade utskottet ett förslag om EMC och solceller som var likalydande med det nu aktuella (bet. 2023/24:NU14). Vid detta tillfälle avstyrkte utskottet förslaget med hänvisning till att Elsäkerhetsverket hade fått ökade resurser för att stärka arbetet med EMC, inklusive harmonisering av EU-standarder för solenergiprodukter för att minimera risken för elektromagnetiska störningar. Utskottet sa sig också förutsätta att s.k. störningsfria optimerare är en teknik som kommer att beröras inom ramen för uppdraget.

Utskottets ställningstagande

I en av motionerna efterfrågas ett tillkännagivande till regeringen om att överväga att ge Svenska kraftnät ett förtydligt och delvis nytt uppdrag med fokus på ansvaret för Sveriges långsiktiga elförsörjning samt mandat att vara tillståndsmyndighet för lokalisering av nya kraftkällor. Här vill utskottet påminna om att regeringen har låtit genomföra en översyn av myndigheterna på energiområdet, inklusive Svenska kraftnät, och att det alltjämt pågår beredning av resultatet från denna översyn. Utskottet anser dels att riksdagen av princip inte bör blanda sig i hur regeringen väljer att organisera sina myndigheter, dels att det i det här fallet är mindre lämpligt eftersom frågor om myndighetsstrukturen på energiområdet för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Förslaget om ett tillkännagivande om Svenska kraftnäts uppdrag bör därför lämnas utan vidare åtgärd av riksdagen.

Kraftförsörjningssituationen i Västsverige lyfts fram i en av motionerna. Det finns därför skäl att här återknyta till samarbetet mellan Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen Västra Götaland och Svenska kraftnät om den framtida elförsörjningen i Västra Götaland. Samarbetet ska ses i ljuset av att det pågår en omfattande elektrifiering, stora industrier ställer om till att bli fossilfria och många nya verksamheter etableras. Det pågår även ett samarbete mellan Svenska kraftnät och Vattenfall Eldistribution som syftar till att möjliggöra tidigare anslutningar och ökade effektuttag. Ny kraftöverföringskapacitet och ny produktion, bl.a. i form av ett par större havsbaserade vindkraftsparker, kommer att kunna bidra positivt till detta. På lite längre sikt kan även

mer kämkraft bli ett värdefullt tillskott till regionens kraftbalans. Utskottet ser därför inget behov av att tillstyrka ett riksdagsuttalande om kraftförsörjningssituationen i Västsverige i linje med vad som föreslås i en av motionerna.

Elförsörjningssituationen i Skåne tas upp i en av motionerna. Här hänvisar utskottet till det pågående arbete som har redovisats under avsnittet om elområden och utskottets ställningstagande i det avsnittet.

När det gäller yrkandet om solcellers elektromagnetiska kompatibilitet hänvisar utskottet till det som har refererats ovan om Elsäkerhetsverkets övergripande arbete i allmänhet och till den marknadskontroll och tillsynsverksamhet som myndigheten bedriver. Utskottet kan i ljuset av den redogörelsen inte dra någon annan slutsats än att förslaget i motionen tycks bygga på en missuppfattning om Elsäkerhetsverkets befogenheter och att det som efterfrågas i motionen därtill är så som arbetet i realiteten redan bedrivs. Förslaget i motionen bör, enligt utskottets uppfattning, därför inte ligga till grund för ett tillkännagivande från riksdagen. Utskottet anser inte heller att det finns skäl för riksdagen att uttala sig om behovet av en utvärdering av Energisäkerhetsverkets arbete med dessa frågor. Här förutsätter utskottet att regeringen följer upp arbetet i den ordinarie myndighetsdialogen.

Förslag om viltanpassning av kraftledningsgator har behandlats av utskottet tidigare och utskottet vill på nytt hänvisa till det arbete som har bedrivits på området och som har redovisats ovan. Utskottet vill också påminna om att det kan finnas fler legitima intressen än just viltvårdsintressen som bör beaktas vid bedömningen av vilka skötselinsatser som bör prioriteras i varje enskilt fall, men att dessa prioriteringar måste göras på operativ nivå och med hänsyn till de förhållanden som råder på den specifika platsen.

Utskottet har ingen annan uppfattning när det gäller skattereduktionen för grön teknik (det som i en av motionerna något oegentligt betecknas grönt avdrag) än den som skatteutskottet gav uttryck för i ett yttrande till finansutskottet över skattefrågor i budgetpropositionen för 2025. Således instämmer utskottet i att det är viktigt att bejaka åtgärder för att hantera klimatomställningen, men att det inte är berett att förorda några förändringar av nuvarande ordning. Det bedöms således inte vara aktuellt att utvidga den gröna skattereduktionens tillämpningsområde på det sätt som föreslås i motionen, dvs. till att även omfatta tekniker för ödrift i enskilda fastigheter eller som kan underlätta för s.k. energigemenskaper.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet samtliga yrkanden som berörs i avsnittet.

Reservationer

1. Övergripande om elmarknaden, punkt 1 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 6 och
avslår motionerna
2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1–3 och 5,
2024/25:832 av Jamal El-Haj (-) yrkande 2,
2024/25:1238 av Lars Englund (M) yrkandena 2 och 3,
2024/25:1283 av Lars Englund (M) yrkande 3 i denna del,
2024/25:1898 av Anders Ådahl (C) yrkandena 1 och 2,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 76 och 77,
2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 32 och
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 84 och 110.

Ställningstagande

Energisystemet lägger grunden för det moderna samhället och är centralt för ett lands utveckling. Sverige har påbörjat ett skifte – en ytterligare elektrifiering – där transporter, industriella processer och andra verksamheter byter fossila råvaror och energibärare mot el. Vi anser att en framgångsrik elektrifiering är avgörande för att nå de nationella klimatmålen om nettonollutsläpp 2045 och även kan bidra till att minska utsläppen i andra länder genom att svenska företag kan exportera klimatsmarta produkter.

Utbyggnad av elproduktion och kraftöverföring är en viktig del i en omställning till en omfattande elektrifiering, men en klok användning av den el som produceras är också betydelsefullt. Därtill är det nödvändigt att den alltmer integrerade europeiska elmarknaden fungerar på ett sådant sätt att svenska hushåll och företag inte drabbas på ett orimligt sätt av skenande elpriser till följd bl.a. av tillkortakommanden när det gäller kraftproduktion och överföringsförmåga i andra EU-medlemsstater.

Vi anser därför att det är av stor vikt att regeringen driver på hårt för förslag på den europeiska nivån som kan leda till lägre svenska elpriser. Det är enligt vår uppfattning även angeläget att hushållen får möjlighet att på ett liknande

sätt som stora kunder teckna långa kontrakt för leverans av el till rimliga och stabila priser. Vi står därför bakom förslaget om ett system med s.k. folkhems-el, vilket innebär att staten köper upp fossilfri el via ett auktionsförfarande till lägsta pris, som sedan levereras till hushållskunderna på vissa villkor. Enligt vår bedömning bör ca 60 procent av ett hushålls normalförbrukning kunna levereras som folkhems-el. Eftersom detta skapar beständiga villkor för investeringar och ger hushållen stabila och låga priser bör regeringen skyndsamt arbeta vidare med en modell som bygger på grundtankarna bakom folkhems-el.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

2. Övergripande om elmarknaden, punkt 1 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1–3 och 5 samt avslår motionerna

2024/25:832 av Jamal El-Haj (-) yrkande 2,

2024/25:1238 av Lars Englund (M) yrkandena 2 och 3,

2024/25:1283 av Lars Englund (M) yrkande 3 i denna del,

2024/25:1898 av Anders Ådahl (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 76 och 77,

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 32,

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 6 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 84 och 110.

Ställningstagande

Klimatkrisen är akut och det behövs ett systemskifte för att snabbt ställa om Sverige och för att minska utsläppen. För att åstadkomma en snabb och omfattande klimatomställning behöver delar av samhället elektrifieras.

Samtidigt har den ryska invasionen av Ukraina med efterföljande energikrigföring från ryskt håll bidragit till skenande elpriser i Europa eftersom många medlemsstater inte har tagit klimathotet på allvar och lyckats ställa om till fossilfria alternativ.

I Sverige är situationen dock annorlunda. Som Europas största exportör av el är det svenska energisystemet att betrakta som robust. Produktionsnivåerna från svensk vattenkraft, kärnkraft och vindkraft är intakta och produktionskostnaderna har inte heller ökat nämnvärt under de senaste åren. Ändå drabbas svenska familjer och industrier mycket hårt av den pågående situationen på

kontinenten. Jag och andra företrädare för Vänsterpartiet har under lång tid påtalat riskerna med den prissättningsmodell som låter kontinentala elpriser smitta den svenska marknaden. Jag förordar därför en modell där den inhemska marknaden separeras från exportmarknaden. Denna modell – Sverigepriser – innebär att den el som konsumeras i Sverige prissätts först, och sedan exporteras överskottet till gällande europeiska priser. Modellen innebär att Sveriges fyra elprisområden kvarstår, för att inte äventyra industrins tillit till den billigare elen i norra Sverige, men separeras från den el som går på export.

Jag anser att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag på hur modellen med Sverigepriser på el kan införas, men även att regeringen bör agera på EU-nivå genom att dels deklarera att Sverige har för avsikt att skyndsamt införa modellen med Sverigepriser på den svenska elmarknaden, dels initiera en samrådsprocess med övriga EU-länder i allmänhet och våra grannländer i synnerhet för att bl.a. klargöra tekniska aspekter och en tidsplan för införandet.

Jag är alltså starkt kritisk till att regeringen inte har gjort tillräckligt för att skydda de svenska elkunderna från hiskeliga pristopp. Utöver det förslag om Sverigepriser som jag nyss redogjort för ser jag med oro på att utländska aktörer träder in och agerar på den svenska elmarknaden på ett sätt som får negativa konsekvenser för svenska elkunder. Det handlar bl.a. om att el från stora vindkraftsparker säljs till utländska företag på långtidskontrakt.

Jag anser att inteckningen av framtida elproduktion av företag i andra länder är en fråga som bör genomlysas med anledning av det ökande inhemska behovet av el till omställningen, men de utländska företagens allt större roll på elmarknaden bör även uppmärksammas ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Enligt min uppfattning bör regeringen därför tillsätta en elkris Kommission i syfte att utreda osäkerheten i elförsörjningen med anledning av hur utländska investerarens inteckningar i elproduktionen påverkar det svenska elsystemet och omställningen av detsamma.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

3. Övergripande om elmarknaden, punkt 1 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 84 och 110 samt avslår motionerna

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1–3 och 5,

2024/25:832 av Jamal El-Haj (-) yrkande 2,

2024/25:1238 av Lars Englund (M) yrkandena 2 och 3,
 2024/25:1283 av Lars Englund (M) yrkande 3 i denna del,
 2024/25:1898 av Anders Ådahl (C) yrkandena 1 och 2,
 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 76 och 77,
 2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 32 och
 2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 6.

Ställningstagande

Klimatomställningen är vår tids kanske största globala utmaning. Det är också en fråga där Sverige kan spela en avgörande internationell roll som föregångsland, och där ett svenskt ledarskap inte bara kan bidra till att mildra hoten mot klimatet utan också leda till jobb, tillväxt och värdefulla affärsmöjligheter. Jag står självfallet bakom den betydande mängd konkreta förslag som finns i Centerpartiets parti- och kommittémotioner för att komma till rätta med klimatutmaningarna men vill här särskilt peka på att drastiskt sjunkande produktionskostnader för grön el skapar fantastiska möjligheter att fortsätta utveckla det svenska energisystem på ett sätt som både skapar tillväxt och minskar utsläppen av växthusgaser. Vidare vill jag peka på värdet av lokal elproduktion eftersom sådan produktion kan öka systemets motståndskraft och möjliggöra s.k. ödrift.

Jag vill också understryka vikten av att regeringen ser över ellagen och elnätregleringen för att underlätta investeringar i smart teknik och för att bereda väg för nya affärsmodeller såsom införande av timmätning för kunder i det svenska elsystemet senast 2026.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

4. Övergripande om elmarknaden, punkt 1 (MP)

av Katarina Luhr (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 76 och 77 samt

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 32 och

avslår motionerna

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1–3 och 5,

2024/25:832 av Jamal El-Haj (-) yrkande 2,

2024/25:1238 av Lars Englund (M) yrkandena 2 och 3,

2024/25:1283 av Lars Englund (M) yrkande 3 i denna del,

2024/25:1898 av Anders Ådahl (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 6 och
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 84 och 110.

Ställningstagande

Nödvändigheten av att ställa om samhället i hållbar riktning kan inte nog understrykas. Klimatförändringarna innebär enorma risker för Sveriges invånare och företag. De leder till kraftigare skyfall, risk för översvämningar, ras och skred, torka, värmeböljor, skogsbränder och havsnivåhöjning, och indirekt påverkas Sverige även av klimatkrisens konsekvenser i andra delar av världen. Samtidigt innebär klimatanpassningen och arbetet för att hejda klimatförändringarna möjligheter för hela Sverige. Här spelar omställningen av energisystemet i allmänhet och inte minst av kraftsystemet en viktig roll. För att bli kvitt beroendet av fossila bränslen behövs en massiv satsning på förnybar energi och på att elektrifiera stora delar av det svenska samhället.

Eftersom både ekonomiska och tidsmässiga skäl talar för att den tillkommande elproduktionen i Sverige inom överskådlig framtid kommer från förnybara energikällor som vind- och solkraft finns det behov av ett planeringsmål som är inriktat på effekt. Med grön baskraft åsyftas alla kraftkällor och tekniker som kan göra elsystemet betydligt tryggare och säkrare än det är i dag. Här ingår höjd effekt i vattenkraften samt mer flexibilitet i och effekt från kraftvärme och gasturbiner som drivs av förnybara bränslen. Även energilagring i form av vätgas, pumpkraft och värme ingår liksom flexibilitet i form av smart styrning av elbilsladdning och värmepumpar och s.k. tvåvägsladdning av fordon. Jag förordar att regeringen tar fram ett mål om 10 GW grön baskraft till 2030.

För att industrin ska kunna bidra på ett effektivt sätt behövs det enligt min uppfattning en handlingsplan för att säkerställa el i närtid till industrins klimatomställning. Vidare anser jag att tilldelningen av effekt för att skynda på industrins klimatomställning behöver förbättras.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

5. Nätfrågor, punkt 2 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 7 och
avslår motionerna

2024/25:52 av Martina Johansson (C) yrkandena 1 och 2,
 2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 19 och 20,
 2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 7,
 2024/25:1573 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkandena 1 och 2,
 2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkandena 1 och 4,
 2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M) yrkande 3,
 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 50 och 60,
 2024/25:2673 av Ann-Sofie Lifvnhage (M),
 2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 13,
 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 35,
 2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 43 och 44 samt
 2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 75, 85–89, 104 och 106.

Ställningstagande

För att möjliggöra den gröna omställningen, nya industrisatsningar och tusentals jobb behöver elen kunna transporteras dit den behövs. Det är också viktigt för en god tillgång till el i hela landet. Samtidigt som behoven av en omfattande och snabb utbyggnad av elnäten är påtagliga är det angeläget att kostnaderna för denna är rimliga för elkunderna, oavsett var i landet man bor. Den utredning som har haft i uppdrag att se över intäktsregleringen har haft ett betydelsefullt uppdrag. Modellen behöver ta hänsyn till både användarnas behov av låga totala kostnader och elnätsföretagens förmåga till fortsatta investeringar. Vi anser att det behöver införas en ny modell som sänker avkastningen för elnätsbolagen men som samtidigt ger kostnadstäckning för sådana insatser som effektiviserar användningen och som stimulerar innovationer.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

6. Nätfrågor, punkt 2 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 19 och 20 samt avslår motionerna

2024/25:52 av Martina Johansson (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 7,

2024/25:1573 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkandena 1 och 4,
2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M) yrkande 3,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 50 och 60,
2024/25:2673 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),
2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 13,
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 35,
2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 43 och 44,
2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 7 och
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 75, 85–89, 104 och 106.

Ställningstagande

Klimatkrisen är akut och det behövs ett systemskifte för att snabbt ställa om Sverige och minska utsläppen. En snabb och omfattande klimatomställning kräver att betydande delar av samhället elektrifieras och att det görs historiska satsningar på investeringar i överföringskapacitet, främst mellan norra och södra Sverige. Här anser jag att regeringen bör ge i uppdrag åt Svenska kraftnätet att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet.

Det är enligt min uppfattning för övrigt ytterst besvärande att det offentliga inte har bättre rådighet över en större del av elnätet. Jag anser att hela kraftnätet ska ses som en del av samhällets infrastruktur, som byggs ut eller moderniseras för att det ska vara möjligt att nå samhälleliga mål. Det är ur min synvinkel därför väsentligt att elnätet ägs av samhället genom exempelvis staten eller kommunerna och inte av nyckfulla privata ägarintressen som tillskansar sig orimliga vinster på en monopolmarknad. Regeringen bör därför utreda möjligheten att göra det svenska elnätet samhällsägt.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

7. Nätfrågor, punkt 2 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 13 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 75, 85–89, 104 och 106
samt

avslår motionerna

2024/25:52 av Martina Johansson (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 19 och 20,

2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 7,

2024/25:1573 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkandena 1 och 2,
2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkandena 1 och 4,
2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M) yrkande 3,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 50 och 60,
2024/25:2673 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 35,
2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 43 och 44 samt
2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 7.

Ställningstagande

En väl utbyggd och välfungerande kraftöverföringsinfrastruktur har stor betydelse för Sveriges förmåga att ställa om energisystemet i mer hållbar riktning. Överföringskapaciteten måste förstärkas för att den ökande efterfrågan på el ska kunna mötas och för att det ska vara möjligt att satsa på smarta elnät, ökad användarflexibilitet, energieffektivisering och energilagring. Om Sverige håller sig långt framme på dessa områden skapas exportmöjligheter för teknik, kunskaper och förnybar energi, samtidigt som Sveriges och våra grannländers elförsörjning tryggas.

Svenska kraftnät har som systemansvarig myndighet en mycket viktig roll i dessa sammanhang. För att affärsverket ska kunna agera med nödvändig framförhållning anser jag att regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att i större utsträckning än tidigare beakta möjligheterna till expansion i sin planering för elnätsutbyggnaden, i stället för att enbart utgå från prognoser. Vidare anser jag att Svenska kraftnät bör få i uppdrag att bygga ut nätkapaciteten till all storskalig elproduktion och att finansiera detta med redan intjänade s.k. flaskhalsintäkter. Det är även min uppfattning att det ska vara möjligt för Svenska kraftnät att projektera nätutbyggnaden till privata aktörer som ofta kan bygga ut elnäten i en snabbare takt.

Jag ser det som särskilt bekymmersamt att regeringen intar en så njuugg inställning till att ge den havsbaserade vindkraften bättre förutsättningar att ansluta sig till stamnätet. Att flera havsbaserade vindkraftsprojekt måste avbrytas på grund av att regeringen har slopat att delvis bekosta anslutningsavgiften till havs skapar stora konsekvenser bl.a. för södra Sveriges elförsörjning. Jag anser att regeringen bör överväga att åter ge Svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut stamnätet till havs för att inte riskera att viktiga investeringar i förnybar elproduktion uteblir. Utöver detta anser jag att gränserna i nätregleringen bör kartläggas för att undvika att befintlig vindkraft minskar sin produktion av lönsamhetsskäl.

Att bygga ut elnätsinfrastrukturen kan ha stor påverkan på den fysiska miljön och få konsekvenser för många aktörer över region- och kommungränserna. Jag efterfrågar därför en ökad lokal och regional samordning i planeringen av elnätsinfrastrukturen, så att nätet byggs på ett sätt som gagnar den

berörda regionen som helhet, vilket kräver god lokalkännedom. Valet av teknik bör också vara mer inriktat på att inte ta värdefulla markresurser i anspråk.

Utöver det hittills anförda anser jag att möjligheterna till undantag från koncessionsplikt ska tillämpas oftare. Det handlar t.ex. om att undanta redan miljöprövade verksamhetsområden från kravet på koncession, vilket skulle möjliggöra en snabbare elnätsutbyggnad.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

8. Nätfrågor, punkt 2 (MP)

av Katarina Luhr (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 50 och 60,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 35 och

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 43 och 44 samt avslår motionerna

2024/25:52 av Martina Johansson (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 19 och 20,

2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 7,

2024/25:1573 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkandena 1 och 4,

2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M) yrkande 3,

2024/25:2673 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 13,

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 7 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 75, 85–89, 104 och 106.

Ställningstagande

Med den förväntade omfattande elektrifieringen av transporter, industri och uppvärmning kommer elsystemets centrala betydelse för samhället att öka än mer i framtiden. Därför anser jag att riksdagen bör uppmana regeringen att uppgradera det svenska elnätet så att hela landet får ett smart, flexibelt och robust elnät som klarar av en ökad andel förnybar el, står emot cyberattacker och extremväder bättre och klarar ödrift så att telekommunikationer och värmeförsörjning kan upprätthållas även vid kriser.

För att ytterligare stimulera framväxten av många mindre elproducenter bör deras verksamhet underlättas på olika sätt. Ett sådant är att utvidga möjligheterna till undantag från kravet på nätkoncession. Därigenom undanröjs t.ex. hinder för att överföra egenproducerad el mellan olika byggnader inom samma fastighet eller på närliggande fastigheter, vilket skulle främja den här typen av småskalig kraftproduktion. Jag anser också att tillgången till nätkapacitet ska styras mer av miljö- och samhällsnytta än vad som gäller i dag.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

9. Nätanslutning, punkt 3 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 12,
bifaller delvis motionerna

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 9,

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkande 3,

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 43 och

2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 12 och
avslår motionerna

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkande 2 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 83.

Ställningstagande

Omställningen av energisystemet kommer att innebära att den förnybara kraftproduktionen behöver byggas ut ytterligare. En resurs på detta område som ännu inte har utnyttjats i den utsträckning som är möjligt är den havsbaserade vindkraften. Denna kraftproduktionskälla har hög leveranssäkerhet och låg miljöpåverkan och kan bidra med el till konkurrenskraftiga priser. Den havsbaserade vindkraften skulle kunna ge en markant ökad elproduktion, inte minst i de allra sydligaste delarna av landet där kraftbalansen är som allra sämst. En förutsättning för att kunna ta vara på denna potential är emellertid att större vindkraftsparker till havs kan anslutas direkt till stamnätet. Vi beklagar att regeringen har avbrutit det arbete som Svenska kraftnät tidigare har planerat. Enligt vår uppfattning behöver detta arbete snarast återupptas eftersom dyrbar tid har förlorats till följd av att regeringen avbröt Svenska kraftnäts uppdrag på detta område i oktober 2023.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

10. Nätanslutning, punkt 3 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 9,

bifaller delvis motionerna

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkande 3,

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 43,

2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 12 och

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 12 och

avslår motionerna

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkande 2 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 83.

Ställningstagande

För att det ska vara möjligt att ställa om det svenska energisystemet i hållbar riktning måste den förnybara kraftproduktionen vara dragloket. Sol-, vind- och vattenkraft liksom kraftproduktion baserad på hållbara biobränslen är, enligt min uppfattning, de bästa alternativen på både kort och lång sikt.

Efterfrågan på billig el är stor och väntas bli ännu större under de kommande decennierna. En betydande potential att möta denna efterfrågan finns i den havsbaserade vindkraften. Förutom de uppenbara klimatvinster ger havsbaserad vindkraft dessutom fler jobb i Sverige, eftersom mycket arbete måste utföras på plats. En utbyggd havsbaserad vindkraft i södra Sverige skulle också minska belastningen på överföringskapaciteten från de norra till de södra delarna av landet. Mot denna bakgrund är det mycket olyckligt att förutsättningarna att ta vara på denna viktiga kraftproduktionsresurs hämmas av regeringens ovilja att avskaffa de avgifter som hänger ihop med anslutningen av havsvindkraftsparker till stamnätet. Dessa avgifter ska täcka kostnaderna för att dra nätet från vindkraftverken till det gemensamma elnätet. I dag står elproducenterna för denna kostnad, men ett annat fullt rimligt alternativ vore att Svenska kraftnät gör det. Detta skulle öka möjligheterna till investeringar och vara en tydlig satsning på mer havsbaserad vindkraft. Regeringen har dessvärre med stöd av Sverigedemokraterna tydliggjort att den inte avser att avskaffa anslutningsavgiften för den havsbaserade vindkraften, vilket på ett effektivt sätt kommer att förhindra en snabb utbyggnad av värdefull fossilfri

elproduktion. Detta leder i sin tur till att elektrifieringen av transport- och industrisektorerna försvåras och fördröjs och till att de klimatpolitiska målen blir svårare att nå. Därför bör regeringen återkomma med en redogörelse för hur man går till väga för att avskaffa anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

11. Nätanslutning, punkt 3 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 12 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 83,

bifaller delvis motionerna

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 9,

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkande 3,

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 43 och

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 12 och

avslår motion

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

Elektrifieringen av Sverige innebär en historisk strukturomvandling som är avgörande för en framgångsrik klimatomställning. Den skapar stora möjligheter till hållbar utveckling för klimatet och till jobb i innovativa och konkurrenskraftiga svenska företag. Omställningen innebär dock att behovet av investeringar i ny elproduktion och ny överföringskapacitet är enormt. Detta kräver en proaktiv utbyggnad av kraftnätet, så att det kan hantera en ökad elkonsumention och en ökad och mer decentraliserad elproduktion.

Därför anser jag att det även fortsättningsvis bör vara ett statligt ansvar att finansiera anslutningen till stamnätet av stora fossilfria produktionskällor som exempelvis land- eller havsbaserade vindkraftsparker eller större solcellsanläggningar. Systemet för hur anslutningsprocessen är utformad bör, enligt min uppfattning, också reformeras. Transparensen kring när och på vilka grunder olika aktörer får möjlighet att ansluta sig till stam- och regionnätet måste dessutom bli större.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

12. Nätanslutning, punkt 3 (MP)

av Katarina Luhr (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 43,
bifaller delvis motionerna

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 9,

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkande 3,

2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 12 och

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 12 och
avslår motionerna

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S) yrkande 2 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 83.

Ställningstagande

Enligt min uppfattning bör Sverige bli världens första fossilfria välfärdsland och vara pådrivande i den globala klimatomställningen. Denna omställning ska vara en drivkraft för en stark och rättvis samhällsutveckling i hela landet, där näringslivets del av omställningsarbetet leder till stärkt konkurrenskraft och trygga arbeten.

En förändring som är absolut nödvändig är att fasa ut användningen av fossil energi. För att möjliggöra denna utfasning behöver den förnybara energiproduktionen byggas ut och ersätta den fossila energi som importeras i dag.

En resurs med stor potential att bidra med förnybar el på relativt kort sikt är den havsbaserade vindkraften. Därför är det högst beklagligt att regeringen motarbetar möjligheterna att ta till vara denna potential genom att inte längre tar ansvar för att finansiera anslutningen av havsvindkraftsparker till stamnätet. Jag anser att riksdagen bör uppmana regeringen att återinföra stödet för anslutning av havsbaserad vindkraft.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

13. Tillstånd och tillståndsprocesser, punkt 5 (MP)

av Katarina Luhr (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 58,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 43 och

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 40 och

avslår motion

2024/25:1573 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkande 3.

Ställningstagande

Världen befinner sig i en klimatkris och det är absolut nödvändigt att genomföra en grön omställning och bygga ett robust samhälle baserat på frihet och trygghet inom planetens gränser.

En av många dellösningar är att ställa om kraftsystemet till helt förnybara produktionskällor. Sol-, bio- och vindkraft i kombination med regleringar och andra styrmedel som främjar en flexibel elanvändning kommer att vara betydelsefullt men ställer också krav på att det finns ett väl utbyggt och välfungerande elnät.

För att förnybar kraftproduktion ska komma på plats i den takt som behövs liksom den nödvändiga infrastrukturen för kraftöverföring sluter jag upp bakom de förslag som finns i ett par av motionerna om att halvera den tid det tar att bygga elnät och förkorta tiden för att bygga stamnät med minst två år genom regelförändringar, bättre samordning samt kraftfulla investeringar i ny nätkapacitet. Förslagen till regeländringar som föreslås i den statliga utredningen om moderna tillståndprocesser för elnät anser jag bör genomföras.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

14. Elstöd, punkt 6 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 5 och

avslår motion

2024/25:1186 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Under några perioder de senaste åren har elpriset skenat. I sådana situationer måste det finnas en beredskap för att snabbt kunna få ändamålsenliga stöd på plats till särskilt utsatta hushåll och företag, men utan att ge otillbörliga fördelar för de som har en stor förbrukning till fasta låga priser.

Vi vill påminna om det viktiga arbete som bedrevs under den förra valperioden i syfte att lätta på EU:s begränsningar av möjligheterna att använda de avgifter som betalats in till Svenska kraftnät och som inte har kunnat användas till nätförstärkande åtgärder. Dessa skulle i stället ha kunnat finansiera akuta åtgärder som syftar till att sänka elpriserna och nätavgifterna eller ge återbäring till hushåll och företag.

Efter regeringsskiftet hösten 2022 tappades detta viktiga arbete emellertid bort. Trots det svenska EU-ordförandeskapet misslyckades regeringen med att vidmakthålla den uttryckliga möjligheten i EU-regelverket att använda Svenska kraftnäts avgifter till att kompensera elkunder vid plötsliga och kraftiga elprisstegringar. Vi anser att regeringen bör agera i EU för att en sådan mer flexibel användning av svenska folkets pengar ska vara möjlig även framöver.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

15. Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet, punkt 7 (SD)

av Tobias Andersson (SD), Jessica Stegrud (SD), Josef Fransson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkandena 3 och 4 samt avslår motionerna

2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M) yrkande 1,

2024/25:2911 av Sten Bergheden (M) och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 43.

Ställningstagande

Vår grundläggande inställning är att energipolitiken ska vara inriktad på att säkerställa en långsiktigt konkurrenskraftig och tillförlitlig energiförsörjning, för såväl hushållen som näringslivet. Den politik vi står bakom syftar till att göra det möjligt för Sverige att upprätthålla en hög internationell konkurrenskraft och levnadsstandard. Även om vi tillsammans med regeringspartierna banar väg för ny kärnkraft kommer en kraftig utbyggnad av väderberoende

kraftproduktion att leda till ett ökat behov av olika balans- och flexibilitets-tjänster. Här ser vi gasturbiner som en ytterst realistisk och rimlig lösning. Om man bygger och använder gasturbiner på rätt sätt i det svenska elsystemet kan den nuvarande problematiken med el- och effektbrist och försämrad överföringskapacitet vara åtgärdad inom några år.

Vi kan konstatera att gaskraft redan i dag spelar en avgörande roll som reservkraft för att återställa kraftsystemet vid störningar. För att säkerställa en trygg elförsörjning är det, enligt vår uppfattning, därför viktigt att de gasturbiner som i många fall är från 1970-talet hålls uppdaterade och vid behov ersätts med moderna anläggningar. Betydelsen av detta blir dessutom än tydligare i det allt oroligare säkerhetspolitiska läget.

Utöver reservkraftsfunktionen kan en utbyggnad av gaskraften även spela en viktig roll för förbättrad stabilitet och överföringskapacitet i det svenska elsystemet. Ur klimatsynpunkt är det dessutom mer effektivt att komplettera det svenska elsystemet med naturgasdrivna gasturbiner än att använda importerad kolkraft eller det oljedrivna Karlshamnverket. För att förstärka det svenska elsystemet bör Svenska kraftnät få i uppdrag att inventera Sveriges reservkraft och identifiera behov av investeringar i nya gaskraftverk.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

16. Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet, punkt 7 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 43 och avslår motionerna

2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkandena 3 och 4,

2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M) yrkande 1 och

2024/25:2911 av Sten Bergheden (M).

Ställningstagande

Att det finns tillräckligt med el när den behövs och där den behövs är en förutsättning både för näringslivet och för den gröna omställningen. Svenska kraftnät måste ha tillgång till olika tjänster och åtgärder för att kunna balansera elnätet och hantera störningar i kraftsystemet. I första hand gör affärsverket detta genom att köpa olika typer av reserver från elmarknadens aktörer. Om tillgängliga balanseringsresurser inte räcker till har Svenska kraftnät möjlighet att aktivera den s.k. effektreserven. Det är en strategisk reserv upphandlad

specifikt för effektbristsituationer. Inom ramen för effektreserven finns fossileldade anläggningar (kol, olja och naturgas) upphandlade. Jag anser att effektreserven bör göras mer klimatvänlig genom att den fossila oljan ersätts med fossilfria alternativ.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

17. Stöd- och flexibilitetstjänster, punkt 8 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 80 och avslår motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 53, 57 och 59,

2024/25:2646 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 15,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 41 och 42 samt

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 33, 36, 41 och 50.

Ställningstagande

Jag anser att energipolitiken behöver ses över med inriktning på att öka energiproduktionen, förbättra överföringen, energieffektivisera samt satsa på energilagring och smart och flexibel användning. Ny teknik med batterier, vätgas och bränsleceller samt digitalisering ger nya förutsättningar och lösningar för effektivisering, energilagring, flexibel användning och smarta elnät. Energilagring och systembalansering lindrar kapacitetsutmaningarna och minskar sårbarheten i elsystemet. Genom att man lagrar förnybar el när det finns ett överskott kan den i nästa steg användas för att ersätta fossil energi inom industrin eller inom de tunga transporterna, vilka är områden där det annars kan vara svårt att minska fossilbränsleberoendet på ett kostnadseffektivt sätt.

Därför anser jag att det behövs satsningar på mellan- och långsiktig energilagring och effektutjämning som en viktig del av omställningen till alltmer väderberoende energikällor. Lagring på en mellanfristigt tidshorisont kan fylla en viktig funktion för effektutjämning, och i ett längre tidsperspektiv kan exempelvis solenergi som tas till vara under sommaren lagras och sedan utnyttjas under vinterhalvåret. Jag efterfrågar en handlingsplan som undersöker behovet av mellan- och långsiktig energilagring samt ser över behovet av ersättningsmodeller för handel med stödtjänster.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

18. Stöd- och flexibilitetstjänster, punkt 8 (MP)

av Katarina Luhr (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 53, 57 och 59,

2024/25:2646 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 15,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 41 och 42 samt

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 33, 36, 41 och 50 samt avslår motion

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 80.

Ställningstagande

Den snabbt ökande andelen vind- och solkraft i det svenska kraftsystemet anser jag vara mycket välkommen ur både klimat- och beredskapsperspektiv. För framtiden är det positivt att tusentals vindkraftverk och hundratusentals sol-elsanläggningar kan komma att stå för den övervägande delen av elproduktionen. Denna extremt decentraliserade elproduktion kan, rätt hanterad, bli en mycket robust hörnsten i framtidens hållbara samhälle.

Samtidigt medför denna utveckling vissa utmaningar och kräver dessutom vissa förutsättningar för att ta fart på allvar. Det är viktigt att elnätet förstärks och automatiseras, men det behövs även energilager i anslutning till bostäder och kommersiell verksamhet. Dessa lager kan bidra till att jämna ut elproduktionen och balansera elnätet, men lagren kan också ha stor betydelse vid elavbrott. Enligt min uppfattning kommer detta att kräva en nationell strategi för energilager och ett teknikneutralt stöd för sådana lager. Strategin bör även innefatta en handlingsplan för tillkomsten av mellan- och långsiktig energilagring samt en analys av behovet av ersättningsmodeller för handel med olika stödtjänster.

Automatisering som underlättar för elkunder att vara flexibla bedömer jag ha stor potential att jämna ut belastningen på elsystemet. Det kan exempelvis handla om att kapa effekttoppar genom att använda smart styrning av olika eldrivna produkter. Särskilt på uppvärmningsområdet bör det finnas goda möjligheter att styra effekttuttaget. Något jag tror mycket på i det sammanhanget är att ställa krav på att t.ex. nya värmepumpar ska kunna bidra till efterfrågeflexibilitet vid exempelvis sådana besvärliga effekttoppar som kan uppkomma vintertid.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

19. Elberedskapsfrågor, punkt 10 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 24 i denna del och avslår motionerna

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 52 och

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 51.

Ställningstagande

Robustheten inom elförsörjningen behöver vara hög och åtgärder behöver vidtas för att säkerställa en tillfredsställande beredskapsnivå. Vi menar att förmåga och motståndskraft behövs för att hantera väpnade angrepp, cyberattacker och antagonistiska handlingar samt extrema väderberoende händelser såsom stormar, bränder och översvämningar.

Därför ser vi positivt på de initiativ som den förra regeringen tog för att förstärka insatserna på elberedskapsområdet så att sektorn bättre kan förebygga, motstå och hantera sådana störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället. Det handlar bl.a. om skydd, reparationsberedskap, ödrift, ledningsförmåga, cybersäkerhet och samband. Vi ser också positivt på de insatser på området som har presenterats även under senare år och på de förstärkningar av det civila försvaret som följer på den breda försvarsöverenskommelsen, men vill samtidigt understryka betydelsen av att detta arbete drivs vidare med nödvändig intensitet.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

20. Elberedskapsfrågor, punkt 10 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 51 och

avslår motionerna

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 52 och

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 24 i denna del.

Ställningstagande

I kölvattnet av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har det kunnat dras en del viktiga lärdomar om vilka enorma påfrestningar ett samhälle utsätts för under sådana förhållanden.

Det kan exempelvis konstateras att en viktig del av den ryska strategin är att slå ut den ukrainska energiförsörjningen. För att påverka ukrainarnas försvarsvilja och motståndskraft har Ryssland återkommande utsatt det ukrainska energisystemet för mycket omfattande robotangrepp. Samtidigt har den ukrainska ofta småskaliga, regionala eller lokala energiproduktionen med förmåga att fungera självständigt utan uppkoppling mot ett centralt stamnät (s.k. ödrift) bidragit till att konsekvenserna av angreppen har blivit begränsade. En mer sammanhållen elförsörjning som i Sverige har fördelar men det kan finnas skäl att stärka motståndskraften i det svenska kraftsystemet genom att förbereda kritiska platser på ett sådant sätt att de kan försörjas med el utan att vara kopplade till transmissionsnätet. Det innebär att de viktigaste samhällsfunktionerna kan få el även under ansträngda förhållanden. I kombination med lokal energiproduktion samt energilagring minskar detta sårbarheten i systemet och på den lokala nivån.

Jag anser att behöriga myndigheter behöver ges i uppdrag att stärka elberedskapen i Sverige genom att möjliggöra ödrift i flera geografiska områden.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

21. Elberedskapsfrågor, punkt 10 (MP)

av Katarina Luhr (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 52 och

avslår motionerna

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 24 i denna del och

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 51.

Ställningstagande

En decentraliserad elproduktion i kombination med grön baskraft kan, rätt hanterad, bli en mycket robust hörnsten i framtidens hållbara samhälle. Utöver det behövs planering för hur särskilt viktiga verksamheter ska hållas igång vid störningar. För att stärka motståndskraften och samtidigt gynna ett smart och hållbart energisystem ser jag bl.a. ett behov av stöd till sådan reservkraft som inte är beroende av importerad energi och tekniker som även kan nyttjas för att stabilisera elnätet, som batterier och vätgas. Enligt min uppfattning bör Sverige ta fram en utvidgad plan för reservkraft med denna inriktning.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

22. Vissa avtals- och avgiftsfrågor, punkt 11 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 8 och avslår motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 49 och 56 samt

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 38 och 39.

Ställningstagande

Elmarknadens avreglering bygger i mångt och mycket på grundpremisen att elkunderna ska vara aktiva och ta eget ansvar för att välja fördelaktiga elavtal. Samtidigt går det inte att bortse från att vissa elkunder varken kan eller vill ikläda sig denna roll. Enligt vår uppfattning är det inte acceptabelt att dessa elkunder inte sällan får betala betydligt mer för sin el än de som aktivt väljer elleverantör.

Lokala nätmonopolbolag, som har leveransplikt för el, tillämpar sedan länge ett system med s.k. anvisade avtal för kunder som av olika skäl inte gör ett aktivt val av elleverantör. Det kan t.ex. handla om äldre personer som efter en flytt tilldelas denna typ av avtal. Tanken med systemet är att elmarknadens aktörer ska få betalt för den el som förbrukas och att inaktiva elanvändare inte ska stå utan leverans av el. Priserna för kunder som anvisats elavtal har stigit i förhållande till rörliga elavtal och klagomålen från kundkollektivet har ökat. Därför förordar vi att det införs en reglering av samma typ som i Norge. Den

modellen innebär krav på regelbunden upphandling av anvisade elhandelsföretag, och dessa företag får konkurrera om de kunder som inte själva väljer elleverantör.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

23. Vissa avtals- och avgiftsfrågor, punkt 11 (MP)

av Katarina Luhr (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 49 och 56 samt

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 38 och 39 samt

avslår motion

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 8.

Ställningstagande

Sveriges elnät behöver uppgraderas så att hela landet får ett smart, flexibelt och robust elnät som klarar att möta en ökad produktion av förnybar el. Samtidigt behöver kraftsystemets och elmarknadens funktionalitet utvecklas. Det handlar bl.a. om att stimulera en mer flexibel elanvändning. Med redan existerande teknik kan exempelvis laddning av elfordon och uppvärmning av hus med värmepumpar förläggas till tider när elpriset är lågt och tillgängligheten i nätet god. Kostnaderna för att stimulera efterfrågefleksibilitet är relativt små. Ofta krävs endast en enkel styrtrustning, vars kostnad är liten i förhållande till att investera i exempelvis en ny värmepump eller i att bygga ut elnätet. Ett sätt som jag vill lyfta fram för att skapa incitament för en mer flexibel elanvändning är att göra nättarifferna mer dynamiska och därigenom uppmuntra att elanvändningen styrs till tider när kapaciteten i elnäten är god.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

24. Energigemenskaper, punkt 12 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 8.3 och
avslår motionerna
2024/25:97 av Gudrun Brunegård (KD),
2024/25:2346 av Johan Andersson m.fl. (S) yrkandena 1 och 2 samt
2024/25:2642 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 1–5.

Ställningstagande

Elpriserna har under några av de senaste vintrarna satt stor press på svenska hushåll och företag. Det har bidragit till högre inflation och lägre tillväxt. Därför är det viktigt att elmarknaden tillåter och främjar företeelser som gör det möjligt för elkonsumenter att producera och konsumera el på nya sätt.

Jag anser att det svenska energisystemet är alltför fokuserat på antingen makronivåer, t.ex. elprisområden, eller det enskilda hushållet eller företaget. Det finns enligt min uppfattning ett stort utrymme däremellan för lokala energigemenskaper som kan hjälpa enskilda hushåll att sänka sin energiförbrukning och öka driftssäkerheten, men även bidra med viktiga systemtjänster till energisystemet.

I en energigemenskap kopplas ofta ett antal närliggande byggnader ihop i ett mindre system, där man kan producera, dela och lagra energi. Sådana energigemenskaper ger förutsättningar att effektivisera elproduktionen och sänka elpriserna, exempelvis genom att nyttja de tak som har störst potential för produktion av solel. Genom en effektiv delning, smart styrning och möjlighet till lagring kan effekttopparna, och därmed även priset, dämpas. Energigemenskaper har därtill potential att bidra till ökad samhällsberedskap och driftssäkerhet. Lagar, regler och villkor som hindrar eller försvårar tillkomsten av energigemenskaper måste tas bort.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

25. Energigemenskaper, punkt 12 (MP)

av Katarina Luhr (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:2642 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 1–5 och
avslår motionerna
2024/25:97 av Gudrun Brunegård (KD),
2024/25:2346 av Johan Andersson m.fl. (S) yrkandena 1 och 2 samt
2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 8.3.

Ställningstagande

Framtidsorienterade energiomställningsinitiativ på lokal nivå är en kraft som kan göra stor skillnad för möjligheterna att uppnå ett hållbart energisystem. Det kan handla om föreningar med medlemmar som har bestämt sig för att gå ihop och stötta det lokala samhället med mer förnybar energi, samtidigt som de tar kontroll över sina egna elräkningar. Om människor själva är delaktiga i omställningen ökar också deras acceptans för den. På så sätt har tillkomsten av solcellsanläggningar, biogasturbiner och vindparker mött mindre motstånd och i stället varit välkommen i lokalsamhällena.

Runt om i Europa är energigemenskaper av detta slag vanligt förekommande, men i Sverige har utvecklingen på detta område ännu inte alls tagit fart, vilket jag beklagar. Samtidigt är det ett faktum att man från EU-nivå uppmuntrar förekomsten av energigemenskaper. För att Sverige ska hänga med i utvecklingen anser jag att riksdagen ska uppmana regeringen att utarbeta en definition av konceptet energigemenskap. Detta skulle underlätta utvecklingen av regelstöd och andra förslag som kan främja framväxten av fler energigemenskaper. Vidare anser jag att det bör genomföras en skatteöversyn som bl.a. inriktas på att undanta en större mängd av den el som enskilda hushåll och föreningar själva genererar från beskattning. I dag råder det en viss besvärande orättvisa i systemet som missgynnar energigemenskaperna.

Jag anser också att regeringen bör ge i uppdrag åt Energimarknadsinspektionen att verka proaktivt för att de nyttor som energigemenskaper kan ge speglas i nättariffen. Energigemenskaper bör exempelvis kunna få sänkt nättariff i den del som ska täcka kostnader för nätförluster och för överliggande nät.

Det finns enligt min uppfattning också goda skäl för regeringen att vidta åtgärder för att främja energigemenskapernas förutsättningar att få tillgång till kapital. Om energigemenskaperna kan få tillgång till kapital till sina investeringar genom banksystemet skulle fler sådana gemenskaper bildas, vilka i sin tur skulle kunna investera mer. Energigemenskapernas roll på den kommersiella kapitalmarknaden skulle kunna stärkas genom att de får tillgång till statliga kreditgarantier.

Avslutningsvis anser jag att regeringen bör ge i uppdrag åt de ansvariga myndigheterna att göra en nationell stöd- och informationssatsning om hur man bildar och driver energigemenskaper. I dag är kunskapen och kompetensen kring dessa sammanslutningar alldeles för låg, både hos ansvariga offentliga aktörer (exempelvis kommuner), hos allmänheten och bland olika teknikföretag.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

26. Gotlands elförsörjning, punkt 13 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 11 och
avslår motion

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 116.

Ställningstagande

Det råder ett kraftproduktionsunderskott i södra Sverige som till viss del skulle kunna avhjälpas genom att de resurser som finns på och runt Gotland tas till vara. Detta kräver emellertid att kraftöverföringskapaciteten byggs ut mellan Gotland och fastlandet. En förstärkning av denna kapacitet mellan fastlandet och Gotland skulle inte bara göra det möjligt att försörja delar av södra Sverige med förnybar el från ön utan även för elintensiv industri, däribland öns viktiga cementindustri, att göra nödvändiga investeringar i sådan teknik som inte bara gagnar den fortsatta driften utan även kan begränsa det betydande klimatavtryck som denna industrigren står för. En ny Gotlandskabel är nödvändig för att det ska vara ekonomiskt möjligt att ställa om till elektrifierad cementtillverkning.

Därför anser jag att regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att skyndsamt bygga den s.k. Gotlandskabeln.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

27. Gotlands elförsörjning, punkt 13 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 116 och
avslår motion

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 11.

Ställningstagande

Gotland är det enda länet som inte är anslutet till det svenska stamnätet, vilket har bidragit till att Gotland under lång tid har fått känna på besvärande begränsningar i sin anslutningskapacitet till elnätet. Såväl tillkomsten av förnybar elproduktion som viktiga industrisatsningar har hämmats av detta, till men för utvecklingen på ön. Jag kan nu emellertid konstatera att Svenska kraftnät under våren 2023 beslutade om att det ska byggas två nya kablar till 2031, vilket är ett betydelsefullt steg i rätt riktning. Samtidigt vill jag understryka vikten av att processerna snabbas på så att kablarna kan tas i drift senast 2030. Vidare anser jag att det finns ett behov av att klargöra hur denna investering ska finansieras. Enligt min uppfattning ska kablarna inklusive ändrustningar till fullo finansieras av Svenska kraftnät via affärsverkets nätverkstariff och inte belasta gotlänningarna. I planeringen av de nya kablarna måste även de havsvindkraftsparkar som planeras runt Gotland beaktas. Dessa storskaliga projekt kommer att kunna spela en avgörande roll för att försörja södra Sverige med el och bidra till att möjliggöra klimatomställningen.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

28. Vissa övriga elmarknadsfrågor, punkt 14 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 24 i denna del och avslår motionerna

2024/25:52 av Martina Johansson (C) yrkande 3,

2024/25:493 av Mikael Larsson (C),

2024/25:1256 av Dzenan Cisija (S),

2024/25:1283 av Lars Englund (M) yrkande 1,

2024/25:1896 av Anders Ådahl (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:2326 av Morgan Johansson m.fl. (S),

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 51,

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 45 och 51 samt

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 113.

Ställningstagande

En allt snabbare energiomställning innebär betydande utmaningar för elsäkerheten. Nya tekniker används i åldrande elanläggningar som inte är anpassade till nya förbruknings- eller produktionsmönster. Ny och mer avancerad elektronik integreras i elsystemet t.ex. i form av solceller och laddstolpar. Detta ökar risken för problem med elektromagnetiska störningar på radiokommunikation och el- och telenät samt sådan utrustning som är ansluten till dessa.

Vi kan konstatera att Elsäkerhetsverket sedan 2022 har fått förstärkta resurser för att arbeta med dessa frågor. För att säkerställa att arbetet bedrivs på ett effektivt sätt anser vi att regeringen bör utvärdera denna satsning.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

29. Vissa övriga elmarknadsfrågor, punkt 14 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 113 och avslår motionerna

2024/25:52 av Martina Johansson (C) yrkande 3,

2024/25:493 av Mikael Larsson (C),

2024/25:1256 av Dzenan Cisija (S),

2024/25:1283 av Lars Englund (M) yrkande 1,

2024/25:1896 av Anders Ådahl (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:2326 av Morgan Johansson m.fl. (S),

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 51,

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 45 och 51 samt

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 24 i denna del.

Ställningstagande

Det finns, enligt min uppfattning, en betydande potential att öka den svenska produktionen av solel. Energislaget är i dag kraftigt underutnyttjat och regelverket för solcellsinstallationer är snårigt. Det är dessutom olyckligt att Försvarsmakten och Luftfartsverket sätter stopp för utbyggnad av förnybar elproduktion, särskilt eftersom tekniska lösningar finns tillgängliga för att tillmötesgå de krav som är anledningarna till att projekten hindras. Krav bör hellre ställas på den teknik som används än på förbud och tungrodda utredningar. Jag anser att riksdagen därför bör uppmana regeringen att i stället för att totalförbjuda solceller ställa krav på viss teknik såsom störningsfria optimerare.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

30. Vissa övriga elmarknadsfrågor, punkt 14 (MP)

av Katarina Luhr (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 51 och

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 45 och 51 samt

avslår motionerna

2024/25:52 av Martina Johansson (C) yrkande 3,

2024/25:493 av Mikael Larsson (C),

2024/25:1256 av Dzenan Cisija (S),

2024/25:1283 av Lars Englund (M) yrkande 1,

2024/25:1896 av Anders Ådahl (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:2326 av Morgan Johansson m.fl. (S),

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 24 i denna del och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 113.

Ställningstagande

För att möjliggöra utfasning av fossil energi behöver den förnybara energiproduktionen byggas ut och mer el frigöras som kan ersätta den fossila energi som Sverige fortfarande importerar. Mer förnybar energi kan komma att ställa krav på ett mer flexibelt elsystem. För att uppnå konkreta resultat på detta område finns goda skäl att stimulera olika former av innovationskraft. Det kan t.ex. handla om teknikutveckling, tjänsteproduktion och nya affärsmodeller.

Jag anser att det vore beklagligt om den innovationskraft som behövs inte kan tas till vara till följd av olika byråkratiska hinder. Därför anser jag att det bör införas testbäddar för undantag från dagens elmarknadsregleringar i syfte att reducera effektoppar och stimulera framväxten av ny teknik och en reglering som är bättre anpassad till de krav som energiomställningen innebär.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:52 av Martina Johansson (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det tillåtet att dra elledningar mellan hus så att man kan nyttja bästa läget för solceller i ett område, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det tillåtet att bygga solpark för egen konsumtion när eget tak inte är lämpligt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gränsen för när elen från solceller är för eget bruk och när man räknas som producent bör ses över för en ökad flexibilitet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:54 av Birger Lahti m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag på implementering av modellen för Sverigepriser på el och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör deklarerat till EU att den avser att införa Sverigepriser på el och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör initiera en samrådsprocess med övriga EU-länder i syfte att implementera Sverigepriser på el och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en elkriskommission i syfte att utreda osäkerheten i elförsörjningen med anledning av hur utländska investerars inteckningar i elproduktionen påverkar det svenska elsystemet och framtida planer på omställningen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en redogörelse för hur man går till väga för att avskaffa anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att skyndsamt bygga den s.k. Gotlandskabeln och tillkännager detta för regeringen.

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att göra det svenska elnätet samhällsägt och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Svenska kraftnät att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:97 av Gudrun Brunegård (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ekonomiska incitament för småskalig energiproduktion under gemensam juridisk person och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:493 av Mikael Larsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten genom Svenska kraftnät ska initiera projekt om att viltanpassa breda kraftledningsgator och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:832 av Jamal El-Haj (-):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda prissättningen av elpriserna samt alternativa modeller till den modell som marknaden använder i dag och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:852 av Jennie Nilsson och Arber Gashi (båda S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa likvärdiga förutsättningar för elkonsumenter och företagande oavsett elområde och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:880 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uttala att syftet med den pågående översynen av elprisområden ska vara att om möjligt göra Sverige till ett elprisområde och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1186 av Niels Paarup-Petersen (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning av de svenska elområdena och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om differentierad elpriskompensation och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1238 av Lars Englund (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en prismodell för el i syfte att kompensera företag genom en skatte-reduktion för elpriser som överstiger ett nationellt referenspris på el och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att definiera ett nationellt referenspris på el och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1256 av Dzenan Cisija (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intensifiera statens investeringar i Västsveriges energiförsörjning för grön omställning av industrin och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1283 av Lars Englund (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att Svenska kraftnät ges ett förtydligat och nytt uppdrag med fokus på ansvaret för Sveriges långsiktiga elförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att se över spotprismarknadsmodellen samt att verka för ett införande av elprisområden i Tyskland och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1465 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av en uppdaterad gaskraftsreserv och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska kraftnät bör få i uppdrag att inventera Sveriges reservkraft och identifiera investeringsbehov i nya gaskraftverk och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om elnätsutbyggnaden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1573 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra för Svenska kraftnät att en utbyggnad av och investering i stamnätet behöver göras i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att investeringar i stamnätet inte enbart bör bygga på prognos utan göras med marginal för att även möjliggöra framtida och ytterligare elintensiva investeringar i hela Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ha som målsättning att halvera tiderna för tillståndprocesserna och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1792 av Linnéa Wickman m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att elnät ska klassas som ett riksintresse och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över reglerna för effektreservation och överväga om det bör medföra en kostnad att reservera effekt utan att använda den inom en viss tid och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga hur ett nytt stöd i syfte att underlätta för utbyggnad av havsbaserad vindkraft kan utformas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ellagen för att elnätsföretag ska kunna bygga elnät baserat på prognoser och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1896 av Anders Ådahl (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Affärsverket svenska kraftnät bör ersättas med det nya affärsverket Svensk elbalansering och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det nya affärsverket Svensk elbalanserings uppdrag bör bli att vara systemansvarig myndighet för kraftsystemet i Sverige och dels förvalta och utveckla Sveriges transmissionsnät för el, dels bära ansvaret för svensk elbalans i hela kraftsystemet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1898 av Anders Ådahl (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modernisera ellagen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att modernisera ellagen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2057 av Niels Paarup-Petersen (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införandet av flödesbaserad kapacitetsberäkning bör pausas eller stoppas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2326 av Morgan Johansson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen antingen omprövar beskedet om elanslutningarna eller att regeringen omgående tar fram planer för att på kort sikt kompensera Skåne för den uteblivna elproduktionen genom annan elproduktion eller kraftigt förbättrad elöverföring från övriga landet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:2346 av Johan Andersson m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kooperativa energisatsningar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra villkoren för energikooperativ och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2388 av Mats Sander m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att undersöka möjligheten till lokala effektreserver i södra Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om elområdesindelningen och dess effekter, samt att överväga att utreda möjligheterna att återgå till ett elprisområde, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det är viktigt att utbyggnaden av överföringskapacitet inom Sverige fortsätter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Svenska kraftnät i uppdrag att få på plats en lösning gällande elområdena som inte missgynnar Skåne och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Svenska kraftnät ett uppdrag att arbeta utifrån målsättningen att garantera en minimikapacitet i överföringen mellan elområde 3 och elområde 4, utifrån förstärkning av nät samt vid upphandling av stöd-tjänster, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra stödet för anslutning av havsbaserad vindkraft och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydligt redovisa kundens kostnader för effekt och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra att tillgången på nätkapacitet styrs av miljö- och samhällsnytta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa testbäddar för undantag från dagens elmarknadsregleringar i syfte att reducera effekttoppar och stimulera ny teknik och reglering och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stimulera och skapa förutsättningar för lokala och regionala marknader för flexibilitet i elanvändningen och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stimulera dynamiska nätavgifter som främjar flexibilitet och smart energianvändning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi för energilager och införa ett investeringsstöd för storskalig energilagring, såsom vätgas, batterier och värmelager, och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kraftfullt skynda på utbyggnaden av en smart elinfrastruktur för framtidens elsystem genom att minst halvera tiden för byggande av elnät och förkorta byggtiden för stamnät med minst två år genom att genomföra de regelförändringar som föreslås i den statliga utredningen om moderna tillståndprocesser för elnät, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi för framtidens kraftvärme- och värmeproduktion för att underlätta för lokal effektproduktion och stödtjänster och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det möjligt att överföra egenproducerad el mellan olika byggnader inom samma fastighet eller närliggande fastigheter och tillkännager detta för regeringen.
76. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en handlingsplan för att säkerställa el i närtid till industrins klimatomställning och tillkännager detta för regeringen.
77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra tilldelningen av effekt för att skynda på industrins klimatomställning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2642 av Linus Lakso m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en definition av energigemenskaper och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en översyn av energiskatten i syfte att bl.a. underlätta för fler energigemenskaper och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka proaktivt för att nyttor som energigemenskaper kan ge ska speglas i nättariffen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta investeringar för energigemenskaper och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en nationell stöd- och informationssatsning om energigemenskaper och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2646 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på att nyinstallerade värmepumpar ska använda styrteknik för att kunna bidra till efterfrågefleksibilitet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2673 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att övergripande säkra elinfrastrukturen för att klara omställningen till ett mer hållbart samhälle och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2911 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att planera för gasturbiner i Västsverige för att klara effekttoppar och elbehovet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2954 av Muharrem Demirok m.fl. (C):

- 8.3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att acceptansen för, och möjligheten till, utbyggd elproduktion ökar genom att underlätta installation av solceller och privatpersoners försäljning av solenergi till elnätet, att säkerställa tillräcklig ersättning för närboende och lokal skatt till kommuner vid utbyggd vindkraft och solcellsparker, och förbättra möjligheterna att skapa lokala energigemenskaper och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser att förbättra möjligheterna att skapa lokala energigemenskaper.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga möjligheten att finansiera anslutningar till stora fossilfria produktionskällor av el till elnätet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att anpassa transmissionsnätet i förväg till snabbt utökad storskalig produktion av el på många platser,

inklusive planerade vindkraftsparker, och kraftigt ökad överföringskapacitet mellan olika elområden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppgradera det svenska elnätet så att hela landet får ett smart, flexibelt och robust elnät som klarar av en ökad andel förnybar el, står emot cyberattacker och extremväder bättre och klarar ödrift så att telekommunikationer och värmeförsörjning kan upprätthållas även vid kriser, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta installation av energilager som kan användas för att jämna ut elproduktionen och balansera elnätet men också kan nyttjas vid elavbrott och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi för energilager och införa ett teknikneutralt stöd för storskaliga energilager och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att halvera tiden för byggande av elnät och förkorta byggtiden av stamnät med minst två år genom regelförändringar, bättre samordning samt kraftfulla investeringar i ny nätkapacitet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP):

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett planeringsmål för grön baskraft till 2030 om 10 GW genom effekthöjningar, energilagring och flexibilitet och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi för energilager och införa ett teknikneutralt stöd för energilager, såsom vätgas, pumpkraft, batterier och värmelager, och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stimulera och skapa förutsättningar för lokala och regionala marknader för flexibilitet i elanvändningen och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stimulera dynamiska nätavgifter som främjar flexibilitet och smart energianvändning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kundens kostnader för effekt tydligt bör redovisas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att halvera tiden för byggande av elnät och förkorta byggtiden för stamnät med

- minst två år genom regelförändringar som föreslås i den statliga utredningen om moderna tillståndsprocesser för elnät, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stötta framtidens kraftvärme- och värmeproduktion samt underlätta för lokal effektproduktion och stödtjänster och tillkännager detta för regeringen.
 43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det möjligt att överföra egenproducerad el mellan olika byggnader inom samma fastighet eller närliggande fastigheter och tillkännager detta för regeringen.
 44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra att tillgången på nätkapacitet styrs av miljö- och samhällsnytta och tillkännager detta för regeringen.
 45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa testbäddar för undantag från dagens elmarknadsregleringar i syfte att reducera effekttoppar och stimulera ny teknik och reglering och tillkännager detta för regeringen.
 50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta installation av energilager som kan användas för att jämna ut elproduktionen och balansera elnätet men också kan nyttjas vid elavbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stötta tekniker genom höjt grönt avdrag för ö-drift i enskilda fastigheter och energigemenskaper och tillkännager detta för regeringen.
 52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en plan för och ett stöd till utökad reservkraft som inte är beroende av importerad energi, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:3134 av Fredrik Olovsson m.fl. (S):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om regeringens ansvar för att försvara mekanismer i EU:s regelverk som möjliggör flexibel användning av s.k. flaskhalsintäkter och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av tillgång på stabila och rimliga priser för elkonsumenter i hushåll, s.k. folkhemsel, och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om elnätsutbyggnad och intäktsregleringen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny modell för anvisade avtal och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska kraftnäts tidigare uppdrag för anslutning av havsbaserad vindkraft ska återupptas och tillkännager detta för regeringen.

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tryggt och säkert elsystem och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C):

51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att behöriga myndigheter behöver ges i uppdrag att stärka elberedskapen i Sverige genom att möjliggöra ö-drift i en större andel geografiska områden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C):

43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra effektereserven mer klimatvänlig genom att ersätta den fossila oljan med fossilfria alternativ och tillkännager detta för regeringen.
75. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nya intäktsregleringen ska driva mot en starkt överföringskapacitet, i syfte att möta den ökande efterfrågan på el, och fokusera på smarta elnät, ökad användarflexibilitet, energieffektivisering och energilagring, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
80. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en handlingsplan som undersöker behovet av mellan- och långsiktig energilagring samt ser över behovet av ersättningsmodeller för handel med stödtjänster och tillkännager detta för regeringen.
83. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka transparensen i köerna för anslutning till stamnät och regionnät för både producenter och konsumenter och tillkännager detta för regeringen.
84. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en översyn av ellagen och elnätsregleringen för att underlätta investeringar i smart teknik och för att bereda vägen för nya affärsmodeller såsom införande av timmätning för kunder i det svenska elsystemet senast 2026 och tillkännager detta för regeringen.
85. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut nätkapacitet till all storskalig elproduktion genom användandet av redan intjänade flaskhalsintäkter och tillkännager detta för regeringen.
86. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska kraftnät ska kunna projektera nätutbyggnaden till privata aktörer som kan bygga ut elnäten i en snabbare takt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
87. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa bättre förutsättningar för regional samplanering av nätinфраstruktur och tillkännager detta för regeringen.
88. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att elnätsinfrastrukturen bör byggas ut på ett sätt som minimerar behovet av

- markintrång, samt att kravet på att använda marksån teknik när det är möjligt bör skärpas, och tillkännager detta för regeringen.
89. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att göra undantag från krav på koncession inom redan miljöprövat verksamhetsområde som kan möjliggöra en snabbare elnätutbyggnad och tillkännager detta för regeringen.
104. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att åter ge Svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut stamnätet till havs för att inte riskera att viktiga investeringar i elproduktion kommande år uteblir, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
106. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en kartläggning av gränserna i nätregleringen för att undvika att befintlig vindkraft minskar sin produktion av lönsamhetsskäl, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
110. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det är viktigt att beakta värdet av lokal energiproduktion, vilken ökar systemets motståndskraft och möjliggör ö-drift, och tillkännager detta för regeringen.
113. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ställa krav på teknik såsom optimerare, i stället för att totalförbjuda solceller, och tillkännager detta för regeringen.
116. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påskynda byggandet av en tredje elkabel till Gotland för att säkerställa öns elförsörjning och skapa förutsättningar för omställning till ett klimatsmart samhälle och tillkännager detta för regeringen.